

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

KARABÜK İLİ VE ISIK GÖL BÖLGESİNİN YERLEŞİM YERİ
ADLARI ÜZERİNE İNCELEMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
EDA KUTUCU

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Cıldız İSMAİLOVA

Karabük
Mayıs/2018

**T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

**KARABÜK İLİ VE ISIK GÖL BÖLGESİNİN YERLEŞİM YERİ
ADLARI ÜZERİNE İNCELEMELER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
EDA KUTUCU**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Cıldız İSMAİLOVA**

**Karabük
Mayıs/2018**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	5
ÖNSÖZ	7
ÖZ.....	8
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION	11
KISALTMALAR	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	14
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	14
BİRİNCİ BÖLÜM	16
1.1. KARABÜK VE ISIK GÖL TARİHÇESİ	16
1.1.1. Karabük İli Tarihi	16
1.1.2. Isık Göl Bölgesi Tarihi.....	19
İKİNCİ BÖLÜM.....	22
2.1. AD BİLİMİ	22
2.1.1. Ad Verme.....	22
2.1.1.1. Türkiye Türklerinde Ad Verme	23
2.1.1.2. Kırgız Türklerinde Ad Verme	25
2.1.2. Yer Ad Bilimi Nedir?.....	28
2.1.3. Yer Ad Biliminin Önemi	29
2.1.4. Yer Ad Biliminin Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi.....	31
2.1.5. Yer Ad Bilimi İle İlgili Çalışmalar	34
2.1.5.1. Türkiye'deki Yer Ad Bilimi Çalışmaları.....	35
2.1.5.2. Kırgızistan'daki Yer Ad Bilimi Çalışmaları	40
2.1.6. Yer Adlarının Tasnifi	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	52
3.1. KARABÜK VE ISIK GÖL YERLEŞİM YERİ ADLARININ ANLAM İNCELEMESİ.....	52
3.1.1. Çevre İle İlgili Yer Adları	52
3.1.1.1. Yön Bildiren Yer Adları.....	52

3.1.1.2. Konum Bildiren Yer Adları	54
3.1.2. Coğrafya Adları	55
3.1.2.2. Akarsu Adlarıyla İlgili Diğer Adlandırmalar	59
3.1.2.3. Kaynağı Yer Şekilleri Olan Adlar	60
3.1.3. Doğa Olayları ve Doğayla İlgili Kelimelerle Kurulan Yer Adları.....	67
3.1.3.1. Astronomi İle İlgili Kelimelerle Kurulan Yer Adları.....	67
3.1.3.2. Doğa Olaylarıyla İlgili Kelimelerle Kurulan Yer Adları	68
3.1.4. İnsan ve Topluluk Adlarıyla Kurulan Yer Adları.....	68
3.1.5. İnsan Vücudunun Bölümleri ve Organ Adları İle Kurulan Yer Adları.....	72
3.1.6. Renk Adlarıyla Kurulan Yer Adları.....	75
3.1.7. Hayvan Adlarıyla Kurulan Yer Adları.....	84
3.1.8. Bitki Adlarıyla Kurulan Yer Adları.....	86
3.1.9. Maden ve Madenle İlgili Kelimelerle Kurulan Yer Adları.....	89
3.1.10. Araç-Gereç Adlarıyla Kurulan Yer Adları	90
3.1.11. Köy Adı İle Kurulan Yer Adları	91
3.1.12. Çeşitli Meslek Gruplarına Ait Kelimelerle Kurulan Yer Adları	92
3.1.13. Boy, Topluluk, Milliyet ve Soy Adlarıyla Kurulan Yer Adları	93
3.1.14. Din ve Dini Hayatla İlgili Kelimelerle Kurulan Yer Adları.....	95
3.1.15. Yiyecek-İçecek Adlarıyla Kurulan Yer Adları	96
3.1.16. Sayı Adlarıyla İlgili Yer Adları	97
3.1.17. Gün, Ay, Mevsim ve Zaman Bildiren Kelimelerle Kurulan Yer Adları....	98
3.1.18. Yapı ve Yapıt Adlarıyla Kurulan Yer Adları	98
3.1.19. Miktar, Boyut ve Şekil Belirten Kelimelerle Kurulan Yer Adları... 100	
3.1.20. Bolluk-Zenginlik veya Durum Bildiren Kelimelerle Kurulan Yer Adları....	101
3.1.20. Akrabalık Bildiren Kelimelerle Kurulan Yer Adları	102
3.1.21. Toplumsal-Siyasi Özellik Bildiren Kelimelerle Kurulan Yer Adları102	
3.1.22. Güzel Anlam İfade Eden veya Soyut Kelimelerle Kurulan Yer Adları....	103
3.1.23. Olumsuz Anlam İçeren Bildiren Kelimelerle Kurulan Yer Adları.. 103	
3.1.24. Halk Arasındaki Efsanelere Dayanan Yer Adları	104

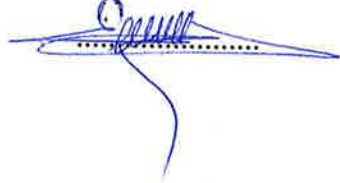
3.1.25. Herhangi Bir Nedene Bağlanamayan Yer Adları.....	104
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	105
4.1. KARABÜK VE ISIK GÖL YERLEŞİM YERİ ADLARININ SES VE ŞEKİL İNCELEMESİ.....	105
4.1.1. Basit Kelimelerden Oluşan Yer Adları.....	105
4.1.2. Birleşik Kelime Şeklindeki Yer Adları	107
4.1.3. Tamlamalar Yönünden Yer Adları.....	110
4.1.3.1. Belirtisiz İsim Tamlaması Kuruluşundaki Yer Adları.....	110
4.1.3.2. Sıfat Tamlaması Kuruluşundaki Yer Adları.....	111
4.1.4. Aldıkları Ekler Yönünden Yer Adları	117
4.1.4.1. Yapım Ekleri Alan Yer Adları	118
4.1.4.2. Çekim Ekleri Alan Yer Adları.....	129
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	133
5.1. SÖZ VARLIĞI YÖNÜNDEN YERLEŞİM YERİ ADLARININ İNCELENMESİ.....	133
5.1.1. Tek Kelime, İki Kelime ya da Üç Kelimenin Birleşmesiyle Oluşan Yer Adları..	133
5.1.2. Alıntı Kelimeler Bakımından Yer Adları.....	133
5.1.2.1. Farsça Kelimeler	133
5.1.2.2. Arapça Kelimeler	134
5.1.2.3. İbranice Kökenli Yer Adları.....	135
5.1.2.4. Rumca Kökenli Yer Adları	135
5.1.2.5. Çince Kökenli Yer Adları.....	135
5.1.2.6. Moğolca Yer Adları	135
5.1.2.7. Rusça Kökenli Yer Adları.....	135
5.1.3. Somut Kelimelerden Oluşan Yer Adları	137
5.1.4. Soyut Kelimelerden Oluşan Yer Adları.....	138
5.1.5. İkilemelerden Oluşan Yer Adları.....	139
5.1.6. Yer Adlarının Köken Bakımından İncelenmesi.....	139
5.1.6.1. Türkçe Kökenli Yer Adları.....	139
5.1.6.2. Arapça Kökenli Yer Adları.....	144
5.1.6.3. Farsça Kökenli Yer Adları.....	145
5.1.6.4. İbranice Kökenli Yer Adları.....	147

5.1.6.5. Rumca Kökenli Yer Adları	147
5.1.6.6. Çince Kökenli Yer Adları.....	147
5.1.6.7. Moğolca Kökenli Yer Adları.....	147
5.1.6.8. Türkçe + Türkçe Kökenli Yer Adları	148
5.1.6.9. Türkçe+Arapça Kökenli Yer Adları	154
5.1.6.10. Türkçe + Farsça Kökenli Yer Adları	154
5.1.6.11. İbranice + Türkçe Kökenli Yer Adları	155
5.1.6.12. Farsça + Türkçe Kökenli Yer Adları	155
5.1.6.13. Farsça+Farsça Kökenli Yer Adları	156
5.1.6.14. Arapça + Arapça Kökenli Yer Adları.....	156
5.1.6.15. Arapça + Türkçe Kökenli Yer Adları	156
5.1.6.16. Arapça+Farsça Kökenli Yer Adları.....	157
5.1.6.17. Türkçe+Türkçe+Türkçe Kökenli Yer Adları	157
5.1.6.18. Türkçe + Türkçe + Arapça Kökenli Yer Adları	157
5.1.6.19. Türkçe + Türkçe + Farsça Kökenli Yer Adları	157
5.1.6.20. Türkçe+ Farsça+Farsça Kökenli Yer Adları	158
5.1.6.21. Arapça+ Türkçe +Türkçe Kökenli Yer Adları	158
5.1.6.22. Türkçe + Türkçe + Türkçe+ Farsça.....	158
SONUÇ	159
KAYNAKLAR	162
ÖZGEÇMİŞ	169

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Eda KUTUCU'ya ait "Karabük İli Ve Isık Göl Bölgesinin Yerleşim Yeri Adları Üzerine İncelemeler" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	: Prof. Dr. Hikmet KORAŞ	
Danışman Üye	: Doç. Dr. Cıldız İSMAİLOVA	
Üye	: Doç. Dr. Enver KAPAĞAN	

Tez Sınavı Tarihi: 11/05/2018

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Eda KUTUCU

İmza:

:

ÖNSÖZ

Yer adları bir toplumun hem maddi hem de manevi hazinesidir. Vatan tutulan toprakların tapusu sayılması onun maddi yönünü, geçmişle olan kültürün bir parçası olması ve tarihle bağlarını koparmaması manevi yönünü teşkil eder.

Toplumun kültürel hafızasının ürünleri olan yer adları verildikleri dönemde çeşitli alanlarda toplum tarafından sık kullanılan kelimelerdir. Yer adları geçmiş günümüze ve günümüzü geleceğe yansıttığı için dönemin aynası sayılabilir.

Türk milleti tarih boyunca yaşadığı her toprak parçasına vatan gözüyle bakarak onu mukaddes saymıştır. Toprağına sahip çıkarken onun tapusu olarak kelimelerden yararlanmış ve böylece yaşadığı topraklara Türk damgasını vurmuştur. Bugün yer adları sayesinde dünyanın birçok yerinde Türk milletinin ayak izlerini sürmek mümkündür.

Sadece Türkiye’de değil diğer Türk Cumhuriyetlerinde hatta gerçekleştirilebilirse dünyada yer adları ile ilgili karşılaştırmalı çalışmaların yapılması yeryüzünde Türklerin ulaştığı coğrafyaları gösterebilir. Böylece Türk dünyasının ortak değerleri arasına bir yenisi daha eklenebilir ve daha güçlü bağlarla birbirine bağlanabilir.

Yapılan bu çalışmada birbirinden kilometrelerce uzakta olsa dahi iki Türk toplumu arasındaki kültürel bağların varlığında, korunmasında ve devamlılığında yer adlarına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Yer adları, anlam, köken ve şekil bilgisi yönünden ele alınarak ad vermede ortak geleneklerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Isık Göl bölgesindeki yer adlarıyla Karabük ilindeki yer adlarından yola çıkılarak ortak Türk dili ve Türk kültürüne bir nebze de olsa katkı yapmayı amaçlayan bu çalışma boyunca bana her türlü desteği veren hocam Doç. Dr. Cıldız İSMAİLOVA’ya, yine çalışma boyunca benden yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Enver KAPAĞAN’a, her zaman yanımda olan babam Mehmet TOPLUCUK’a, annem Hacer TOPLUCUK’a, eşim Burak KUTUCU’ya teşekkürlerimi sunarım.

ÖZ

Ad bilimin bir alt kolu olan yer ad bilimi her geçen gün önemi artan bilim dallarından biridir. Çünkü yer adları bir toplumun milli değerleri arasında önemli bir yer tutar ve milli hafızanın korunmasına katkı sağlar. Yer ad bilimi kültür-coğrafya, kültür-tarih ve kültür-dil ilişkisi bakımından önemli bir bilim dalıdır.

Çalışmada Nurbek Akmatov tarafından Isık Göl yer adlarının ele alındığı Isık-Köl Toponomiyası ve Isık-Köl Cer Suu Attardın Sözdüğü adlı eserlerle birlikte Isık-Köl belediyesinden temin edilen yer adlarının listesi doğrultusunda Isık Göl yer adları ile Karabük'teki yer adlarının oluşum yolları çeşitli yönlerden incelenerek benzerlik gösteren yer adları ile farklılık gösteren yer adları üzerinde durulmuştur. Bu sayede ayrıştırılmaya çalışılan Türk topluluklarının birliğine dikkat çekilerek ortak kültüre vurgu yapmak amaçlanmıştır. Türkiye'de, İç İşleri Bakanlığı'nın Köylerimiz kitabı ile yine İç İşleri Bakanlığının Genel Köy Listelerinden yararlanılmıştır. Karabük ve Isık Göl'ün farklı coğrafyalarda yer almaları sebebiyle konu sınırlandırmasına gidilerek Karabük ilindeki il, ilçe, köy ve belde adları ile Isık Göl bölgesinde şehir, köy ve muhtarlık adları ele alınmıştır.

Yapılan incelemeler, Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yer adlarında Türkçe kökenli adların çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Sovyet rejiminin Kırgız toplumuna yaptığı baskılara rağmen Türkçe adlar varlığını koruyarak bugüne ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karabük, Isık Göl, yer adları, ortak kültür, söz varlığı

ABSTRACT

Toponymy which is a sub-branch of onomatology is one of the disciplines those gain importance day by day. This is because, toponymy that has an importance place in values of a nation makes a big contribution to the national memory. With regards to culture-geography, culture-history and culture-language relationships, toponymy is also a significant discipline.

In this study, place names in Issyk Kul region of Kyrgyzstan with reference to the names mentioned in Nurbek Akmatov's Issyk Kul Toponymia, Issyk Kul Cer Suu Attardin Dictionary and names taken from the Issyk Kul municipality are examined and compared in terms of occurrence processes, differences and similarities with the place names in Karabük. Thus emphasizing the mutual Turkic culture is aimed in this study by pointing out the union of Turkic communities those are tried to be separated from each other for decades. The book called "Our Villages" and "List of Villages" published by Turkish Ministry of Interior are referred in this study. Because Karabük and Issyk Kul are in different geographies, the subject matters are limited to names of provinces, districts, towns and villages in Karabük and the names of towns, villages and neighborhoods in Issyk Kul region.

As a result of this study, it is identified that Turkish originated names are predominant in the place names examined in Issyk Kul region and Karabük. Despite of the Soviet repression imposed on Kyrgyz community for years, it is seen that Turkish rooted names have continued their existence till today.

Key Words:, Issyk Kul, place names, mutual culture, vocabularies

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Karabük İli ve Isık Göl Bölgesinin Yerleşim Yeri Adları Üzerine İncelemeler
Tezin Yazarı	Eda KUTUCU
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Cıldız İSMAİLOVA
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	11/05/2018
Tezin Alanı	Yeni Türk Dili
Tezin Yeri	KBÜSBE-KARABÜK
Tezin Sayfa Sayısı	169
Anahtar Kelimeler	Karabük, Isık Göl, Yerleşim Yeri Adları, Ortak Kültür, Söz Varlığı

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Reviews On The Place Names Of Karabuk Province And Issyk Kul Region
Author of the Thesis	Eda KUTUCU
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Cıldız İSMAİLOVA
Status of the Thesis	Master
Date of the Thesis	11/05/2018
Field of the Thesis	New Turkish Language
Place of the Thesis	Karabuk University Institute of Social Sciences
Total Page Number	169
Keywords	Issyk Kul, place names, mutual culture, vocabularies

KISALTMALAR

C	: Cilt
DLT	: Dîvânu Lügâti't- Türk
Kırgız T.	: Kırgız Türkçesi
MÖ	:Milattan Önce
MS	:Milattan Sonra
s.	: Sayfa
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
Türkiye T	: Türkiye Türkçesi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Yer adları adres belirtmenin en kolay ve en net şekilde sağlandığı söz varlıklarıdır. Bu adların verilmesinde bazı prensipler vardır ki bunlar arasında toplumun sahip olduğu kültür ilk sırada gelmektedir. Yer adları, toplumun geleneklerini aktarmada önemli bir görev üstlenmektedir.

Yer adları kısaca yerlerin adıdır. Toplumlar yaşadıkları her toprak parçasına ayrı bir ad vermişlerdir. Ama bu adlandırma rastgele ya da tesadüfi değil bilinçli bir şekilde yapılmıştır. Burada önemli olan yer adlarının ait olduğu toplumla kurduğu ilişkidir.

Yer adlarının anlamları, veriliş sebepleri vardır. Bunlar toplumdan topluma değişmekle beraber akraba toplumlarda benzerlik gösterebilir. Yer adlarının hangi topluluk tarafından, ne zaman, neye göre verildiği ve milli hafızaya katkısı araştırılabilir ve akraba toplumlar arasında ortak çalışmalar yürütülebilir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu tezde Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yer adları anlam, şekil ve köken bilgisi yönünden incelenmiş, incelenen yer adlarında kullanılan ortak ve farklı kelimeler belirlenmiştir. Bu sayede aynı olan yer adları üzerinden kültürel benzerlikler farklı olan yer adları üzerinden de iki toplum arasındaki kültürel farklılıklar gösterilmeye çalışılmıştır.

Bu tür çalışmaların önemi karşılaştırılan dillerin ve kültürlerin daha iyi tanınmasını ve bilinmesini sağlamaktır. Tezde karşılaştırması yapılan Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesi akraba diller dillerdir ve dil akrabalığı için her iki toplumda bazı kelimelerin ortak olması gerekmektedir. Yakınlık derecesine göre akrabalıkta esas olan kelimelerin sayısı artar ya da azalır. Son yıllarda gerek dil gerek edebiyat alanında Türk lehçeleri üzerine çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu tez de kendisinden sonra yapılacak çalışmalara bir nebze de olsa ışık tutmayı hedeflemektedir.

Bu çalışma, ortaklığı Eski Türkçe'den daha öncelere dayanan, genelde Türkiye ve Kırgızistan, özelde ise Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yer adlarının temelinde, söz varlığı ve yer ad bilimi açısından benzerliklerin ve farklılıkların tespiti ile bu lehçelerin dil, kültür ve tarih açısından daha iyi anlaşılması için yapılmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada dilbilim yöntemlerinden eş zamanlı karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya ilk olarak resmi kaynaklardan yer adlarını içeren listelerin temini ile başlanmış, Karabük ilindeki ilçe, belde, köy isimleri ile Isık Göl bölgesindeki şehir, köy ve muhtarlık adları taranıp fişlenmiştir. Daha sonra her iki lehçeden tespit edilen yerleşim yeri adları anlam, köken ve şekil bilgisi bakımından tek tek karşılaştırılmıştır.

Birinci bölümde Karabük ili ve Isık Göl bölgesinin tarihçelerine değinilmiştir.

İkinci bölümde Yer Ad bilimi, yer ad bilimi üzerine Türkiye ve Kırgızistan'daki yapılan çalışmalar, tasnifler gibi konular hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde anlam bakımından sınıflandırma yapılarak adlar taşıdıkları anlama göre sınıflandırılmış, genel başlıklar kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır. Aynı anlama gelen yerleşim yeri adları aynı başlık altına alınmıştır: *çatak, dere, kaynar, pınar* gibi. Birden fazla kelimedenden oluşan yerleşim yeri adlarında her kelime sahip olduğu anlama göre değerlendirildiği için birden fazla başlık altında ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde şekil bilgisi kısmında kelime türetmede sık kullanılan ekler incelenerek bunların Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesindeki şekilleri belirtilmiş, yerleşim yeri adlarından uygun örnekler verilmiştir.

Beşinci bölümde köken bilgisi kısmında ise yerleşim yeri adlarındaki kelimeler ait oldukları dillere göre alt başlıklara ayrılmıştır.

Sonuç kısmında çalışmanın sonucunda elde edilen bilgiler verilmiştir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Bu tez çalışması sadece Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yerleşim yeri adları ile sınırlıdır. Çalışma konusu yerleşim yeri adları, hem resmi kaynaklar hem de ilgili kitaplar taranarak tespit edilmiştir.

Karabük'te ve Isık Göl bölgesinde daha sağlıklı bir sınıflandırma yapılabilmesi için bu bölgelerde yaşayan insanlara adların kaynağı ile ilgili sorular sorulmuştur.

Yerleşim yerlerinin çeşitli nedenlerle değiştirilen adları çalışma konusunun dışında tutulmuştur. Çünkü bu durumda hem resmi kaynaklardan hem de kitaplardan

binlerce tarama yapmak gerekecekti ki bunun araştırma için verilen süre içerisinde yapılması mümkün görünmemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KARABÜK VE ISIK GÖL TARİHÇESİ

Araştırmanın bu kısmında Karabük ili ve Isık Göl bölgesinin tarihleri hakkında temel bilgiler verilmiştir.

1.1.1. Karabük İli Tarihi

Karabük, tarih bakımından zengin ve köklü bir geçmişe sahiptir. Bugün Karabük sınırları içerisinde bulunan tümülüsler, höyükler ve tarihi yapılar bu şehrin Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olduğuna işaret etmektedir.

Tarih öncesi çağlardan zamanımıza kadar pek çok kavmin saldırısına uğrayan Karabük ve çevresi, Paflagonya (Paphlagonia) denilen bölgenin sınırları içerisindeydi. Antikçağ'da Paflagonya olarak bilinen bölge, kuzeyde Karadeniz'e ulaşmakla beraber Filyos ve Bartın (Billaios ve Parthenios) çayları, Paflagonya ve Bitinya arasındaki sınırları oluşturuyordu. Doğuda Kızılırmak (Halys)'a kadar uzandığı kabul edilse de, daha doğuda kalan Vezirköprü (Phazemonitis) Paflagonya'ya aitti. Güneyde ise Çankırı (Gangra) havzasını içine almaktaydı (Ağaoğlu, 2015: 52).

Paphlagonia Bölgesini kapsayan Karadeniz'in güney kıyılarında, MÖ 8. Yüzyılda Yunan kolonilerinin kurulmaya başlamasıyla birlikte daha sağlıklı bilgilere ulaşılabilir. Özellikle MÖ 7. Yüzyıldan itibaren Miletos, Megara ve Phokaia'lılar tarafından yoğun olarak koloni kentleri ve emporion'lar (Pazar yerleri) kurulmaya başlanmıştır (Çam, 2016: 71).

MÖ 2.binin başlarında Anadolu'nun yazıyla tanışmasıyla beraber bu dönemde Asur ile Kaneş=Neşa/Kayseri Kültepe kenti ile Anadolu'nun çoğu kentleriyle birlikte ticari bir ağ örülmüştür. Hemen ardından Anadolu'da Eski Hitit ve Hitit imparatorluk dönemi yaşanmıştır. Hatta bu dönem, Kastamonu Merkez ilçe, Taşköprü, İhsangazi, Daday ve Araç gibi ilçe sınırlarında Eski Hitit ve imparatorluk dönemi yerleşmeleri kabul edilir. Zonguldak'ın yakın komşuları Çankırı ve Karabük civarında da Geç Tunç Çağı yerleşmeleri ile Eflani'de Ören ve Semercitepe yerleşmeleri, Bolu'da Asker höyük ve Gerece civarında Halaşlar höyük Hitit yerleşmeleri açısından birkaç örnek oluşturur (Karağuz, 2016: 23).

Bölge MÖ VII. yüzyılda Kimmer istilasını yaşamıştır. Kroisos Dönemi'nde MÖ 561-46 yıllarında Lydia hâkimiyetine giren bölge, Kroisos'tan sonra Pers hâkimiyeti

altında Phrygia satraplığına bağlanmıştır. MÖ 333 yılına gelindiğinde ise Büyük İskender yönetimine boyun eğmiştir. MÖ 298 yılında Mithradates I Ktistes, Olgassys Dağları'ndaki Kimiata da Mithradates Hanedanlığı'nı kurarak bölgeyi hâkimiyeti altına alır. Dönem içerisinde çeşitli yerel ve bölgesel krallıklar arasında el değiştiren Paphlagonia, MÖ 71-70 yıllarında Roma komutanı Lucullus tarafından kıyı kentlerinin alınması, MÖ 64 yılları arasında ise komutan Pompeius Magnus tarafından tüm bölgenin ele geçirilmesiyle Roma İmparatorluğu'nun sınırları içerisine girmiştir (Karasalihoğlu, 2014: 152).

Romalılar zamanında bölge MÖ 74'lü yıllarda Bithynia, sonra da MÖ 64'lerde Bithynia-Pontus Eyâleti adlarıyla idare edilmiştir. Romalıların Karabük il sınırları içerisinde kurduğu en önemli kentler Eskipazar'daki Hadrianapolis ve Kimistene'dir (Ağaoğlu, 2015: 61). Daha sonra Roma çeşitli sebeplerle ikiye ayrılmış ve Karabük uzun yıllar Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğunun egemenliği altında kalmıştır.

Malazgirt savaşından sonraki birkaç yıl içinde göçebe Türkmen boyları, Anadolu içinde büyük bir hızla batıya doğru ilerleyerek önce Kastamonu - Çankırı - Ankara - Eskişehir - Kütahya - Denizli hattını tutmuşlar ve daha sonra kuzeyde bu hattın batısını zorlayarak Kastamonu - Safranbolu - Gerede hattı üzerinde sınımsız tutunmuşlardır. Bilinçli bir stratejiyle yapıldığı belli olan bu ilerleme sonucu Süleyman Şahın (1075) yılında İznik'i almasıyla Anadolu Selçuklu Devleti kurulmuştur (Yazıcıoğlu ve Al 1982: 12).

Safranbolu yöresinde Türklerin kesin egemenliği 1190 yılı dolaylarında gerçekleşmiştir. O yıllarda Selçuklu Sultanı II. Kılıç Aslan'ın Ankara bölgesi Meliki olan Muhiddin Mesud Şah, Kastamonu taraflarında gazalar yapmıştır. Bu gazalar sırasında, o zamanki adı "Dadybra" olan Safranbolu kalesi dört ay süreyle mancınıklarla kuşatılmış ve sonunda Melik Muhiddin Mesud, Hristiyan halkın şehri terk etmesi kaydıyla mallarını bağışlamış ve yerlerine Türkleri yerleştirmiştir. Muhasara sırasında Bizans İmparatoru'nun yardıma gönderdiği Babadağı garnizonu askerlerini Türkler pusuya düşürmüştür. Safranbolu kalesinin alınmasıyla Türkler yöreye hukuken de egemen olmuşlar ve şehrin "Dadybra" olan adını "Zalifre" yapmışlardır (Yazıcıoğlu ve Al 1982: 13-14).

Emir Hüsameddin Çoban 1213 yılında Kastamonu'yu Bizanslılar'dan sonuncu kez alarak Selçuklu Sultanınca sağ Uc'a Beylerbeyi atanmış ve böylece yörede

Çobanoğulları Beyliği dönemi başlamıştır. Bağımsız Uç Beyliği oluncaya kadar Osmanlılar da hukuken Çobanoğulları'na bağlı kalmışlardır. 1243 yılında Selçuklu ordusunun, Sivas yakınlarındaki Köseadağ mevkiinde Moğol ordusuna yenilmesiyle Anadolu yavaş yavaş İlhanlı (Moğol) egemenliği altına düşmüştür. Selçuklu devletinin Anadolu üzerindeki otoritesi zayıflamağa başladıktan sonra Kastamonu'daki Uç Beylerbeyliği'nin de Uç bölgesi üzerindeki otoritesinin kaybolduğu anlaşılmaktadır. (...) Şücaeddin Bedreddin I. Süleyman Paşa 1304 veya en geç 1309 yılında Kastamonu'yu basarak Çobanoğlu Beyi Mahmut Bey'i öldürmüş ve Çobanoğulları Beyliğine son vererek Candaroğulları Beyliğini kurmuştur.

1354 yılından itibaren Safranbolu yöresi iki Türk beyliği, Osmanoğulları ile Candaroğulları arasında sınır olduğu için beylikler arasında birkaç kere el değiştirmiştir. Bu dönemde Osmanlılar'ın yöreye yoğun biçimde göçebe nüfus yerleştirdikleri anlaşılmaktadır. Bir mukataaya bağlanacak yoğunlukta olan bu göçebe topluluklara "Yörükân-ı Taraklı" adı verilmiştir. Kötürüm Bayezid'in, oğlu II. Süleyman Paşa ile anlaşmazlığa düşmesinden yararlanan Osmanlı Sultanı I. Murad 1383 Candaroğlu Beyi Kötürüm Bayezid 1385 yılında ölünce yerine oğlu II. Süleyman Paşa geçmiştir. 1392 yılında, bu kere de Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid Candaroğlu Beyliği üzerine yürümüş ve beyliğin Kastamonu'ya kadar olan topraklarını Osmanlı Devletine katmıştır. Yapılan Savaşta II. Süleyman Paşa ölmüştür ve kardeşi İsfendiyâr Bey Sinop'a çekilerek beyliği buradan yönetmeye devam etmiştir (Yazıcıoğlu ve Al 1982: 15-25).

I. Murat ve Yıldırım Beyazıt'ın padişahlıkları döneminde, Kastamonu iki defa Osmanlı Hâkimiyeti altına girmişse de bu hâkimiyet çok kısa sürmüştür. Nihayet Fatih Sultan Mehmet, Candaroğulları'nın son beyi olan Kızıl Ahmet Bey'i azlederek 1461'de Candaroğulları Beyliğine son vermiştir. Safranbolu bu tarihten sonra Anadolu Eyaleti'ne bağlı Kastamonu sancağının kazası durumuna gelmiştir. Kastamonu Sancak Beyliği'ne de Cem Sultan tayin edilmiştir. 460 yıl Osmanlı Devleti'ne bağlı kalan Kastamonu ve çevresi hiçbir istilaya uğramamış ve bazı dönemlerde, Osmanlı Devleti'nin en önemli merkezlerinden biri olmuştur (Ağaoğlu, 2015: 68-73).

Karabük 1927 yılına kadar Kastamonu'ya bağlı Safranbolu kazası sınırları içerisinde bulunmuştur. Bu tarihten sonra Safranbolu Kastamonu vilayetinden ayrılmış Zonguldak vilayetine bağlanmıştır. Böylece Karabük'e Zonguldak ilinin Safranbolu ilçesine bağlı Aktaş bucağı içinde yer almıştır. Ulus Nahiyesi 1944 yılında, Eflani

nahiyesi ise 1953 yılında kaza yapılmıştır. Aktaş ise kaldırılarak Karabük bucak yapılmış ve Karabük 1953 yılında ilçe olmuştur (Ağaoğlu, 2015: 69).

Karabük'ün bir ilçe olarak adı ilk kez 1955 nüfus sayımında geçmiştir. Türkiye de demir çelik ağır sanayinin yayılmasına, gelişmesine öncülük eden ve okul ödevini gören Karabük, 550 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 6 Haziran 1995 tarihinde 78.İl olarak Türkiye siyasî haritasında yerini almıştır. İlçeleri Safranbolu, Eskipazar, Eflani, Ovacık ve Yenice'dir (Ağaoğlu, 2015: 68-73).

1.1.2. Isık Göl Bölgesi Tarihi

Kırgızistan'ın kuzey doğusunda yer alan Isık Göl bölgesi eskiden beri seyyahları, bilim adamlarını, ressam gibi farklı amaçları olan yabancıları kendine çekmiştir. Bu bölgeler tarihten beri herkes tarafından bilinmiştir. Isık Göl bölgesine yerleşen evvelki insanların yaşamış oldukları evler, kullandıkları eşyalar, taşlar üzerinde bulunan yazıtlar ve resimleri onların kültürü, yaşam biçimi hakkında bilgiler vermektedir (İsaev, 1977: 63).

Çiftçilikle geçimini sağlayan doğu ve batı halklarının tarihi kitaplarında Kırgızistan topraklarıyla birlikte Isık Göl hakkında da bilgilere ulaşabiliriz. Bunlardan en önemlisi de eski Yunan uzay bilimcisi Ptolomey, Çin elçisi ve seyyahı Çjan Tsyan'a aittir (İsaev, 1977: 63).

MÖ 138 yılında Çin imparatoru U-di Çjan Tsyan'ı batıya doğru göndermiştir. Gönderilme amacı da Hunlara karşı Usunlarla birleşmektir. Bu bilgilerden yola çıkarak Kırgız tarihçilerine göre Isık Göl bölgesinde eski ve orta asırlarda şehirler ve köyler bulunmaktaydı ve bu şehirlerin en eskisi Usunlar'ın merkezi olan Çigu şehriydi. Bu şehir şu anda Isık Göl'ün suları altında kalmıştır (İsaev, 1977: 63).

MS 15. -17. Yüzyıllarda Isık Göl bölgesine gelen seyyahların sayısı çoğalmaya başlamıştır. Bu dönemde yazılmış olan Çin misyoneri Syuan Tsan, Mahmud Kaşgari, tarihçi Muhammed Heydar'ın eserlerinde Isık Göl'ün coğrafik özellikleri, tabiatı, halkı, insanların geçim kaynağı, şehirler ve ticareti hakkında geniş bilgilere rastlanmaktadır (İsaev, 1977: 63).

16. yüzyılda "Tarih-i Raşidi" adlı eserde yazar Muhammed Heydar, Kırgızistan tarihi ve coğrafyası hakkında toplamış olduğu materyaller ile birlikte Isık Göl hakkında da bilgiler yazmıştır. Bunlar dışında 18. yüzyıldan itibaren Rus ve diğer Avrupa

ülkelerinden araştırmacılar gelerek bölgenin tarihini, coğrafik özelliklerini araştırmışlardır (İsaev, 1977: 63).

1870 yılından itibaren Ukraynalı ve Rus muhacirler Isık Göl bölgesine gelerek yerleşmeye başlamıştır. Tercümanlık yaptırmak için de Rus yöneticiler Tatarları getirmişlerdir. Böylece bu bölgede ilk köyler kurulmaya başlanmıştır. 1907-1911 yılları arasında Karakol bölgesinde Ruslara ait 22, Kırgızlara ait ise 2 köy kurulmuştur. Darkan ve Çıçkan köyleri 1912 yılında Rus köy projesine göre kurulmuştur. Ancak Kırgızlar yarı göçebe olarak daha çok yaylakları Çıçkan Başı'nda yaşadıkları için, 1911-1916 yılları arasında Darkan'a yerleşen 50 hanenin ancak 15-20 kadarı Kırgızdır. 1921-1922 ve 1926-1927 yıllarında iki defa toprak reformu yapılmıştır. 1929'da da Kırgız 'Manaplar' ın malları zorla ellerinden alınmıştır. Bu sırada halkın ellerinden hayvanları alınarak yerleşik hayata geçmeleri zorunlu hale getirilmiştir. Bu suretle bir bakıma halk fakirleştirilmiştir. 1932 yılında da kolhoz kurulmuştur. Darkan ve Çıçkan'a Kırgızların tamamen yerleşmeleri 1952 yılına kadar sürmüştür. Bu tarihe kadar köylüler yazları Çıçkan Başı'nda, kışları ise köylerinde yaşamaya devam etmişlerdir (Karadovut ve Aksoy, 2004: 4).

Isık Göl bölgesi Kırgızistan'ın doğusunda yer almaktadır. Bölgenin merkezi Karakol şehridir. Isık Göl bölgesi içinde beş ilçe Isık Göl, Tüp, Ak-Suu, Ceti-Öğüz, Toñ ve üç şehir 58 de muhtarlık, 181 köy yer almaktadır. Isık Göl bölgesi doğusundan ve kuzey doğusundan Kazakistan, güney doğusundan Çin, batısından ise Narın bölgesiyle, kuzey batısından da Kemin ilçesi ile sınırlanmaktadır. Bölgenin ismi deniz seviyesinden 1608 metre yükseklikte yer alan Isık Göl gölünden gelmektedir (İsaev, 1977: 63).

Bölge Merkezi Asya içinde Fergana vadisinden sonra ikinci sıradadır. Halkın 79,4% Kırgızlardan, 13,2% Ruslardan oluşmaktadır. Bunlar dışında Ukrayin, Kazak, Özbek, Tatar, Uygur ve Dunganlar da yaşamaktadır (İsaev, 1977: 63).

Isık Göl isminin nereden geldiği üzerinde bilim adamları arasında farklı görüşler mevcuttur. Tarihi kaynaklara göre Isık Göl hakkında en eski haberler yazı şeklinde MÖ 2.yüzyılda Çin kaynaklarında Cehay ve Yanhay olarak karşımıza çıkmaktadır. Cehay ise Rus kaynaklarında "Sıcak Deniz", "Sıcak Göl" şeklinde tercüme edilerek kullanılmıştır. Yanhay ise Rus kaynaklarında "Tuz deniz" şeklinde tercüme edilmiştir. Ama çoğunluk olarak "Sıcak Göl" tercih edilmektedir (İsaev, 1977: 63).

630 yılında Çinli Budist seyyah Syuan Tsan kendi yazısında dağları geçtikten sonra Ta-tsinji yani “büyük duru göl” adlı bir göle denk geldiğini bazı yazarlar onu Cehay “ılı deniz”, ya da Han-hay “Tuzlu deniz” dediklerini ve bunlar dışında Isık Göl’ün özellikleri hakkında bahsetmiştir (İsaev, 1977: 63).

V.V. Bartold ise Isık Göl’ün 17.-18. yüzyıllarda Budist Kalmuklar’ın yönetimi altında olduğunu, Kalmuklar tarafından “Temurtu Nor” şeklinde adlandırıldığını ve o dönemdeki diğer Türk boyları ile Kırgızlar tarafından “Tuz-Köl” olarak adlandırıldığı hakkında bilgi vermektedir (İsaev, 1977: 63).

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. AD BİLİMİ

Ad bilimi; canlıların, nesnelere ve kavramların, kısacası çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bilimin adıdır. Ad biliminin diğer adı Onomastiktir ve Onomastiğin bazı alt dalları vardır. Bunlardan kişi adlarını inceleyen dalına anthroponymie, yer adlarını inceleyen dalına toponymie, dağ adlarını inceleyen dalına horonymie, göl, nehir, deniz, baraj, su kanalı, vb. gibi su ya da suya ait yer adlarıyla ilgilenen bilim dalına hydronymie denir (Sakaoğlu, 2001: 9-11).

Doğan Aksan Ad Biliminin dar bir anlamı kapsadığını belirtir ve bunun yerine “Özel Adlar Alanı” terimini kullanır ve özel adların kaynağını tür adlarına dayandırır (Aksan, 2015: 95). İnsanoğlu çevresindeki her şeye karşı merak içerisinde olmuş ve ona adlar vermiştir. Bu adlar ait olduğu toplumun dünya görüşü yansıtmakla beraber, o toplumun geleneklerine, dinî inancına veya komşu toplumlarla kurduğu ilişkilere göre farklılık gösterebilir.

Ad bilimiyle ilgili çeşitli inceler ve araştırmalar yapılmaktadır. Aksan’a göre bu çalışmalar içerisinde en geniş yeri, yeradibilim almaktadır (Aksan, 2015:101).

Çalışmanın bu kısmında Ad biliminin kısa bir tanımı yapılarak yer ad bilimi kapsamında Türkiye ve Kırgızistan özelinde ad vermenin yöntemleri ve yer ad bilimi kavramının tanımı ve önemi ile diğer bilim dallarıyla olan ilişkisi ele alındıktan sonra Türkiye ve Kırgızistan’da yapılan çalışmalar irdelenmiştir.

2.1.1. Ad Verme

İnsanoğlu gördüğü ya da görmediği bütün canlı ve cansız varlıkları yahut duyguları, düşünceleri birbirinden ayırt etmek ve tanımlamak için kelimelere ihtiyaç duymuştur. Soyut ya da somut bütün varlıklara verdiği bu kelimelere ad denilmiştir.

Türkçe Sözlük’te ad “Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam.” olarak tanımlanır (Türkçe Sözlük, 2011: 23). Adlandırma, canlı ve cansız her türlü varlık ve kavramı anlatan, onu belirleyen veya bir şeyi diğerinden ayırmaya yarayan bir eylemdir. Bu nedenle insan, var olduğundan bu yana yaşadığı ortam içerisinde; şehir, ilçe, kasaba, köy, mezra gibi yerleşim alanlarını; dağ, tepe, ova, plato, geçit ve bunlar gibi yerleri adlandırmak ve birini diğerinden ayırt etmek zorunluluğu duymuştur (Karaçetin, 1984: 219). İnsanlar, yeni isim

türetemediklerini veya isimlerini bir an unuttuklarını genelleme yaparak thing/şey gibi kavramlarla tanımlamıştır (Yıldırım, 2006: 3).

İnsanoğlu için dil olgusu ne kadar önemliyse ad verme olgusu da o kadar önemlidir. Her toplum kendi kültür dairesi içinde yaşadığı çağın sosyal hayatına uygun olarak bir ad verme geleneği oluşturur ve yaşatır. Orhan Acıpayamlı adlandırmanın folklorik bir olay olduğunu belirterek onu bütün insanlığın ortak malı kabul eder. Doğadaki düşüncenin bile bir adı olduğundan yol çıkar ve şunları aktarır: “Hayvanlar adları ile çağırılır. Bitkilerin birer adı vardır. Doğanın her kesimi adlandırılmıştır. Bu ad verme olgusu, insanla beraber doğmuş, onunla birlikte yaşamayı sürdürmüş, tarih boyunca evrimleşerek basit bir ad verme olgusu durumundan çıkarak, her topluluk ve toplumun yapı ve anlayışına uygun bir şekilde çok aşamalı, her aşaması sayısız gelenek, görenek ve uygulamalardan oluşan dev bir “folklor olayı” durumuna dönüşmüştür (Acıpayamlı, 1992: 1).

Adlandırmanın ne zaman ortaya çıktığı belli değildir. Ancak adlandırma, insanoğlunun ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmış ve ad verilirken dilde en fazla kullanılan kelimeler seçilmiştir. Bu kelimeler de gelenek ve görenekler, coğrafi özellikler, dini inançlar, batıl inançlar, sosyal şartlar gibi kişinin gündelik hayatta iç içe olduğu durumlardan etkilenmiştir. Dolayısıyla kendisini ve çevresini tanıırken, bir şeyi başka bir şeyden ayırt etmek zorunluluğunu hisseden kişi, yeni edindiği tecrübelerle konuştuğu dilin malzemelerini kullanarak ayırt etmek işini halletmiş ve geliştirmiş olabilir (Kurgun, 2002: 1).

Daha önce de belirtildiği gibi ad verme geleneği yeryüzündeki bütün toplumlarda vardır. Ad verme bir insana, bitkiye hayvana, eşyaya, vb. çeşitli şekillerde yapılır. Bunlar arasında özellikle kişi adları ve yer adları birbirine çok benzer. Bazen bir yerin adı bir insanın, eşyanın adı olurken bazen de bir insanın adı bir şehrin, caddenin ya da sokağın adı olabilir.

2.1.1.1. Türkiye Türklerinde Ad Verme

Ad verme hayatın akışının düzenli bir şekilde sağlanabilmesi için zaruri bir durumdur. Türkler de diğer toplumlarda olduğu gibi çevresindeki her varlığa ad vermiş ve zamanla ad vermeyle ilgili pek çok usul ortaya çıkmıştır. Örneğin, Eski Türklerde destan karakterlerinin ad almak için bir kahramanlık göstererek ad alması bu usullerden biridir. Bu da bir ada sahip olmanın ne kadar zor ve mühim olduğuna işaret etmektedir.

Her milletin, yerleşim merkezlerine ad verme usullerinde bazı farklılıklar olduğunu belirten Doğan Aksan, yapılan incelemeler sonucunda ad verme ile ilgili bazı ortak eğilimler olduğuna değinir. Bu genel eğilimleri yerin durumu, konumu, orada bulunmuş, egemenlik sürmüş ünlü bir kimseyle, çevrede yaygın mesleklerle, civardaki göl, akarsu ya da bir anıtla altı başlık altında toplar (Aksan, 2015: 107). Örneğin İslamiyet'in kabulü ile birlikte Arapça, Türk ad verme geleneğini ciddi derecede etkilemiştir. Anne ve babalar çocuklarına Hz. Muhammet'in, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen diğer peygamberlerin, ehl-i beytin ve sahabelerine adlarını vermişlerdir. Yer adları kısmen bu durumdan etkilense de Türkçe adlar çoğunlukla varlığını korumuştur.

Ad verme sırasında yüzyıllardır süregelen çeşitli etkinliklerin yapılması Türklerin bu konuda sahip olduğu kültürel birikimi göstermektedir. Çocuğa aile büyüklerinden birinin adını vermek, ad verirken kulağına ezan okunmak eskiden beri yapılan etkinliklere örnek verilebilir. Ada çok önem veren Türkler, adlar hakkında etkili bir bilince sahip olmuşlardır. Göktürk Yazıtlarında geçen şu cümleler bu bilincin yansımaları kabul edilebilir: “*Türk beyler Türk adını bıraktı. Çinli beyler Çin adını tutup, Çin kağına itaat etmiş*” (Ergin, 2013: 43). Yazıtlarda görüldüğü üzere Türk beylerinin kendi adını bırakıp Çine adlar alması eleştirilmiştir.

Türklerin tarih sahnesine ilk olarak Orta Asya sınırları içinde çıktığı bilinmektedir. Bu nedenle ad verme geleneğiyle ilgili ilk bilgilerin Orta ve Doğu Asya'da olduğu söylenebilir. Ancak çeşitli sebeplerle Orta Asya'dan göç eden Türkler yüzyıllarca süren göç hareketleri vasıtasıyla birçok toplumla etkileşim içinde olduğu için karşılaştığı toplumlarla ad verme geleneklerinde benzerlikler ortaya çıkmıştır. Anayurttan asırlar boyunca dünyanın dört bucağına, büyük bir ırmak gibi akıp gelen Türk kültürü, geçtiği yerlere kollar verdiği gibi onlardan da kollar almıştır. Böylece dünyanın birçok yerine Türk kültürü damgasını vurduğu gibi, onların kültüründen de etkilenmiştir. Bu etki, dil dolayısıyla ad ve ad verme alanlarında son derece büyük olmuştur (Acıpayamlı, 1992: 2).

Türk toplulukları Anadolu'ya göç ettikleri zaman ad verme ile ilgili iki yol izlemiştir. Bunlardan birincisi bölgenin bir adı varsa bunu kendi diline uydurarak söylemek, ikincisi ise gözlemleri sonucu kendi dilinden ad vermektir. Örneğin tepelerin olduğu yerlere Tepeköy, Tepecik gibi isimler verirken derelerin, akarsuların çok olduğu yerlere Bulak, Pınar, Çay gibi isimler vermişlerdir. Böylece, Anadolu ve Rumeli

topraklarında Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Azerbaycan ve başka Türk ülkelerindeki yer adları çoğalmaya başlamıştır (Gülensoy, 1998: 41-42). Bugün hem Karabük'te hem de Isık Göl bölgesinde *bulak*, *çay*, *tepe* gibi kelimelerin her iki coğrafyadaki yer adlarında yer alması buna örnek olarak verilebilir.

Yer adlarının etimolojisi incelendiğinde; bazı adların o yerde yaşanan bir olay sonucu verildiği ya da mitoloji kaynaklı olduğu görülmektedir. Bu açıdan Anadolu şehir adları, efsanelerin yükü altında zengin bir folklor hazinesidir. Şehir adları İslam öncesi mitolojilerle bağlantılı olabildiği gibi Türklerin Anadolu'yu fethinden sonra, Türkçeleştirilen şehir adlarının çoğu, bu ada benzer lejantlarla efsane ve hikâyeler oluşturularak süslenmiş, böylece adlara bir anlam kazandırılmak istenmiştir. Bazı şehirlerin adları ise tamamen değiştirilerek, Türkçe yeni adlar verilmiş, bunlar da yine bir kanaviçe gibi hikâyelerle örülmüştür (Önder, 1984: 73).

Aslında yer adları verilirken yalnızca oraya yerleşen insan topluluklarından ve bu toplulukların tarihinden hareket edilmemiştir. Bölgenin iklim şartlarından, bitki örtüsünden, ekonomik ve kültürel şartlarından etkilenilmiş ve bu sayede yer adlarıyla insanlar ve çevre arasında bir bütünlük sağlanmıştır.

Ayrıca insanlar aile büyüklerinin adlarını ya da inandığı dinler doğrultusunda kutsal kabul ettikleri kelimeleri, çocuklarına ad olarak vermiş ve bu sayede geçmişiyle olan bağlılığını sürdürmüşlerdir. Her daim göç ettikleri yerlere göç etmeden önce yaşadıkları yerlerin adlarını verme eğiliminde olmuşlar ve böylece özlemlerini de ifade etmişlerdir.

2.1.1.2. Kırgız Türklerinde Ad Verme

Ad verme gelenekleriyle ilgili ilk örnekleri Türk halk edebiyatının sözlü ürünleri olan efsane, destan, hikâye vb. bulmak mümkündür. Bu konu ile ilgili Türk dünyasının en zengin örneklerini taşıyan milli ve manevi kültür hazinelerinden biri Kırgız Türklerine ait Manas Destanı'dır. Manas Destanı'nda ad verme ile ilgili motiflerden ilki, destan kahramanı Manas'ın isim almasıdır. Cakıp Han, on dört yıl sonra Çırçı'dan bir erkek evlat sahibi olunca toy düzenlemektedir;

“Ak boz kısrak soydurdu,

Dört peygamber hocaya

Adını Manas koydurdu.

*Dört peygamber kucakladı,
Peygamber balayı sınıdı,
Cerken'den gelen yedi elçi,
Centeğini adamakıllı yiyip gitti,
Manas cin gibi çıkacak deyip gitti.
Kıtay'dan gelen kırk elçi,
Kaynasını adamakıllı yiyip gitti,
Manas Kıtay'ı kıracak deyip gitti.
Nogoy'dan gelen on elçi,
Oturup etini yiyip gitti.
Manas kuvvetli çıkacak deyip gitti”.*

Yukarıdaki dizelerden de anlaşılacağı gibi, Manas'ın ismini koyan, dört peygamber gibi bir kocadır ve Manas, dört peygamberin himayesindedir. Ad verme töreninde uğur-baht getirmesi için ak-boz kısrak kesilmekte, ziyafet verilmektedir. Bu yemekte “centek” ve “kayna” denilen, çocuk doğduktan sonra pişirilmesi gelenek olan hamur ve etten oluşan yemeklerin ikrâm edildiği görülmektedir. Bu ziyafetten sonra, konuklar, ad verilen çocuğa dua etmekte veya geleceği ile ilgili tahminlerde bulunmaktadırlar (Yıldız, 2017: 251-252).

Ad verme yeryüzündeki bütün toplumlarda olduğu gibi genelde Türkler arasında özelde ise Kırgız toplumunda çok önemlidir. Nitekim Polat bu durumu şöyle açıklamaktadır: Kırgızlar'da çocuğa ad verme her şeyden önce büyük bir ümittir. Kırgızlar, sadece çocuğa değil köpek yavrusuna da ümitle isim verirler. Örneğin iyilik getirmesi dileğiyle eniğin adını “Ak coltoy”; kurtları iyi takip etmesi, kaçırması dilek ve ümidiyle “Börü basar”(kurt basar) koyarlar. Anne baba, çocuk için ne kadar değerli ve sıcaksa, çocuk da anne baba için o kadar değerli ve ümit kaynağıdır. Kırgızlar'ın düşüncesine göre çocuk dünyaya geldiğinde ilk olarak anne baba ve vatan denen anlayışların kuşatmasında kalır. Dolayısıyla çocuğun, anne baba ve halkından aldığı ilk hediye, onun ismidir (Polat, 2008: 100).

İslamiyet'in kabulü ve yaygınlaşmasıyla beraber Kırgız dili ve kültüründe Arapça'dan etkilenmeler başlamış ve Kırgız adlarında değişiklikler meydana gelmiştir. Kırgız dili kendi tarihinin "Yeni Kırgız" adımlarıyla (XV yy. itibaren) Orta Asya dilleri ile Tyan-Şan-Alay-Pamir dağları bölgesinde yaşayan halklarla olan ilişkilerinden dolayı şekil almaya başlamıştır. Kırgız boylarının Tyan-Şan ve Alay bölgelerinde yerleşmesiyle İran-Arap unsurları ile derin ilişkiler gelişmiştir. Bu halkların dilinden ve kültürel ve ekonomik faktörlerin etkisiyle İran-Arap unsurları Kırgız diline geçmeye başlamıştır. İran-Arap unsurlarının Kırgız dilinde ortaya çıkmasına ilk arabulucu halk, Uygurlar olmuştur. Uygurlar ile Kırgızların ilişkileri çok eskilere dayanıyor. XV yy.'dan sonra Kırgızlar Tyan-Şan'da Uygurlarla yine beraber yaşamışlardır. O zamanlarda Uygurlar İran, Arap tüccarları aracılığı ile İslam Dinini kabul eden toplumlarla ilişkide olmuşlardır. Bu toplulukların günlük hayatlarında Arapların yaşam tarzları, örf ve adetleri etkili olmuş ve Arap dilindeki kelimeler, terimler kullanılmaya başlamıştır (Coldaşbaev ve Yoldaş, 2016: 31).

Bugün Müslüman Türk topluluklarında olduğu gibi Kırgız toplumunda da çocuğun kulağına ezan okuyarak ad koyma geleneği vardır. Kırgızlar bu geleneğe *azan çakırıp at koyu* derler. Bu kutsal ve önemli bir gelenektir. Çünkü sönen ateşi yakan, boşluğu dolduran, nesli devam ettiren oğula; acıyı tatlı, uzağı yakın yapan kıza isimlerini vermek büyük bir görevdir ve topluluk çağrılarak tören gerçekleştirilir. Bu, Kırgız ecdadının "*Yedi kişinin biri Hızır'dır*" atasözüne dayanarak ehemmiyetle yerine getirilen bir gelenek olup, çocukla ilgili geleneklerden birinci sırayı alır. Kırgız Türklerinde ad koyma geleneği ve bu esnada yapılan törene büyük önem verilerek ona çeşitli anlamlar yüklenir. Ad koymakla ilgili birçok pratik vardır (Polat, 2008: 100).

Ad verme gelenekleri içerisinde birçok özellik taşır ki bu da çocuğun ad olarak kazandığı vasıftır. Zira Kırgızlar'a göre bebeğe ad koymakla ona insanlar arasında bir insan olma hakkı verilir. Adı konan çocuk, insanların büyük topluluğuna katılır. Diğer bir ifadeyle çocuk artık adam yerine konur, adam olmaya aday olur. Onun için kendisine layık bir isim seçilir. Ad koymada gelecekle ilgili dilekler yanında yabancı dünyaya tanınma, halkın örf- âdeti, dünyaya bakışı, dini düşünceler de göz önüne alınır. Türkler arasında ad verme esnasında oluşan pratik uygulamalar, Eski Türk Dini'nden günümüze kadar önemli bir gelenek olarak devam ede gelmektedir. Eski inanç sistemimizde bu gelenek ve adların, insanın ruhu gibi görülmesinden kaynaklanan ayrı bir öneme sahiptir (Polat, 2008: 101).

2.1.2. Yer Ad Bilimi Nedir?

Yer ad bilimi kısaca yerlerin adıyla uğraşan ve onu çeşitli yönlerden inceleyen bilimin adıdır. İnsanoğlunun adlandırma ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan yer adları verme geleneğinin ve bunu inceleyen yer ad biliminin başlangıç tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Yer ad bilimi başlangıçta Ad bilimi alanı içerisinde kültür tarihi çalışmalarının aydınlatılması için ele alınsa da bugün özel adlar (Ad bilimi) ve yer adları birer dilsel öge olarak ele alınarak kendi başlarına ya da dilin sözcükleriyle bir arada incelenmektedir (Aksan, 2015, 104-105). Yer ad bilimi ile ilgili birden fazla tanım yapılmıştır. Yapılan tanımlardan bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Toponomi (Fransızca toponymie) yer adı bilimi (Türkçe Sözlük, 2011:2371).

Toponimika, dil biliminin coğrafi adlardan oluşan bölümüdür. Belli bir yerdeki coğrafi adların toplamıdır (Kırgız Tilinin Sözdüğü, 2011: 573).

Doğan Aksan, Ad Bilimi için Özel Adlar Alanı terimini kullanmış ve bu alanı dildeki özel adların köken bilgisi, dil coğrafyası, tarihi gelişimi ve lehçebilim alanındaki gelişmelerle çeşitli yönlerden incelemesi olarak tanımlamıştır (Aksan, 2015: 92).

Yer adları bilimi ya da yeradibilim (toponymie, toponymy); Yunanca topos 1. yer 2. mesken, bölge, vilayet, ülke 3. saha, mekân, coğrafi nesne onim ad; (herhangi bir coğrafi nesnenin adını inceleyen bilim dalı) kelimelerinden oluşmaktadır (Ahmedov, 1991: 290).

Yediyıldız yer ad bilimi için toponomi terimini kullanır. Toponomi dar manada, dil biliminin bir kolu olan ve genel olarak özel isimleri inceleyen onomastik'in bir dalı olarak ele alınmaktadır (Yediyıldız, 1984: 25).

Yer adları araştırması yani Toponomastik aynı zamanda Mikroponomastik olarak da isimlendiriliyor (Karaboran, 1984: 97).

Mehmet Eröz İctimaî zümrelerin (sosyal grupların) arazi üzerinde yerleşip mekân tutmalarında coğrafi ve iktisadi zorlamalar yanında, sosyal ve kültürel yapılarla, siyasi ve askeri ihtiyaçların da rol oynadığı, sosyolojik çalışmaların konusuna onomastik, yer ve insan adları bilgisinin, yer adları ile uğraşan koluna toponimi demiştir (Eröz, 1984: 43).

Hasan Eren, Fransızca, *toponymie* adını taşıyan bilim dalının Türkçe karşılığını *yer adları bilgisi* olarak ifade etmiştir (Eren, 2010: 11).

Mustafa Şenel “Yer adları bilimi ya da yeradibilim (toponymie, toponymy, toponymie)” tanımını yapmıştır (Şenel, 2013: 2241).

Onomastik özel adlar bilimi anlamına gelen bir kelime olduğunu belirten Yılmaz Kurt, Onomastik biliminin kişi adlarını konu alan bölümüne antroponimi (atroponymie), adını vermiştir (Kurt, 1992:169).

2.1.3. Yer Ad Biliminin Önemi

Adlar bir toplumun ya da milletin sahip olduğu dünya görüşünü, tarihini, gelenek-göreneklerini kısacası o milletin kültürünü yansıtmaktadır. Bu aynı zamanda o milletin tarihle olan bağı ve kimliği demektir.

Adlar kişinin ya da toplumun kimliği olarak kabul edildikleri için bir adı duyduğumuzda o ad bize kişinin cinsiyeti, dini ya da mensup olduğu milletle ilgili bilgiler vermektedir. Örneğin Kağan, Hakan, Bilgehan, gibi isimler bu kişilerin Türk olduğunu, Mihayloviç, Dimitri, Gorbaçov gibi adlar bu kişilerin Rus olduğunu göstermektedir. Ramazan, Fatıma, Ayşe gibi adlardan bu adları taşıyan insanların Müslüman olduğu, Adam, Michael vb. adları taşıyanların ise Hristiyan olduğu anlaşılabilir. Şunu da belirtmek gerekir ki bazı adlar dini nedenlerden dolayı farklı toplumlarda yer alabilmektedir. Ancak her toplum onu kendi diline uygun biçimde telaffuz etmekte ve bu telaffuz yalnızca o dile ait olmaktadır. Örneğin Muhammet Arapça bir ad olabilir fakat Mehmet, Muhammet kelimesinin Arapça’dan Türkçe’ye uyarlanmasıdır.

Konuya yer adları açısından bakıldığında da aynı durum söz konusudur. İster kişi adı olsun ister yer adı, insanlar yaşadıkları dönemde en yaygın kullanılan kelimeleri ad olarak seçmektedirler. Nasıl ki bir insanın adına bakarak onun, dini ve milleti anlaşılıyorsa, yer adlarına bakarak da topluluğun gelenekleri, inancı anlaşılabilir.

Bir toplumu toplum yapan ana unsurların başında dili ve ırkı gelmektedir. Toplumdaki bireyler arasında ortak duygu ve düşünce bağı kurabilmek için dile ihtiyaç vardır. Çünkü dil, kültürün taşıyıcı ve yansıtıcısı durumundadır. Bu taşıma gerek yazı öncesi dönemlerde gerekse yazının icadından sonraki dönemlerde hayatın her alanında var olmuştur ve var olmaya devam edecektir.

Kültür bir toplumun sahip olduğu tarihi, coğrafyayı, folkloru, müziği, edebiyatı, dünya görüşünü kısacası millet olmasını sağlayan her türlü ortak değeri yüzyılların süzgecinden geçirdikten sonra kelimelerde, atasözlerinde türkülerde, şiirlerde deyimlerde kısacası halka mal olan ne varsa milli hafızada muhafaza etmektedir. Bugün kullanılan *ad vermek*, *ad koymak*, *ad almak*, *adı kalmak*, *adı geçmek*, *adını anmak* gibi deyimler de bunun en güzel örneğidir. İşte yer adları da bu kültürün önemli taşıyıcılarıdır. Yer adı yaşadıkça bu kültürden izler de yaşamaya devam edecektir denilebilir. Bu nedenle toplumların kültür hazinesini yansıtmak için yer adbilim alanında çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Eminoğlu'nun (2016: 126) belirttiğine göre; Yer adları; bir yerin kendisi; coğrafya adı veya mekân olma özelliği; iklimi; kalabalıklığı; beğenilme veya beğenilmeme özelliği; verimliliği; büyüklüğü; küçüklüğü; çokluğu; güzel, yaşanılabilir, sevilen bir yer olması; uzaklığı; varılacak yer olması, genişliği; yurt, diyar olması; bir yerde yaşayan insanların çok gezmesi, yalan söylemesi, kendini beğenmesi, ağır başlı olması, durgun veya sessiz olması, korkaklığı; olumlu veya olumsuz özellikleri; karşıdakini küçümsemesi; diğeriyle alay etmesi; bir yere ait yiyecek, içecek; nesne; hayvan veya kişi; bir yere özgü; bozgun, salgın, yangın, haram, yalan gibi bilgileri vermesi; bir yerli olma; gurbet; başka yerli olma, yabancılık, toplumsal bir gerçeği bildirme vs. pek çok bilgiyi aktarmada kullanılan biçim birimleridir.

Yıldırım (1984: 157), insanlık tarihi boyunca toplulukları etkileyen iki önemli unsurun medeniyet ve kültür olduğunu, medeniyetin insanları ve insan gruplarını birbirine yaklaştırmaya, kültürün ise bu farklılığı korumaya çalıştığını belirtmektedir. Yazara göre; medeniyet insanlığın ortak malıdır ve inşa edilebilir bir niteliğe sahiptir, kültür ise ağaç gibidir, bulunduğu ortamda yetişmektedir. İkincisi içinde büyüdüğü ortamın, dolayısıyla insan grubunun özelliklerini yansıtmaktadır. Bu özellikler, insan gruplarına, dünyanın etnik görünümünden temsil ettikleri “milli karakter”i veya “milli kimlik”i kazandırmaktadırlar.

Bilimsel bir disiplin çerçevesinde gerçekleştirilen yer adı araştırmalarıyla bir topluluğun geçmişte konuştuğu ancak bugün ölü kabul edilen dilleri ya da çok eski dönemlerde yaşamış toplumlar ve onların dillerine dair bilgileri gün yüzüne çıkarmak mümkün olabilir. Yer adları üzerine yapılan etimoloji çalışmaları bu konu hakkında daha sağlam bilgiler verebilir.

Atalarımız yüzyıllardır üzerinde yaşadığımız bu toprakları elbette ki kolay bir şekilde vatan haline getirmemiştir. Bugün birçok devletin gözü hala topraklarımızdadır ve toprak bütünlüğümüzü bozmak için çeşitli oyunlar oynanmaktadır. Bize miras kalan bu toprakların vatan haline getirilişini ve bu uğurda verilen mücadeleleri unutmamak gerekir. Bizim görevimiz tarihimizi ve kültürel varlığımızı koruyarak gelecek nesillere aktarmaktır. Bunu yapabilmeyenin ilk şartı vatan topraklarını çok iyi bilmektir. Tapusunu bilmeyen, toprağına sahip çıkamaz; arasa da neresi kendine aittir, bulamaz. Öyleyse toprağımızın tapusu yer adlarını ortaya koymamız, tanıtmamız ve öğrenmemiz gerekir (Yıldırım, 1984:157-158).

2.1.4. Yer Ad Biliminin Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi

Ad bilim, adları çeşitli yönleriyle ele alarak inceler. Yer ad bilimi Ad biliminin bir alt koludur ve yer adlarını kendi kuralları içinde araştırıp çeşitli incelemeler yapar. Bu araştırma ve incelemeler sırasında tarih, coğrafya, dilbilim gibi birbirinden farklı bilim dallarından yararlanır. Gerçekleştirilen çalışmaların dile olduğu kadar diğer alanlara da katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Örnek verilecek olursa; yer adları çok eski zamanlarda meydana getirildikleri için adın anlamı, etimolojisi, yapılan art zamanlı ya da eş zamanlı çalışmalarla belirlenebilir ki bu dil biliminin inceleme alanı içerisinde yer almaktadır. Yer adlarının daha çok kültüre ve yaşayış tarzına (tarım, hayvancılık yaylak-kışlak hayatı vb.) bağlı olarak adlandırılması sosyoloji ve coğrafyanın inceleme alanı oluşturmaktadır.

Kurgun (2002: 5), yer adları bilimi ile Tarih biliminin içli dışlı bir görüntü çizdiğini belirterek bu iki bilimin birbirinden faydalanması gerektiğini savunmaktadır. Toplumların geçmişlerine dair oluşturduğu kültür, siyasi olaylar, savaşlar vs. tarihin inceleme alanı içerisinde yer almaktadır. Yer adları üzerine yapılacak araştırmalar bölgenin etnik yapısını, yerleşme tarihini de açığa kavuşturmaya yarar sağlayabileceği için tarih ve yer ad bilimi ortak noktalar oluşturabilir. Örneğin bir köyün adı bu köye yerleşen toplulukların göç hareketleri hakkında bilgi verebilir. Eğer aynı ad başka bölgelerde de görülüyorsa bu topluluğun başka bölgelerdeki topluluklarla akrabalıkları ya da komşulukları hakkında bilgi verebilir.

Yer adları içerisinde tarihi bilgiler barındırmaktadır. Örneğin 751 yılında Çinliler ile Araplar arasında yapılan savaş bugünkü Kırgızistan'ın Talas şehrinde olmuştur. Adını bu coğrafyadan aldığı için Talas Savaşı olarak tarihi kaynaklara geçmiştir. Savaş

esnasında Türkler taraf değiştirerek Arapların yanında yer almışlardır. Bu tarihten sonra İslamiyet Türkler arasında hızla yayılmaya başlamıştır. Bir süre sonra Orta ve Doğu Asya'dan göç eden Türkler Anadolu'ya gelmişler ve yerleştikleri alanlara ata yurtlarından getirdikleri adları vermişlerdir. Bugün hem Kırgızistan'da hem de Kayseri'de Talas adının kullanılması yer adları ve tarih ilişkisi açısından bir örnek oluşturabilmektedir.

Türk tarihini araştırmak ve bilinmeyen yönlerini aydınlatmak amacını taşıyan tarih bilimi ile yer adları bilimi birbirinden ayrı düşünülemez. Bundan dolayı yer adları olmadan, tarihi bilgileri yansıtmamanın ya da yer adlarına başvurmadan tarihle ilgili bir çalışma yapmanın, yer adlarının toprağa işlenmiş kültür unsurları olmaları sebebiyle, eksik kalacağı açıktır (Kurgun, 2002: 5).

Bir toplumun tarihinin var olabilmesi için öncelikle o toplumun yaşamını sürdürdüğü bir coğrafya olması gerekmektedir. Eğer coğrafya olmazsa tarihten de söz edilemez. Bu sebeple coğrafya bilimi ve yer adları bilimi birbiri ile yakından ilişkilidir. Türk Kültürü, yalnız tarihî değil, coğrafi alanda tabiat hadiselerine ve vatan sayılan tabii çevreye bağlıdır (Tural, 2006: 179). Tarihten bu yana insanoğlu yaşam alanını coğrafi şartlara göre belirlemiştir. Türkler Orta Asya'dayken suların ve otlakların bol olduğu yerleri tercih etmişler ve yaşamışlardır. Yine Anadolu'da ilk yerleşim yerleri suyun ve tarım alanlarının uygun olduğu, Mezopotamya olarak adlandırılan Fırat ve Dicle nehirleri arasında kurulmuştur. Yerleri adlandırmada coğrafi etmenlerin rolünü belirlemek ve coğrafyanın insan kültürüne etkisi ortaya çıkarmak hem çevreyi daha iyi tanımaya hem de coğrafya- kültür ilişkisine katkı sağlayacaktır.

“İnsan yaşadığı yere benzer” sözü, coğrafyanın insan-mekân ilişkisini ortaya koymakta ve toplumsal etkinliklerde ifadesini bulmaktadır (Çağlıyan, 2013: 1074). Yaşadığı bölge insanın karakterini ve yaşam biçimini etkilemektedir. Örneğin; Doğu Karadeniz bölgesi her mevsim yağışlıdır ve insanlar bu yağışlı havalar doğrultusunda kalın kıyafetleri tercih etmektedirler. Bu da coğrafyanın giyim kuşama yansımaya örnek verilebilir. Yine Karadeniz ikliminden dolayı deniz her zaman dalgalıdır ve buna istinaden halk arasında Karadeniz insanları için Karadeniz'in suyu gibi hırçın benzetmesi yapılır.

İnsanın yaşadığı yerden etkilenmesi ve yaşadığı yeri etkilemesi farklı açılardan ele alınabilir. Zira coğrafya, doğal ortamın insan üzerinde etkisi ve bu etki sonucunda

yaşanılan alan ve çevresindeki yerlere verilen adları ortaya çıkarır (Çağlıyan, 2013: 1074). Bugün Türkiye’de Denizli, Düzce, Kırşehir, Tekirdağ, Bingöl, Karabük gibi şehir adlarının doğal çevre ile ilgili adlar olması, Türkiye arazilerindeki coğrafi özelliklerin şehir adlarına bir yansıması olarak kabul edilebilir. Türkiye’deki şehir adlarının çeşitlilik göstermesi ülkenin doğal çevre özellikleri ile yakından ilgilidir. Bu da coğrafyanın inceleme alanına girmektedir.

Bilindiği gibi Sanayi Devriminden önce Türkiye genelinde geçim kaynakları tarım ve hayvancılık üzerineydi. Bu durumda tarımla uğraşan insanların yerleri adlandırmada tarımla ve hayvancılıkla ilgili kelimeleri kullanması olağan karşılanabilir. Bugün Beytarla ve Bostanbükü köyleri tarımın, Aşağıdana Köyü gibi hayvan adları hayvancılık faaliyetlerinin Karabük’teki göstergeleri niteliğindedir. Coğrafya yalnız bugüne değil, bir ucundan sıkı bir suretle tarihi gelişmeye de bağlıdır. Arazinin ovaların oldukça eski zamanlarda işleniş tarzı, gelişmenin dayanağı olan özellikler, tarih boyunca yerleşmeler, nüfusu, şehirlerin ortaya çıkışı, yaşaması ve bunları etkileyen coğrafi faktörlerin, eski durumun, tarihi gelişiminde bilinmesi bazı açıklamalarda ve ilmi niteliğin açıklık kazanmasında önemli faktördür (Karaboran, 1984: 97).

Yer adları açısından önem arz eden bir başka bilim dalı da dilbilimidir. Çünkü yüzyıllar boyunca adlarda meydana gelen değişimler dilbiliminin konusunu oluşturmaktadır. Bir adda meydana gelen ses ve biçim değişimleri bu bilimin sınırları içerisindedir. Yer adlarındaki kelimenin kökeni bize hangi dillerden kelime alındığını göstermektedir. Yahut Türkçe kökenli adların olması o dönem içerisindeki ad verme eğilimlerini yansıtmaktadır. Yer adlarındaki kelimeler aynı zamanda ait oldukları dilin sözcük varlığı içerisindedir. Yer adlarındaki Türkçe kelimeler dilin söz varlığına da işaret etmektedir. Çünkü yer adları ait olduğu dilin malzemeleridir. Kısaca belirtmek gerekirse yer adlarını incelemek Türk dili tarihine ışık tutmaktadır.

Yer adlarının dilbilimi ile ilişkisi hakkında Doğan Aksan “Köktürkçenin Söz Varlığı Üzerine” adlı kitabında Türkçenin en eski belgelerinin sözcükbilim, adbilim ve anlambilim açısından incelenmesinin sadece Köktürkler Dönemini değil Türk dilinin yazı diline dönüşme sürecini hatta Altay dil birliği dönemini aydınlatmak için yardımcı olacağını savunmaktadır (Aksan, 1983: 17-21).

Gülensoy ise “*Dünya bilim âleminin uzun yıllar üzerine eğildiği ve pek çok problemini hallettiği şahıs adları (anthroponymie), coğrafya adları (hydronymie ve*

onymie) ve yer adları (toponymie) bilim dallarından birisinin Türk yer adları adı altında tartışmaya açılması Türkoloji adına büyük bir kazançtır. Çünkü yukarıda sıraladığımız bu adlar Türk'ün yerleşme ve dil tarihi ile kültürünü yakından ilgilendirmektedir” diye belirtmiştir (Gülensoy, 1984: 149).

İnsanoğlu adlandırma yaparak dilde meydana gelecek kargaşayı da engellemiş olur. Adlandırma bir şeyi tanımak, kabullenmek ve onu bir sınıfa koymaktır. Yer adlarında önemli bir konu olan sınıflandırma, yapı ve yapıt adlarıyla ilgili olan sınıflandırmadır. Örneğin yer adlarında ören, han, hamam kelimeleriyle kurulan birçok yerleşim yeri adı mevcuttur. Bu yer adları, yer ad bilimi ve sanat tarihini ve arkeolojiyi ortak bir noktada buluşturmaktadır. Yine Türkler göç ettikleri yerleri adlandırırken tabiatla ilgili unsurları göz önünde bulundurmuşlardır. Arazinin yapısına göre çukur, düz, ova, bel, geçit gibi kelimeleri kullanarak adeta doğanın resmini çizmişlerdir. Peyzajla yakından ilişkili olan bu adlar da peyzaj ve yer adları ilişkisini oluşturmaktadır.

İnsanların dini inançları doğrultusunda verdiği adları, yer adları-din ilişki açısından ele almak gerekmektedir. Hatta Kur'an'da, diğer kutsal kitaplarda ya da hadislerde geçen yer adları hakkında bilgi sahibi olmak, bu coğrafyalarda yaşamış ya da yaşayan toplulukları öğrenmeye ve maneviyatı güçlü tutmaya katkı sağlayabilir.

Bir başka bilim dalı olan Antropoloji diğer adıyla insan bilimi insana ait olan her şeyi inceleme alanına dâhil etmektedir. İnsanın kökeni eğilen Antropoloji adlandırmayı Tanrı'ya atfeder. Semavi dinlere göre eşya ve canlılara isimlerini veren veya Âdem'e onları öğreten Tanrı'dır. Benzer şekilde birçok pagan inancında da isimlerin verilmesi yaratılış sürecinde olmuş ve isimler atalarca verilmiştir (Emiroğlu ve Aydın, 2005: 8).

Yer ad bilimi ile ilgili çalışmalar yapılırken diğer bilim dallarına başvurmak daha gerçekçi ve çok yönlü bilgilere ulaşmamız için gereklidir. Bahsi geçen yer adları hangi bilim dallarından yararlanıyorsa sınıflandırmalar da ona göre yapılabilir. Yer adlarını incelemek ve araştırmak için teorik bilgiler saha çalışmaları ile desteklenebilir.

2.1.5. Yer Ad Bilimi İle İlgili Çalışmalar

Bu başlık altında konu itibari ile Türkiye'de ve Kırgızistan'da yer adları üzerine yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1.5.1. Türkiye’deki Yer Ad Bilimi Çalışmaları

Türkiye’de yer adları ile ilgili çalışmalar Avrupa’daki çalışmalardan sonra başlamıştır. Hasan Eren, Türkiye’deki yer ad bilimi çalışmalarını Fuat Köprülü’nün 1925 yılında *Türkiyat Mecmuasında* çıkan “*Oğuz Etimolojisine Dair Tarihi Notlar*” adlı yazısını başlangıç olarak kabul etmektedir (Eren, 2010: 13-14). Bu makalenin yayınlandığı günden itibaren yer adları ile ilgili çalışmalar devam etmiştir. Köprülü’nün ardından yine aynı dergide H. Nihal ve Ahmet Naci’nin “*Anadolu’da Türklere Ait Yer İsimleri*” adlı makaleleri bu alandaki çalışmaların başlangıcını oluşturmaktadır.

Mehmet Şakir’in 1928’de çıkan bir yazısı ise Sinop ve çevresinde Oğuzlarla diğer Türk zümrelerine ait köy adlarına tahsis edilmiştir (Halk Bilgisi Mecmuası, 1928). 1936’da Isparta Halkevi Yayınları arasında F. Aksu’nun, “*Isparta İli Yer Adları*” adlı küçük bir eseri çıkmıştır. Bu eserde bir yandan şehir, kent, köy, mahalle, semt, yayla, kışla ve çiftlik gibi yerleşme adları, bir yandan da dağ, tepe, hüyük, bel, belen, sırt, etek, yamaç, seki, boğaz, gedik, geçit, ırmak, dere, çay, pınar, arık, göl, gölet, düden vb. tabii yer adları toplanmıştır. Aksu’nun bu eserinden sonra, Sırrı Üçer ile Mesud Koman “*Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerine Bir Deneme*” (Konya, 1945) adlı küçük bir eser yayınlamışlardır. Bu yayınlara ek olarak İshak Refet Işıtmanın, 1945’te çıkan bir yazısı sayılabilir. “*Köy Adları Üzerine Bir İrdeleme*” (Türk Dili Belleten, 1945) adı altında çıkan bu yazıda, Anadolu’da Türk ve özellikle Oğuz boylarına ait yer adları üzerinde durulmuştur. Abdülkadir İnan, 1945’te çıkan “*Anadolu’nun Toponimisi ve Türk Boylarının Adları Meselesi*” (Türk Dili Belleten, 1945) adlı yazısında Anadolu toponimisi’yle ilgili yayınları özet olarak tanıtmakla yetinmiştir. Fuad Köprülü, 1925’te çıkan yazısından sonra da muhtelif vesilelerle yer adlarından yararlanmıştır. Örnek olarak ‘halk şairi, âşık’ anlamına gelen ozan kelimesinden bahsederken, Anadolu’da tesadüf edilen Ozan, Ozanlar gibi yer adlarını vermiştir. Sonra, Uran kabilesine ait yazısında, Anadolu’da yer adlarında kullanılan viran, ören kelimesine temas etmiştir (Eren, 2010: 14).

Cumhuriyetin ilanıyla beraber yer adları ile ilgili çalışmaların sayısında hayli artış olmuştur. Bu alanda yapılan İlk çalışmalar İçişleri Bakanlığınca yayınlanan *Köylerimizin Adları* (1928) ve *Köylerimiz* (1933)’dir. Sonraki yıllarda Türk bilim adamları ad bilimi bilimsel bir disiplin çerçevesinde ele almışlardır.

Türk bilim adamlarından Ahmet Caferoğlu ile Ali Tevfik Tanoğlu 1949'da Brüksel'de (Belçika) düzenlenen "III. Uluslararası Toponomi ve Antroponimi Kongresi"ne, Z. Fahri Fındıkoğlu ve Ahmet Caferoğlu 1952'de Uppsala'da (İsveç) yapılan "IV. Uluslararası Onomastik Kongresi"ne, Ahmet Caferoğlu, Halil İnalçık ve Z.F. Fındıkoğlu 1955'te Salamanca'da (İspanya) düzenlenen "V. Uluslararası Onomastik Kongresi"ne, Doğan Aksan, Cengiz Orhonlu, Ahmet Caferoğlu, A. Tanoğlu, Yaşar Önen, Abdülkadir Karahan "X. Uluslararası Onomastik Kongresi"ne bildiriyle katılmışlardır. *Ülkemizde yayınlanan Türk Yurdu, Türkiyat Mecmuası, Ülkü Halk Bilgisi Haberleri, Türk Folklor Araştırmaları, Türk Folkloru, Türk Kültürü, Türk Dili, Türk Dünyası Araştırmaları, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Türk Kültürü Araştırmaları, Milli Folklor* gibi dergiler Türk onomastiği ile ilgili yazılara sayılarında yer vermişlerdir (Keleş, 1996: 3-4).

Yer adları bilimi (Onomastik) bugün hala üniversitelerde bağımsız bir bilim dalı olarak faaliyet gösterememektedir. Bazı üniversitelerde sadece ders olarak okutulmaktadır.

Mehmet Türker Acaroğlu, Doğan Aksan, Besim Atalay, Tuncer Baykara, Mehmet Halit Bayrı, Ali Esat Bozyiğit, Hasan Eren, Ahmet Caferoğlu, Mecit Doğru, Tuncer Gülensoy, Saim Sakaoğlu, Mehmet Fuad Köprülü, İbrahim Kafesoğlu, Hüseyin Namık Orkun, Fevziye Abdullah Tansel, Mehmet Şakir Ülkütaşır, Abdülkadir İnan, Ziya Fahri Fındıkoğlu gibi isimler Türkiye'de yer ad bilimi üzerine ilk çalışmalarda bulunmuş bilim adamı ve araştırmacılarıdır.

1938 Agop Dilaçar "*Anadolu Toponomisi ve Fırat Adı- Anadolu Toponimisinde Substratum*" adlı çalışmasında ilk kez onomastik terimini kullanmıştır.

1945 yılında Abdülkadir İnan "*Anadolu'nun Toponomisi ve Türk Boylarının Adları Meselesi*" adlı yazısında toponomi üzerine çalışan isimlere ve bu çalışmalara kısaca değinmiştir.

1945 yılında İshak Refet Işıman "*Köy Adları Üzerine Bir İrdeleme*" adlı makalesinde Anadolu'daki köy adlarını Oğuz boylarına dayandırmıştır.

1950'de Hasan Eren "*Türk Yer Adları Hakkında Araştırmalar: Ören*" adlı yazısından sonra 1965 yılında "*Yer Adlarımızın Dili*" adlı makalesini yayınlamıştır. Bu

makalede dünyada ve Türkiye’deki yer ad bilimi çalışmalarına ve yer adlarının tasnifine değinmiştir.

1953 yılında “*Türk Onomastiğinde At Kültü*” adlı makalesinde Türk kültüründe atın yeri ve öneminden bahseden Ahmet Caferoğlu, atın cinsi, yürümesi ya da atla ilgili birçok unvan ve lakabın Türk onomastiğinde bulunduğu belirtmiştir.

1970 Özcan Başkan “*Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme*” adlı makalesinde köy adlarını tabiata ve fiziksel koşullara dayanan adlar ve insanlara ve topluluklara dayanan adlar olmak üzere iki kısma ayırmıştır.

1974 yılında Doğan Aksan “*Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar*” adlı makalesinde Özcan Başkan’ın tasnifinden yola çıkarak yer adlarını a) Çevreyle ilgili adlar, b) Bireyle İlgili adlar olarak ikiye ayırmıştır.

1979 yılında Cevdet Türkay’ın “*Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu ’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*” adlı eseri dönemi için oldukça önemli bir kaynaktır.

1980 yılında Faruk Sümer “*Oğuzlar (Türkmenler)- Tarih- Boy Teşkilatı- Destanlar*” adlı kitabında Oğuzlarla ilgili yer adları hakkında bilgiler vermiştir.

1984 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Türk Yer Adları Sempozyumu düzenlenmiştir. Türk Coğrafya Kurumu Başkanı Cemal Arif Alagöz “*Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler*” adlı bildirisinde *Hermann Lautensach ’ın Macurische Züge Im Geographischen Bild der Iberischen Halbinsel (İber Yarımadasının Coğrafi Tablosunda Mağribî- Berberi Arap Çizgileri)* ve Faruk Sümer’in *Oğuzlar (Türkmenler)* kitabından yararlandığını belirterek Türkiye yer adları hakkında kısaca bilgi vermiştir.

Bahaeddin Yediyıldız “*Türkiye’de Yer- Adı Verme Usulleri*” adlı bildirisinde XVI. asra ait yer-adlarının genel bir tasnifle altı bölgeye ayırarak tahlil etmiş ve Türkiye’nin yer adı araştırmalarıyla ilgili bazı metodolojik meseleleri üzerinde durmuştur.

Mehmet Eröz “*Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları*” adlı bildirisinde yer adı biliminin sosyolojiyle ortak noktalarını belirtmiş ve bu konuda çalışan isimlere kısaca değinmiştir. Ayrıca Türkiye’de ismi değiştirilen köyleri sınıflandırarak bunların isimlerini vermiştir.

Mehmet Önder “*Anadolu Şehir Adları Üzerine Efsanelerin Oluşumu*” adlı bildirisinde yer adları ile efsaneler arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Bu ilişkiye örnek olarak Aydın, Konya Bursa, Burdur, Bilecik Kastamonu ve Ankara şehirlerini vermiştir.

M. Fahrettin Kırzioğlu, “*Selçuklu-Fetihleri’nden (1064–1071) Önce Doğu Anadolu Türk Boy ve Oymakları’ndan Kalma Dağ ve Su Adları*” adlı bildirisinde eski Türk topluluklarının yaşadıkları coğrafyalarda dağ ve su adlarından bahsetmiştir.

Hilmi Karaboran “*Türkiye’de Mevkii Adaları Üzerine Bir Araştırma*” adlı bildirisinde Çemişgezek (Tunceli), İslâhiye (Gaziantep), Hassa (Hatay), Osmaniye (Adana), Silifke (İçel), Nallıhan (Ankara), Hilvan (Şanlıurfa), Ezine (Çanakkale), Pınarbaşı (Kayseri)’de yer ve mevkii adları üzerinde incelemelerde bulunmuş ve bu yerleşim yerlerine bağlı köy adlarını sınıflandırmıştır.

Tuncer Gülensoy “*Elazığ, Bingöl ve Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış*” adlı bildirisinde yer adları ile ilgili çalışmaların yetersizliğinden bahsetmiştir. “Bunun için ne yapılmalı?” sorusunun cevabı saha araştırmalarının yaygınlaştırılmalıdır. Ağız ve folklor derlemeleri yanında yer (köy, mezra, köm/kom, mevki vb.) adları derlenmeli, bu çalışmalara katılacak araştırmacılar “anthroponymie ve toponymie” alanlarında yeterli eğitimden geçirilmelidir (Gülensoy, 1984: 150). Gülensoy, Elazığ - Bingöl- Tunceli illerinde değişmeden kalan yer adlarıyla, adı değiştirilen ve tarihi özellikleri dikkate alınmayan yer adlarının isimlerini vermiştir.

Dursun Yıldırım “*Coğrafyadan Vatan’a Geçiş ve Vatan ile Göç Ediş Problemi*” adlı bildirisinde Türkiye’nin artık Türklerin anavatanı olduğunu ve yer adlarının daha iyi öğrenilebilmesi için Orta Asya’daki yer adlarını da çalışılması gerektiğini ifade etmiştir.

Cemil Cahit Güzelbey, “*Gaziantep’te Türk Topluluklarının Adlarını Taşıyan Yer Adları*” adlı bildirisinde Gaziantep’te Türk topluluklarının adlarını taşıyan yer adları hakkında kısa açıklamalar yapmıştır.

Mecdi Emiroğlu, “*Bolu Yöresi Yer Adları*” adlı bildirisinde Bolu yöresindeki yer adlarını X. Yüzyıldan önceki yer adları ve X. Yüzyıldan sonraki yer adları olmak üzere iki gruba ayırmıştır.

Müjgân Cunbur, “*Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Yer Adları*” adlı bildirisinde bizim için dil tarihi coğrafya açısından da bir belge niteliği taşıyan Seyahatname ’de geçen yer adları hakkında bilgi vermiştir.

Habib Karaçetin, “*Antik Çağ’da Anadolu’da Tarihi Yer Adları*” adlı bildirisinde antik çağ arkeolojisinde yerini almış ve günümüze kadar ulaşmış bazı yer adlarından bahsetmiştir.

Refet Yinanç, “*16. Yüzyılda Doğu Anadolu şehirlerinde Mahalle Adları*” adlı bildirisinde 16. yy da Malatya, Harput, Bitlis, Erzincan, Erzurum ve Kars şehirlerinin mahalle adlarının Türkçe olmasına vurgu yapmıştır.

Yücel Özkaya, “*XVIII. Yüzyılda Orta Anadolu’daki Kaza ve Mahalle Adlarının Zamanımızda Uğradığı Değişiklikler*” adlı bildirisinde XVIII. Yüzyıldan yani Osmanlı Devletinin kuruluşundan önce Orta Anadolu Bölgesindeki yer adlarını ele almış ve küçük değişikliklerle günümüze kadar gelen bazı kaza ve mahalle adlarından bahsetmiştir.

Orhan Şaik Gökyay, “*Yer Adlarında Kişilerin ve Olayların Payı*” adlı bildirisinde Türklerin bir yere ad koyarken dikkat ettiği noktalar üzerinde durmuş ve bu yer adlarını tasnif etmiştir.

Saim Sakaoğlu, “*İnsan Adlarından Kaynaklanan Yer Adları*” adlı bildirisinde insan adlarından yer adlarına geçişi ele almıştır.

Tuncer Baykara, “*Anadolu Yer Adlarının Orta Asya’daki Benzerleri Üzerine Bir Kaynak*” adlı bildirisinde Anadolu’daki bazı yer adlarını, Orta Asya’daki benzerleriyle birlikte ele almıştır.

Doğan Aksan “*Türk Yer Adları Konusunda Bir Proje Önerisi*” adlı bildirisinde yer adları ile ilgili sorunları dile getirmiş, ardından derleme tarama çalışmaları ve Anadolu yer adları sözlüğünün yapılması gibi önerilerde bulunmuştur.

Nail Tan, “*Türkiye’de Yer Adları Verilirken ve Değiştirilirken Neler Esas Alınmalıdır*” adlı bildirisinde yer adları verilirken ya da değiştirilirken nelerin esas alınması gerektiğini on beş madde ile sıralamıştır.

A. Mecit Doğru, “*Türk Yer Adları Sempozyumu Üzerine*” adlı bildirisinde yer adlarının değiştirilmesine yönelik çalışmaları ele almıştır. Bu sempozyumdan sonra Türkiye’de yer adları üzerine yapılan çalışmalar artmıştır.

1993 yılında Bilge Umar'ın "*Türkiye'de Tarihsel Adlar*" adlı kitabında Anadolu'daki yer adlarını belgelerle açıklamıştır.

1995 yılında Ali Esat Bozyiğit'in "*Türk Adları Bibliyografyası (Deneme)*" adlı kitabında 947 çalışmanın künyesi yer almaktadır.

1995 yılında yapılan bir diğer çalışma Tuncer Gülensoy'un önderliğinde çıkan "*Türkçe Yer Adları Kılavuzu*"dur. Bu çalışmada başta köy adları olmak üzere, il ve ilçe ve belde adları da ele alınmıştır.

2001 yılında "*Türk Ad Bilimi I Giriş*" adlı kitabında Saim Sakaoğlu ad bilimi ve terimleri, Türkiye'deki ad bilim üzerine yapılan çalışmaları ve bu çalışmaları kimlerin yaptığı, ad bilimine yer veren dergileri gibi çeşitli konuları ele almıştır.

Günümüzde ise yer adları ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri hazırlanmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir: Ali Koç "*Tunceli İli Yer Adları*", Betül Konyar "*Kırklareli İl Merkezi Yer Adları İncelemesi*", Mert Çeliktöpus "*Adana İli Yer Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi*", Gülşah Parlak Kalkan "*Gaziantep İli Yer Adları Üzerine Bir İncelemesi*", Ahmet Nasurullah Gök "*Kahramanmaraş İli Yer Adları ve Tasnifi*", Murat Durna "*Yozgat Yer Adları Üzerine Bir İncelemesi*", Aysun Gündüz Önal "*Alanya'nın Yer Adları*", İbrahim Altunışık "*Coğrafi Bakımdan Batman İli Yer Adları*", Berna Ürün "*Iğdır ve Ardahan İllerinin Yer Adları ve Tasnifi*", İbrahim Sürücü "*Kur'an'da Geçen Yer Adları*", "Mustafa Aydın "*Batı Türkistan'da Yer Adları*" gibi çalışmalarını bitirme tezi olarak sunmuşlardır. Büyük çoğunluğu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne ait olan bu tezler kendinden sonraki çalışmalar için birer örnek teşkil etmektedir. Konuyla ilgili YÖK'ün resmi sayfasından daha detaylı bakılabilir (<https://tez.yok.gov.tr>, 2018).

2.1.5.2. Kırgızistan'daki Yer Ad Bilimi Çalışmaları

Kırgız Türklerinde ad verme olayı Kırgız Türkçesinin tarihi dönemleriyle bağlantılıdır. Kırgız bilim adamlarından B. M. Yunusaliyev Kırgız Türkçesini genel bir görüşle; a) Eski Kırgızca 9-10. yüzyıla kadarki dönem, b) Orta Kırgızca 15-16. yüzyıla kadarki dönem ve c) Yeni Kırgızca 16.yüzyıldan sonraki dönem şeklinde üç grupta ele almıştır (Akmatov, 2009: 65).

Kırgızistan'da Yer Ad Bilim'i çalışmaları Sovyet Yer Ad Bilim'i çalışmalarının gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Genel olarak Kırgız Dil Biliminin ortaya çıkmasında ve

gelişmesinde Rus Dil Bilimi'nin etkisinin olduğu gibi Yer Ad Biliminin de gelişmesinde etkili olmuştur. Merkezi Orta Asya topraklarında Yer Ad Bilimi çalışmalarının 1939 yılından itibaren başladığı söylenebilir. Kırgızistan'da ise ilk yer ad çalışmaları 1940 yılında E. M. Murzayev'in "*K geografîçeskoy nomenklature kirgizov Tyan-Şanya (Tyanşan Kırgızlarında Coğrafi isimlerinin toplamı)*" adlı makalesinin yayınlanmasıyla başlamıştır (Akmatov, 2009: 13).

1960 yılına gelindiğinde Kırgızistan yer adları üzerine başta Kırgız bilim adamları olmak üzere Sovyet bilim adamları tarafından geniş çapta incelemeler yapılmış bu alanla ilgili bildirimler ve makaleler yayınlanmaya başlamıştır.

Kırgızistan yer adlarıyla ilgili 1970 yılında D. İsayev'in "*Niçin Ak Karı Sarı Diyoruz*" konulu makalesi yayınlanmıştır. Bu makalede Kuzey Kırgızistan'da bulunan yer adlarını *sarı* kelimesi üzerinden incelemeye almıştır.

1973-1975 yılları arasında Ü. Asanaliyev tarafından "*Suusamır*" ve "*Körük-Art*" adlı makale yayımlanmıştır.

1985 yılında K. Seydakmatov tarafından "*Kırgız Yer Adlarında Eski Türkçedeki Kuz Kelimesinin Varyantları*" konulu makalesi yayımlanmıştır.

1980 yılında K. Konkobayev'in "*Güney Kırgızistan'ın Yer Adları*" adlı kitabı yayımlanmıştır. Bu kitapta yer adlarını Fars (Sogdu, Tajik), Türk (Eski Türkçe, asıl Kırgızca, Güney Sibirya; Altay, Tuva, Uygur-Özbek), Arap, Moğol ve Rus şeklinde beş basamakta ele almıştır (Akmatov, 2009: 65).

Bunlar dışında Kırgızistan'da yer adlarıyla ilgili üç doktora tezi hazırlanmıştır (Akmatov, 2009: 16).

Yukarıda adı geçen bilim adamları dışında Kırgızistan yer adları ile ilgili Buçirin, Radloff, Barthold, Bernstam, Prejevalskiy, Abramzon, Çohan Valihanov gibi yabancı bilim adamları da çalışmalar yapmışlardır.

Bu bilgilere dayanarak Kırgızlar yer adlarına isim verirken o yerin coğrafik özellikleriyle birlikte orada geçen ya da yaşanan tarihi olaylara dayandırarak ad verdiklerini söylemek mümkündür.

2.1.6. Yer Adlarının Tasnifi

Kronolojik sıra ile ele alındığında dikkat çeken ilk tasnif Fehmi Aksu'ya aittir (Aksu, 1936);

Orun adları (Yer adları)

Su Adları

Yükselti Adları

Düzlük Adları

Mevki Adları

Hasan Eren, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten'de yayımlanan “*Yer Adlarımızın Dili*” adlı makalesinde toponimiyle ilgili bilgi vermiş ve yer adlarını iki büyük gruba ayırmıştır (Eren, 1965: 161):

A. Türk kökünden gelen adlar

1. Boy adları,
2. Kişi adları,
3. Tabii şartlar,
4. Bitki adları,
5. Hayvan adları,
6. Renk adları,
7. Meslek adları,
8. Tarihi olaylar vb.

B. Yabancı dilden alınmış olan adlar

Doğan Aksan “*Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar*” başlıklı makalesinde yer adlarını ilk olarak iki başlık halinde ele alır (Aksan, 1965:187):

- A. Tabiata ve fiziksel koşullara dayanan adlar,
- B. İnsanlara ve topluluklara dayanan adlardır.

Aynı makalesinde yukarıdaki sınıflandırmadan yola çıkarak Anadolu köy adlarında adlandırma yollarını şu şekilde tasnif etmiştir (Aksan, 1965:187):

A. Çevreyle İlgili Adlar

1. Çevrenin coğrafi özellikleri ve jeolojik yapısı,

2. Çevredeki renkler,
3. Çevrenin genel nitelikleri,
4. Çevredeki varlıklar:
  - a. Bitki örtüsü,
  - b. Hayvanlar,
  - c. Yapılardır.

B. Bireyle İlgili Adlar

1. Kişi adları, unvanlar,
2. Dinle ilgili adlar,
3. Mesleklerle ilgili adlar, akrabalık adlarıdır.

Özcan Başkan, yaklaşık 40 000 kadar Anadolu köy adını sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma şu şekildedir (Başkan, 1973-1974: 237-251):

A. Tabiata ve Fiziksel Koşullara Dayanan Adlar

1. Çevreyle ilgili adlar,
2. Bitkilerle ilgili adlar,
3. Hayvanlarla ilgili adlardır.

B. İnsanlara ve Topluluklara Dayanan Adlar

1. Kişilerin fiziksel yaşayışı ile ilgili adlar,
2. Kişilerin duygusal yaşayışı ile ilgili adlar,
3. Kişilerin kendi varlıkları ile ilgili adlardır.

“Her Yönüyle Dil” (Ana Çizgileriyle Adbilim) adlı kitabında Doğan Aksan, yer adlarının verilisinde başlıca etkenler ve eğilimleri şöyle özetlemiştir (Aksan, 2015: 116-118).

A. Yerleşim Yerine Ve Çevresine İlişkin Özelliklerin Belirtilmesi

1. Yerin yapısına konumuna verilen adlar,
2. Yerin ve çevresinin renk özelliklerini belirten adlar,
3. Yerin bir başka yere göre durumunu, konumunu belirleyen adlar,
4. Yerin ve çevresinin bitki örtüsünü, ürettiği ürünleri belirleyen adlar verme,
5. Yerin ve çevrenin hayvanlarını belirleyen adlar,
6. Çevredeki yapılara ilişkin adlar verme,
7. Çevredeki akarsuları belirleyen adlar vermedir.

B. Yerleşim Yerlerine Kişiyile İlgili Ad Verme Eğilimi

1. Yerleşim yerine o yerle ilgisi bulunan bir kimsenin adını ya da sanını verme,
2. Dinle ilgili adlar verme,
3. Mesleklerle ilgili adlar vermedir.

Cemal Arif Alagöz bildirisinde İlk Çağ'dan kalma yer adlarını 4 gruba ayırarak her başlığı kendi içinde açıklamıştır. Bu sınıflandırma genel olarak şöyledir (Alagöz, 1984: 19-21):

1. Dağ İsimleri,
2. Ova İsimleri,
3. Nehir İsimleri,
4. Yerleşme-İskân Yerleridir.

Mehmet Eröz Türkiye genelinde adı değiştirilen yerler ile ilgili bilgi vermiş ve yer adlarını şu şekilde sınıflandırmıştır (Eröz, 1984: 44-52):

1. Türk adıyla veya Türk ulus ve uruk adları ile anılanlar,
2. Türk ulus ve uruklarına bağlı boy ve oymak adları ile anılanlar,
3. Türk İçtimaî Teşkilâtına ait isimler taşıyan köyleri,
4. Ünlü kişilere göre isimlendirmeler,
5. Orta Asya ve öteki Türk illerine ait kelimeler,
6. Totemik izler taşıyan köy adları,
7. Maddi kültürümüzle ilgili olan köy adları,
8. Mana ve mefhumların karıştırılmasına yol açan değiştirmelerdir.

Bir diğer sınıflandırma Tuncer Gülensoy 'a aittir. Gülensoy, yer adlarını başlık halinde ele almıştır. Gülensoy bu sınıflandırmayı yaparken Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinde değiştirilen yer adlarını da sınıflandırmaya dâhil etmiştir. Buna göre (Gülensoy, 1984: 156);

1. Yer in yapısına göre verilen adlar,
2. Yer in ve çevrenin renk özelliğine göre verilen adlar,
3. Yer in bir başka yerle farklı durumuna göre verilen adlar,
4. Yer in ve çevrenin hayvanlarına göre verilen adlar,
5. Çevredeki yapılara göre verilen adlar,
6. Çevredeki akarsulara göre verilen adlar,
7. O yere ilk yerleşen topluluğun lideri veya büyüğünün adına göre verilen adlar,

8. Dinle ilgili adlar,
9. Meslekle ilgili adlardır.

Habib Karaçetin “*Antik Çağ’da Anadolu’da Tarihi Yer Adları*” adlı bildirisinde Anadolu toprakları üzerinde yaşamış uygarlıkların yer adları üzerindeki etkilerine değindikten sonra yer adlarının kaynaklarını insan ve doğanın kendisi olarak belirtmiştir. Buna göre hangi isimlerin yer adı olarak verileceğini şöyle ifade etmiştir: Kral, kraliçe, imparator, imparatoriçe, hakan, han, sultan, komutan, kahraman, kadın, erkek isimleri ile bir olay, bir efsane, yer ve bölgelere ad olarak verilmişlerdir. Cansız varlıkların isimleri yanında, hayvan, bitki, kuş isimlerinin de yer adları olarak kullanıldığı görülmektedir (Karaçetin, 1984: 219).

Diğer bir tasnif de Prof. Dr. Saim Sakaoğlu tarafından yapılmıştır. Sakaoğlu, yer adlarını 8 kategoriye ayırmıştır (Sakaoğlu, 1984: 259):

1. Bizans menşeli veya Grek dilinden gelen adlar,
2. Türk şahıs adlarından gelen adlar,
3. O mahalledeki muayyen bir alametten veya özellikten gelen adlar,
4. Zamanla esas şeklini kaybederek yeni biçimlere giren adlar,
5. Çeşitli topluluk veya iskânlar ile ilgili adlar,
6. Kaybolmuş binalar veya şekli değişmiş yerlerin hatırası olan adlar,
7. Avrupai kökenden gelen Levanten adlar,
8. Özel olarak uydurulmuş adlardır.

Türkiyat Mecmuası ’nda yayımlanan “*İstanbul’da Mahalle ve Semt Adları Hakkında Bir Deneme*” adlı makalesinde Semavi Eyice, büyük ölçüde şahıs adlarına dayanan ve yer adlarının tespitinde kelime köken araştırmalarını da verdiği yer adlarının tasnif denemesinde şu madde başlarına yer vermiştir (Eyice, 1984: 211-216):

A. Bizans Menşeli veya Grek Dilinden Gelen Adlar

B. Türk Şahıs Adlarından Gelen Adlar

1. Camii ve mescid kurucularından gelen adlar,
2. Ölümünden sonra namlarına yapılan camilerden şahıs adı alan mahalleler,
3. O yer ile ilgili şahıs adından gelen adlar,
4. Orda türbesi olan veya ilgili bir evliyadan gelen adlar,
5. O mahalledeki muayyen bir alametten veya özellikten gelen adlar,
6. Zamanla esas şeklini kaybederek yeni biçimlere giren adlar,

7. Çeşitli topluluk veya iskânlar ile ilgili adlar,
8. Kaybolmuş binalar veya şekli değişmiş yerlerin hatırası olan adlar,
9. Avrupai kökenden gelen levanten adlar.

“Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı” adlı kitapta yer alan “*Anadolu Yer Adlarına Genel Bir Bakış*” başlıklı makalesinde Tuncer Gülensoy yer adlarını (Gülensoy, 1998: 41);

1. Kişi adından yer adı,
2. Yer adından kişi adı verilerek türetildiğini ifade etmiştir.

Tuncer Gülensoy makalesinde Özcan Başkan’ın “*Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme*” adlı makalesinde yapmış olduğu tasnifi eleştirerek bu tasnifi genişletmiş ve şöyle bir tasnif yapmıştır (Gülensoy, 1998: 42-48):

A. Çevreyle İlgili Olarak Tabiat ve Fizik Koşullarına Dayanan Adlar

1. Çevreyle ilgili adlar:
  - a. Doğrultular,
  - b. Coğrafya adları (Çevrenin coğrafi özellikleri ve ideolojik yapısı: dere, çay, su, göl, ova, yayla, yazı, dağ, tepe, ören, bel, alan vb.)
    - b. 1. Bölge adları (başı, burnu, boynu, boğazı, meydanı vb.)
  - c. Madenler,
    - c. 1. Basit taşlar (taş, kaya, kum, toprak)
  - d. Değerli taşlar,
  - e. Mevsimler,
  - f. Günler,
  - g. Sayılar,
  - h. Renkler,
  - i. Yön adları
    - i. 1. Ana ve ara yönler
    - i. 2. Yüz, ön, alt, dip gibi yön bildiren isimler
  - j. Belirleyici adlar
  - k. Yıpranmışlık, bakımsızlık, bırakılmışlık (ören, viran, harabe, kırık, yarım, öksüz vb)
  - l. Çevreyi ilgilendiren (eski, yeni, güzel, büyük, küçük, yukarı, aşağı, ulu, keçi, kiçi (kiçig), sivri, baş, orta, yalın vb.) sıfatlar.

- m. Taşın toprağın durumu (topografik şekillere) bağlı adlar: Göktaşlar, Kınalık, Sarıtaş, Kızılyar, Derindere vb.
  - n. Arazinin kullanılış biçimine uygun olarak verilen adlar: Ağlözü, Kervan Yolu, Göç Yolu vb.
  - o. Çevredeki yapılarla ilgili adlar: Alaşatlık, Kilise arkası, Kör çeşme vb.
2. Bitkilerle ilgili adlar:
- a. Ağaçlar (ağaç türleri)
    - a. 1. Meyve ağaçları
    - a. 2. Meyvesiz ağaçlar
  - b. Meyveler,
  - c. Sebzeler,
  - d. Tahıllar ve baklagiller,
  - e. Çiçekler;
    - e. 1. Yabani çiçekler,
    - e. 2. Süs çiçekleri
  - f. Bitki parçaları (dal, budak, çubuk, tiyek vb.)
  - g. Bitki örtüsü: Armutludere
3. Hayvanlarla ilgili adlar
- a. Yabani hayvanlar (arслан, kaplan, ceylan, domuz vb.),
  - b. Alıcı kuşlar (kartal, şahin, doğan, tuğrul vb.),
  - c. Evcil kuşlar (güvercin, kumru, bülbül vb.),
  - d. Evcil hayvanlar (inek, boğa, koyun, keçi, koç, dana vb.),
  - e. Sürüngenler f. Böcekler g. Suda yaşayanlar (balıklar, kurbağagiller vb.),
  - f. Zararlı haşerelerdir.

B. İnsanlara ve Toplumlara Dayanan Adlar:

1. Fiziksel yaşayış ile ilgili adlar:
- a. Yiyecekler,
  - b. İçecekler,
  - c. Eşya konacak kaplardır.
    - c. 1. Su konacak kaplar (bakraç, kova, bardak, ibrik vb.
    - c. 2. Mutfak levazımatı (kap-kacak, çanak-çömlek, tepsi),
    - c. 3. Aletler, takımlardır.
  - d. Kesici aletler,

- e. Savaş ile ilgili adlar
  - e. 1. Devleti simgeleyen adlar (bayrak gibi)
  - e. 2. Demokrasi ve insan haklarına uygun olmayan adlar (köle, cariye vb.).
- f. Koşu takımı
- g. Kumaş maddeleri
  - g. 1. Yünden yapılan eşyalar (keçe, aba, kilim vb.),
- h. Yapı kısımları
- 2. Duygusal yaşayış ile ilgili adlar:
  - a. Duyular,
  - b. Aile bireyleri,
    - b. 1. Akrabalar
  - c. Din ile ilgili adlar
- 3. Kişilerin varlıkları ile ilgili adlar:
  - a. Vücut kısımları (baş, yüz, göz, burun, yanak, boğaz, ayak, bacak, göbek, el, taban vb.),
    - a. 1. Vücutta oluşan tüyler (saç, sakal, bıyık, tüy, kıl).
  - b. Rütbelere (Unvanlar), mevkiler,
  - c. İnsanı ilgilendiren sıfatlar,
  - d. Meslekler,
  - e. İnsan (kişi) adları,
  - f. Kişilerin fiziksel özellikleri de bulunan yer adları (kel, topal, kör, sağır vb.).
    - f. 1. Tarihi kişi adları,
    - f. 2. Efsanevi kişi adları,
    - f. 3. Yaşayan kişi adlarıdır.
  - g. Kavim, kabile, boy, soy, oymak, cemaat adları;
    - g. 1. Oğuz boyunun adları,
    - g. 2. Öteki Türk boylarının adları,
    - g. 3. Türk dışı boyların adlarıdır.
- C. Orta Asya'dan Getirilen Yer Adları (Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Doğu Türkistan, Özbekistan, Azerbaycan vb.)
- D. H. Moğolcadan Türkçeye Geçen Yer Adları
- E. Arapça Yer Adları
- F. Farsça Yer Adları

G. Öteki Dillerden Geçen Yer Adları

Yer adlarının tasnifi konusunda önemli bir çalışma da Levent Kurgun 'un doktora tezinde yapmış olduğu tasniftir. Kurgun, tezinde yer adlarını 18 başlığa ayırmıştır. Bunlar şu şekildedir (Kurgun, 2002: 54):

1. Orun adı kökenli yer adları,
2. Su adı kökenli yer adları,
3. Düzlük adı kökenli yer adları,
4. Yükselti adı kökenli yer adları,
5. Mevki adı kökenli yer adları,
6. Boy adı kökenli yer adları,
7. Kişi adı kökenli yer adları,
8. Bitki adı kökenli yer adları,
9. Hayvan adı kökenli yer adları,
10. Yapı adı kökenli yer adları,
11. Eşya adı kökenli yer adları,
12. Yol adı kökenli yer adları,
13. Mezar adı kökenli yer adları,
14. Harabe adı kökenli yer adları,
15. Hatıra karakterli adları,
16. Yapay adlar,
17. Olaya dayanan adlar,
18. Tanımlayıcı adlardır.

İbrahim Şahin'in yapmış olduğu tasnif çalışmasında yer adlarını yapı bakımından gruplandırmıştır (Şahin, 2007: 1-14):

1. Basit Yer Adları
2. Türemiş Yer Adları
  - A. Ad Yapım Eki Niteliğindeki Toponimcil Ekler
  - B. Fiilimsi Kökenli Toponimcil Ekler
  - C. Çokluk Eki Niteliğindeki Toponimcil Ekler
3. Birleşik Yer Adları
  - A. Ad Tamlaması Kuruluşundaki Yer Adları
    1. Belirtisiz ad tamlaması kuruluşundaki yer adları

- a. Tamlayan + tamlanan unsuru + iyelik eki kuruluşundakiler
- b. Birden çok tamlayan unsuru + tamlanan + iyelik eki kuruluşundaki yer adları
2. Tamlanan ekinin (iyelik eki) bulunmadığı ad tamlaması kuruluşundaki yer adları
  - a. Tamlayan + tamlanan kuruluşundaki yer adları
  - b. Birden çok tamlayan unsuru + tamlanan kuruluşundaki yer adları
- B. Sıfat Tamlaması Kuruluşundaki Yer Adları
  1. Tamlayanı ad soylu olan yer adları
  2. Tamlayanı fiil soylu olan yer adları
- C. Ad + Çekimli Fiil Kuruluşundaki Yer Adlarıdır.

Anlamlarına Göre Yer İsimleri (Uyğur, 2008: 131-140)

- A. Tabiata Ve Fiziksel Koşullara Dayanan İsimler:
  1. Çevreyle ilgili olanlar:
    - a. Yerin yapısına ve konumuyla ilgili yer adları,
    - b. Su kaynaklarıyla ilgili yer adları,
    - c. Maden ve taşlarla ilgili yer adları
  2. Bitkilerle ilgili yer adları
  3. Hayvan ve hayvancılıkla ilgili yer adları
- B. İnsanlara ve Topluluklara Dayanan Adlar:
  1. Fiziksel yaşayış ile ilgili yer adları
    - a. Yapı, yapı malzemeleri, kaplar, giyim kuşam vb. ile ilgili yer adları
    - b. Askerlik ve savaşla ilgili yer adları
  2. Duygusal yaşayış ile ilgili adlar
    - a. Duyular,
    - b. Aile bireyleri,
    - c. Din ve inanışla ilgili adlarıdır.
  3. Kişilerin varlıkları ile ilgili adlar
    - a. İnsan bedeniyle ilgili adlar,
    - b. Rütbelere, mevkiler ve insanı ilgilendiren sıfatlar,
    - c. Ekonomik faaliyetler ile ilgili adları,
    - d. İnsan adları
  4. Göç hareketleriyle ilgili yer adları
  5. Millet, boylarla ilgili yer adlarıdır.

Yapılarına Göre Yer Adları (Uygur, 2008: 131-140):

1. Sıfat tamlaması şeklinde olanlar
2. Belirtisiz ad tamlaması şeklinde olanlar
3. Ad + CA şeklinde olanlar
4. Fiil + (A)rCA şeklinde olanlar
5. Ad + Cİk şeklinde olanlar
6. Ad + CAk şeklinde olanlar
7. Ad + İI şeklinde olanlar
8. Ad + sİz şeklinde olanlar
9. Ad + İlk şeklinde olanlar
10. Ad + lAr şeklinde olanlar
11. Ad + lA şeklinde olanlar
12. Ad + Cİ şeklinde olanlar
13. Ad + iye şeklinde olanlar
14. Osmanlıca terkip şeklinde olanlar
15. Ad + Ø şeklinde olanlar ve diğerleridir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. KARABÜK VE ISIK GÖL YERLEŞİM YERİ ADLARININ ANLAM İNCELEMESİ

Çalışmanın bu kısmında Karabük ve Isıl göl yerleşim yeri adları detaylı bir biçimde incelenmiştir.

3.1.1. Çevre İle İlgili Yer Adları

Türkiye Türkçesinde ve diğer Türk lehçelerinde ana yönler; doğu, batı, kuzey ve güney kelimeleri ile ifade edilmektedir. Bu kelimelerle kurulan yer adları genellikle iki kelimenin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır.

3.1.1.1. Yön Bildiren Yer Adları

Yön bildiren kelimelerden ilki *doğu* kelimesidir. Çünkü Türkler eskiden beri doğuya çok önem vermişlerdir. Bu önem gerek mitolojide gerekse sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinde sıklıkla görülmektedir. Örneğin Çin kaynakları, Hunların ve Göktürklerin doğuyu kutlu tuttuğunu ve bu yönlere selam verdiğini yazmaktadırlar. Moğollarda da bu adet mevcuttur. Çingiz-Han'ın da sıkıştıkça kutsal bir dağ olan Burkan-Kaldun dağına çıkıp güneşe selam verdiğini belirten Ögel bu törenler genellikle güneşin doğduğu zamanlarda yapıldığı için doğuya “*Gün doğusu*” ya da eski Türklerin ifade şekliyle “*Kün togsık*” denmesini bu duruma bağlamaktadır. Yön ifade eden kelimelerden biri de *batı* kelimesidir. Hemen hemen bütün Türk toplulukları arasında batı için *Gün batısı deyişi* kullanılmaktadır. Uygurca Oğuz Kağan Destanında, batı için; *Kün baduşı* sözü kullanılır. Tabii olarak bu ayrılık, nihayet lehçe farklarından başka bir şey değildir. Kırgızlar ise, batıya yalnızca *Batısı*, yani *batış* demekle, sözü kısaltmaktadırlar (Ögel 1978: 431-434).

Türkler arasında yön belirten kelimelerden biri başka kelime *güney* kelimesidir. Türkçenin ilk yazılı metni olarak kabul edilen Göktürk kitabelerinde güneye “*gün ortası*” manasına gelen “*kün ortası*” denilmektedir (Ögel, 1978: 436). Güney kelimesi daha çok güneş alan yerleri belirtmek için kullanılmıştır. Orta Asya'daki Türkler “*güney*” yerine, “*künggöy*” demişlerdir. Kırgızların kullandığı bu sözün Anadolu'daki güney sözü ile ilgisi şüphesizdir (Ögel, 1978: 438-439). Doğu-batı kelimeleri güneşin doğduğu ve battığı tarafları ifade ederken, kuzey-güney kelimeleri bir yerin güneşe karşı konumunu ifade etmektedir. Güney kelimesi kuzey kelimesinin zıddı durumundadır.

Kuzey kelimesi için Göktürkler döneminden örnek veren Ögel, Göktürkler 'in kuzeye “*Tün ortası*” yani “*gece ortası*” dediğini açıklar ve Kırgızlarla ilgili de şu örneği verir: Ortaasya’da kara Kırgızlar, öğleye veya güneşin düştüğü yerlere “*Tüştük=Tüş-lük*” derler. Tüşlük yani güneşin düştüğü taraf güneydir. “*Sol tüştük*” yani bunun sol tarafı ise kuzey olmaktadır. Kırgızların “sağ-sol” yönlemeleri de, Göktürklerinkine uyduğu söylenebilir (Ögel, 1978: 442- 443).

Bu dört kelimededen başka *aşağı-yukarı* kelimeleri de yön belirtmeye yardımcı olur. Yaşadıkları bölgelerden yakın bölgelere taşınan komşu veya akraba topluluklar, yerin durumuna göre adın başına *aşağı* ya da *yukarı* kelimesi ekleyerek aynı yer adını kullanmaya devam etmiştir. Örneğin Karabük ilindeki Kızılcaören adı *Aşağıkızılcaören* ve Yukarıkızılcaören şeklinde iki köyün de adı durumundadır. Bu tür kullanımlar Karabük ilindeki yer adlarında çoğunluktadır. Isık Göl bölgesinde ise bu kullanımın benzer şekli Birinçi-Kök-Moyñok ve İkinci-Kök-Moyñok adını taşıyan köylerde görülmektedir.

Ana yönleri ifade eden kelimeler arasında olmalarına rağmen *doğu* ve *batı* kelimeleri yer adlarında yer almamaktadır. Karabük ilinde yön belirten kelimeler fazladır ancak Isık Göl bölgesinde yön belirten kelimelerin sayıca azdır ve yerleşim yeri adlarında çok fazla bulunmamaktadır.

Karabük:

Aşağıçiftlik

Aşağıdana

Aşağıgüney

Aşağıkızılcaören

Güney

Güneysaz

Kuzdağ

Kuzören

Kuzyakahacılar

Kuzyakaköseler

Kuzyakaöteköy

Yukarıçiftlikköy

Yukarıdana

Yukarıkızılcaören

Isık Göl:

Burma-Suu

Çet-Baysoorun

Tuura-Suu

3.1.1.2. Konum Bildiren Yer Adları

Karabük ili yerleşim yeri adlarında *baş orta, ortaca, çukur, bel, yaka* ve az da olsa *dip* konum bildiren kelimeler arasındadır. Bu kelimeler tek başlarına ya da birleşik adlarda ikinci kelime olarak yer almışlardır. Isık Göl bölgesinde konum bildiren kelimeler sayıca fazla olmamakla birlikte Karabük ilindeki konum bildiren kelimelerle ortaklık sadece *orta* kelimesinde göze çarpmaktadır.

Karabük:

Bağbaşı

Başboyunduruk

Başköy

Başpınar

Belen

Cumayanı

Çukurca

Derebaşı

Gökbel

Kayaarkası

Kayadibi

Kuzyakahacılar

Kuzyakaköseler

Kuzyakaöteköy

Ortaca

Ortaköy

Sadeyaka

Yakaköy

Yolbaşı

Isık Göl:

Köl-Tör

Orto-Örüktü

Orto-Tokay

Tüp

3.1.2. Coğrafya Adları

Coğrafya adları kapsamında akarsu adları ve akarsu ile ilgili diğer yerleşim adları, kaynağı yer şekilleri olan yerleşim yeri adları ve kaynağı yer şekilleri olan diğer yerleşim adları incelenmiştir.

3.1.2.1. Akarsu Adları İle Kurulan Yer Adları

Gerek Kırgızlar'ın gerekse Türkler'in dağ, su, göl, ağaç, pınar vb. kelimeleri yer adlarında kullanmaları göçebe bir hayat tarzından gelmeleri ile doğru orantılı düşünülebilir. Bu nedenle her iki toplumun yer adlarında bu kelimeler fazladır.

a. Su

Türkiye T. su < Kırgız T. suu

Türkiye Türkçesindeki su, Kırgız Türkçesinde suu biçimindedir. Su kelimesiyle kurulan yerleşim yerlerinin etrafında genellikle suya ait bir unsur bulunur. Karabük ilinde su kelimesinin geçtiği yerleşim yerlerinin sayısı azdır. Ancak Kırgızistan, özellikle Isık Göl bölgesi akarsu bakımından oldukça zengin bir yer olduğu için bu zenginlik yer adlarına da yansımış durumdadır.

Karabük:

Küçüksu

Soğuksu

Isık Göl:

Ak-Suu

Burma-Suu

Çoñ-Kızıl-Suu

İçke-Suu

Keñ-Suu

Kızıl-Suu

Taldı-Suu

Tuura-Suu

b. Çay

Türkiye T. çay < Kırgız T. say

Bir akarsu çeşidi olan *çay* da yerleşim yeri adı olarak kullanılan kelimeler arasındadır. Isık Göl'de de *çay* kelimesi tıpkı Türkiye Türkçesindeki gibi akarsu manası ile kullanılmakta olup yerleşim yer adlarında görülmektedir. Burada dikkat çeken husus kelime başındaki *ç>ş* değişimidir. Bazı araştırmacılar bunu Kıpçak grubunun temel özelliklerinden biri olarak kabul ederken bazıları etmez. Ancak Kıpçakça unsurların Zonguldak-Bartın-Karabük illerinde fazlaca bulunduğu bilinmektedir. Emin Eren, “Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları”(Eren, 1997) adlı çalışmasında bu konuyu ele almıştır.

Karabük:

Çaylı

İnceçay

Isık Göl:

Ak-Say

Kacı-Say

Kara-Say

Kök-Say

c. Dere

Türkiye T. dere < Kırgız T. dere

Karabük ilinde dere etrafında ya da dereye yakın kurulan yerleşim yerlerinde *dere* kelimesiyle kurulan yer adları mevcuttur. Bu adlandırmalarda genellikle derenin ilk kelime olduğu görülür. Dere kelimesinin yanında halk arasında *dere* anlamına gelen *çatak* kelimesi de yerleşim yerlerine ad olarak verilmiştir. Bugün Safranbolu'ya bağlı Çatak köyü adını buradan akan bir dereden almıştır. Hatta köy halkı bu suyun şifalı olduğuna ve böbrek taşlarına iyi geldiğine inanır. Isık Göl bölgesinde dere kelimesi Türkiye Türkçesi ile aynı anlamda kullanılmasına rağmen bu bölgede dere adını taşıyan herhangi bir yerleşim yeri adı yoktur.

Karabük:

Derebaşı

Dereköy

Deresemail

Deresoplan

Çatak

d. Bulak

Türkiye T. bulak < Kırgız T. bulak

Bir diğer akarsu şekli olan *bulak* yerleşim yerlerine ad olarak verilen kelimelerden biridir. Karabük ilindeki Bulak Köyü adını buradan akan bulak deresinden almıştır. Isık Göl Bölgesinde bulak kelimesi Türkiye Türkçesindeki ile aynı anlama sahiptir. Karabük il sınırları içinde tek bir örneğine rastlanan *bulak* Isık Göl Bölgesinde oldukça fazla sayıdadır. Bunun nedeni bölgede bu tür akarsu çeşidinin fazla olmasıdır.

Karabük:

Bulak

Isık Göl:

Ak-Bulak

Bar-Bulak

Cıluu-Bulak

Çoñ-Bulak

Miñ-Bulak

Oy-Bulak

Sarı-Bulak

Şor-Bulak

Taldı-Bulak

Toguz-Bulak

e. Pınar

Türkiye T. pınar < Kırgız T. bulak

Bir su çeşidi olan *pınar* kelimesi de yer adlarında mevcuttur. Karabük'teki yer adlarında pınar kelimesi azımsanmayacak sayıda. Isık Göl bölgesinde ise *pınar* kelimesi ile kurulan yerleşim yeri örneği yoktur. Çünkü Kırgız Türkçesinde *pınar* yerine *bulak* ve *kaynar* kelimeleri kullanılmaktadır.

Başpınar

Gökpınar

Karacapınar

Karapınar

Pınarözü

Isık Göl:

Kaynar

Üç-Kaynar

f. Göl

Türkiye T. göl < Kırgız T. köl

Göller, Türk mitolojisinde, masallarında, efsanelerinde duygularla dolu bir şekilde anlatılmıştır. Türkler, yaşadıkları yerlerdeki gölleri, hayaller ve düşüncelerle donatmışlardır. Türk düşüncesinde göl, “ünlerin, bilginin, paranın birikmesi” veya bu birikmenin bir sembolüdür (Ögel, 1995:407). Karabük ili *göl* bakımından zengin bir yer olmadığı için içerisinde *göl* kelimesi geçen yer adlarının sayısı azdır. Ancak Göller köyündeki bazı insanlar bu köyde eskiden bir göl olduğuna ve köyün adının bu gölden geldiğine inanmaktadırlar. Fakat yine de Göller köyünün kökeni ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Köyde göl bulunmadığı göz önüne alınırsa buradaki göl adının mitolojik kaynaklı olma ihtimali yüksektir. Isık Göl bölgesi ise adından da anlaşılacağı üzere bir gölün etrafında teşekkül etmiştir ve Isık Göl adına *Divan-ı Lügati't Türk*'te rastlanmaktadır. Kaşgarlı, DLT'te İslam ülkelerindeki büyük gölleri eserine aldığını ifade eder ve Isık Gölle ilgili şu açıklamayı yapar: “ Barsganda bir göl. Uzunluğu 30 fersah, eni ise 10 fersaktır” (DLT 1985:135).

Karabük:

Göller

Gölören

Isık Göl:

Isık-Göl

Koş-Göl

Köl-Tör

3.1.2.2. Akarsu Adlarıyla İlgili Diğer Adlandırmalar

Karabük ilinde akarsu adlarıyla ilgili diğer adlandırmalara rastlanmazken Isık Göl bölgesinde doğrudan ya da dolaylı olarak akarsu adları ile ilişkili adlara birkaç örnekte rastlanmaktadır. *Arık* ve *kürmöntü* akarsu adlarıyla ilişkilendirilebilecek diğer kelimeler arasındadır.

Isık Göl:

Cañı-Arık

Kayıрма-Arık

Kürmöntü

3.1.2.3. Kaynağı Yer Şekilleri Olan Adlar

a. Dağ

Türkiye T. dağ < Kırgız T. too

Türk tarihi incelendiği zaman Türkler'in dağları kutsal kabul ettikleri ve başkent olarak dağları seçtikleri görülür. Ögel, bu durumu şöyle açıklar: “Ötüken ormanı (Ötüken yış)” da ormanlı bir dağ idi. Göktürklerin ve daha sonra Çingiz Han'a kadar uzanan devletlerin, başkenti idi” (Ögel, 1995:425). Eski Türklerin bu tercihinde dağların yüksek ve eğilmez olması nedeniyle insanda uyandırdığı güç duygusu, düşmanlar tarafından yapılabilecek saldırılara karşı koyma isteği ya da insanın kendinden daha büyük bir şeye sahip olma arzusu gibi çeşitli sebepleri olabilir. Türkler dağları o kadar yüceltmişlerdir ki dağın ruhu olduğuna inanmışlardır. Bu inanışlar sonucunda dağ kültürü ortaya çıkmıştır. Siyasi ve dini özelliklerinin yanında dağ, yaşamsal faaliyetler için de önemli bir alandır. Çünkü hayvancılıkla uğraşan Türk toplulukları yazın yaylaları ve sulak yerleri tercih etmişlerdir Ancak zamana göre biçimlenen hayat şartları nedeniyle günümüzde bu inanışlardan birçoğu kaybolmuştur.

Karabük ili dağlık bir il olmasına rağmen içerisinde *dağ* kelimesi geçen yerleşim yeri sadece bir örnekte görülmektedir. Çünkü insanlar yaşamsal faaliyetlerini daha çok düzlük ya da az engebeli yerlerde sürdürmektedir. Isık Göl bölgesinde ise *dağ* adıyla kurulan herhangi bir yerleşim yeri adına rastlanmamaktadır.

Karabük:

Kuzdağ

b. Tepe

Türkiye T. tepe < Kırgız T. döbö

Türkiye Türkçesindeki *tepe* kelimesi Kırgız Türkçesi'nde *döbö* şeklindedir. Aralarında küçük ses farklılıkları bulunmasına karşın her ikisi de aynı anlama sahiptir.

Yerleşim yerinde ya da yakınında *tepe* bulunan bölgelerdeki yer adları içerisinde *tepe* kelimesi barındırmaktadır. Karabük ilinde *tepe* adıyla kurulan yerleşim yerlerinin sayısı azdır. Mevcut olan yer adları da ardına bir renk adı almışlardır. Isık Göl bölgesinde ise içerisinde *tepe* kelimesi barındıran yerleşim yeri sayısı fazladır. Tıpkı Karabük ilinde olduğu gibi Isık Göl bölgesinde de *tepe* kelimesi kendisinden önce bir renk adıyla beraber kullanılmaktadır.

Karabük:

Yeşiltepe

Karacatepe

Isık Göl:

Ak-Döbö

Cele-Döbö

Kök-Döbö

Koş-Döbö

Sarı-Döbö

c. Kaya

Türkiye T. kaya < Kırgız T. car

Karabük ili yerleşim yeri adlarında kullanılan bir diğer kelime de *kaya* kelimesidir. Karabük ilinde *kaya* adıyla kurulan yer adlarının sayısı azdır. Kırgız Türkçesinde *kaya* anlamında *car* kelimesi kullanılmakta olup az sayıdadır.

Karabük:

Avlağıkaya

İncekaya

Kayaarkası

Kayadibi

Isık Göl:

Kızıl-Car

d. Taş

Türkiye T. taş < Kırgız T. taş

Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yerleşim yeri adlandırmalarında kullanılan *taş* kelimesi Türkiye Türkçesindeki ile aynı manaya sahiptir ve hiçbir ses farklılığı yoktur. Taş kelimesi Isık Göl bölgesindeki yer adlarında sıkça kullanılmaktadır.

Karabük:

Karataş

Taşoğlu

Isık Göl:

Çoñ-Taş

Eçkili-Taş

Kerege-Taş

San-Taş

Taş-Kıya

Taş-Koroo

e. Düz

Türkiye T. düz < Kırgız T. tüz

Karabük ili, düzlük alanların kısıtlı olduğu bir coğrafya üzerinde kuruludur. Karabük'te birkaç köy adında görülen *düz* kelimesi Kırgız Türkçesinde de bulunmasına rağmen Isık Göl bölgesindeki yer adlarında görülmemektedir.

Karabük:

Düzçam

Gökçedüz

Düzce

f. Ova

Karabük ili yerleşim yeri adlandırmalarında kullanılan bir başka kelime de *ovadır*. Kırgız Türkçesinde, Türkiye Türkçesindeki *ova* kelimesinin yerine *tegiz* kelimesi kullanılmaktadır.

Karabük:

Ovacık

Ovacuma

Ovaçalış

Ovaköseler

Ovaköy

Ovaşeyhler

Isık Göl:

Tegizçil

g. Yazı

Türkiye T. yazı < Kırgız T.

Kaşgarlı Mahmut, *Dîvânu Lüğâti't Türk*'te *yazı* kelimesinin karşılığını *açık arazi, açıklık, kır, ova* olarak vermektedir (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015:963). Bugün düzlük alanları ifade eden *yazı* kelimesinin Türkiye Türkçesi'ndeki varlığı çok eskilere dayanmaktadır. Karabük ili içerisinde *yazı* kelimesi geçen yerleşim yerlerinin bulunması bu topraklardaki Türk varlığının ne kadar eskiye dayandığını ifade etmesi bakımından dikkat çekicidir. Kırgız Türkçesinde *yazı* kelimesi yoktur. Bunun yerine düzlük alanları ifade eden *tüz, tegiz* gibi kelimeler kullanılmaktadır.

Karabük:

Yazıköy

Yazıboyu

Yazıkavak

h. Yayla

Türkiye T. yayla < Kırgız T. caylo

Daha çok hayvancılık amaçlı kullanılan *yaylalar* Karabük ili yer adlarında tek bir örnekte görülür. Yayla kelimesi Kırgız Türkçesinde *cayloo* biçimindedir ve Isık Göl bölgesinde *yayla<cayloo* kelimesiyle kurulmuş herhangi bir yerleşim yeri adına rastlanmamaktadır.

Karabük:

Yaylacılar

i. Oba

Türkiye T. oba < Kırgız T. boz üy

Kâşgarlı Mahmut, oba kelimesi için *Oğuzcada kabile* açıklaması yapmıştır. (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 770). Obalar, steplerde toprak, dağ geçitlerinde taş yığınlarından meydana getirilen suni tepeler (höyük) dir. Bu obalar, steplerde kutsal dağ ve tepe yerini tutarlar. Her oba, boyun tapınağı olur. Burada kurban kesilir, dini törenler yapılır. Oba yanından geçen her yolcu atının kılından veya elindeki paçavralardan bir parçayı adak olarak bırakır (İnan, 1995: 61). Buradan hareketle oba kültürünün Türk topluluklarındaki varlığının İslamiyet öncesine dayandığını söylemek mümkündür. İslamiyet'in kabulüyle beraber bu kült bazı değişikliklerle devam etmiştir. Örneğin Karabük ilinde halk arasında bir efsane göre Horasan erenlerinden İbrahim Gavsi adında bir zat Karabük'e gelir ve çeşitli kerametler gösterir. İbrahim Gavsi Hazretlerinin kardeşlerinden iki kardeşi vardır. Bunlardan birinin adı Davut diğeri adı Salih'tir. Davut Davutobası, Salih de Hacılarobası köyünü kurar. Halk bu insanlara hürmet eder ve onların kutsiyetine inanır. Kabirleri yaşadıkları köylerde olan bu iki insanın kabirlerine giderek dua eder ve çeşitli dileklerde bulunurlar. Bu da oba kültürünün kutsiyetine ve günümüze yansımalarına örnek verilebilir. Kırgızlarda ise oba yerine *boz üy* kullanılmaktadır. Boz üyeler, kubbeli ve büyük çadırlardır. Bugün Kırgızistan'ın birçok bölgesinde kullanılan boz üyeler günlük hayatın ayrılmaz bir parçası durumundadır. Ancak *boz üy* Isık Göl yer adlarında yoktur.

Karabük:

Davutobası

Hacılarobası

j. Çukur

Türkiye T. çukur < Kırgız T. aň, oy

Çevresine göre daha alçakta kalan yerleri ifade etmek için kullanılan *çukur* yer adlarında geçmektedir. *Çukur* Kırgız Türkçesinde, *aň*, *oy* kelimeleri ile karşılanmaktadır.

Karabük:

Çukurgelik

Çukurören

Çukurca

Çukurköy

Isık Göl:

Aň-Östön

Kara-Oy

Oy-Bulak

Oy-Tal

Çoň-Sarı-Oy

3.1.2.4. Kaynağı Yer Şekilleri Olan Diğer Yer Adları

Karabük ilinde kaynağı yer şekilleri olan diğer yer adları, *kışla*, *bostan*, *bük*, *tarla*, *yurt*, *alan*, *yamaç*, kelimeleri ile kurulmuştur. Bu kelimelerle kurulan yerleşim yerlerinin örnekleri şunlardır;

Karabük:

Akkışla

Beytarla

Bostanbükü

Çakıllar

Çamyurt

Ibrıcak

Kadıbükü

Karabük

Kışlaköy

Kumluk

Sakaralan

Şenyurt

Toprakcuma

Yamaçköy

Isık Göl bölgesinde kaynağı yer şekilleri olan diğer yer adları *buluñ, ölöñ, östön, uçuk, kolot, cergez, koo, kaşat, polyana, gay, saz, talaa, cayık* kelimeleri ile kurulmuştur.

Isık Göl:

Ak-Buluñ

Ak-Ölöñ

Aral

Boz-Buluñ

Boz-Uçuk

Col-Kolot

Döñ-Talaa

İçke-Cergez

Kacı-Saz

Kara-Koo

Kara-Talaa

Kaşat

Korumdu

Kök-Cayık

May-Saz

Sarı-Buluñ

Kum-Bel

Zeleniy-Gay

3.1.3. Doğa Olayları ve Doğayla İlgili Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Doğa ve doğayla ilgili kelimelerle kurulan yerleşim adlarını astronomi ve doğa olaylarıyla ilgili yerleşim adları olmak üzere iki alt başlık altında incelemek mümkündür.

3.1.3.1. Astronomi İle İlgili Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Türk mitolojisinde gök cisimleriyle ilgili birçok motif bulmak mümkündür. Bunlar arasında güneş, ay ve yıldızlar oldukça geniş yer tutar. Örneğin Oğuz Kağan Tanrı'ya yalvarırken gökten ışıkla beraber bir kız düşer ve Oğuz Kağan bu kıza âşık olup onunla evlenir. Kız üç erkek çocuk doğurur. Bu çocuklardan birincisine Gün, ikincisine Ay, üçüncüsüne Yıldız adı konulur (Banarlı, 1983: 18). Ögel bu üç gök cismi arasında ilk sırayı güneşin aldığını çünkü Türklerin her zaman güneşli yerlerde yaşadığını belirtir (Ögel, 1995: 187). Yine Kırgızistan bayrağındaki güneş figürü Türkiye bayrağındaki ay ve yıldız figürü de mitolojik yansımalarla ilişkilendirebilir. Yine yıldızlar da Türkler için önemlidir. Çünkü yıldızlar sayesinde yön bulmak hatta saati tahmin etmek mümkündür.

Türk mitolojisinde gök cisimlerinin fazla olması Türklerin göçebe bir hayat tarzından gelmelerine dayandırılabilir. Daha önce de belirtildiği gibi Türkler yaşam biçimlerini ve inançlarını adlara yansıtarak kurdukları yerleşim yerleriyle hayat tarzları arasında bir bağ oluşturmaya çalışmışlardır.

Karabük:

Güneşli

Gündoğan

Şamlar

Isık Köl:

Çolpon

Cıldız

Kün-Çığış

3.1.3.2. Doğa Olaylarıyla İlgili Kelimelerle Kurulan Yer Adları

İnsanoğlunu yaşamının her alanında doğayla iç içedir. Bu yüzden doğadaki her şey insanların ilgisi çekmiş ve merak konusu olmuştur. Eski dönemlerde çok fazla bilimsel inceleme imkânı bulamayan insanoğlu gözlemlerinden hareket ederek onları adlandırmıştır. Türkler doğa olayları ile ilgili adlandırmalar yaparken daha çok mevsimlerden ve güneşin durumundan etkilenmişlerdir. Karabük ili ve Isık Göl yer adlarında doğa olayları ile ilgili ortak herhangi bir kelime yoktur.

Karabük:

Güneşli

Gündoğan

Güngören

Günlüce

Isık Göl:

Cıluu-Bulak

Kurgak

Tamçı

Toñ

3.1.4. İnsan ve Topluluk Adlarıyla Kurulan Yer Adları

Kişi adları, kişilere özel olan adlardır. Karabük ili ve Isık Göl bölgesinde kişi adlarından oluşan yerleşim yerlerinin sayısı oldukça fazladır. Burada dikkat çeken ilk konu Isık Göl bölgesindeki yer adlarında kadın adlarının da olmasıdır. Çünkü Karabük ilinde kadın adlarıyla ilgili herhangi bir örnek yoktur. İkincisi ise Isık Göl bölgesinin uzun bir süre Rus hâkimiyeti altında yaşaması sebebiyle, kişi ad ve soyadlarının Rus toplumundakilerle benzerlik göstermesidir.

a. Genel Adlar

Bu başlık altındaki adlar ait oldukları toplumda herkes tarafından bilinen ve yaygın şekilde kullanılan adlardan oluşmaktadır.

Karabük:

Cabbar

Hacıhasan

Hacışaban

Tayyip

Isık Göl:

Darkan

Dolon

Kaçıbek

Şapak

Temir

Tilekmat

Toktogul

Toktoyan

b. Sülale ve Lakap Belirten Adlar

Karabük ilindeki yerleşim yeri adlarında, adların sonuna çokluk eki +lAr eklenmiş ve bu ekle sülale adları yapılmıştır. Isık Göl bölgesinde ise bir aileyi ya da sülaleyi belirtmek için Rus kültüründeki gibi bir yol izlenmiş ve kişilerin soyadları kullanılmıştır. Karabük ilindeki yer adlarında soylarının olmaması soyadı kanunun yakın bir geçmişe dayanması sebebiyledir.

Karabük:

Abdullar

Adiller

Ahmetler

Arslanlar

Cemaller

Çavuşlar

Davutlar

Doğanlar

Hamzalar

Hasanlar

Abdullohoğlu

Cihanbey

Dereemail

Boduroğlu

Hatipoğlu

Hüseyinbeyoğlu

Karahasanlar

Nebioğlu

Osmanlar

Saitler

Salmanlar

Şevkiler

Isık Göl:

Baetov

Bökönbaev

Eşperov

Çarkınbayev

Frunzenskoe

Semenovka

c. Önemli Tarihi Şahsiyetlerin Adlarıyla Oluşturulmuş Yer Adları

Tarihte yaşamış ve gerek önderlikleri gerekse insanlığa hizmetleriyle insanlar tarafından tanınmış kişilerin adları, çok fazla olmamakla beraber Karabük ilinde yerleşim yerlerine ad olarak verilmiştir. Aynı durum Isık Göl için de geçerlidir. Karabük ve Isık Göl'deki önemli tarihi şahsiyetlerin adlarıyla kurulan yerleşim yerlerini ele aldığımızda ortak bir ad göze çarpmaz. Aynı coğrafyalarda yaşamaları ve yaşadıkları coğrafyalardaki siyasi, sosyal vb. olayların farklı olması bu durumu etkilemiştir.

Karabük:

Danişment

Satuk

Eflani

Tamışlar

Isık Göl:

Ananiyeva

Baetov

Balbay

Bayzak

Bogatirovka

Bökönbaev

Frunzenskoe

Grigorievka

Mihaylovka

Pokrovka

Semenovka

d. Rütbe ve Unvan Adlarıyla Kurulan Yer Adları

Karabük:

Çavuşlu

Kadıbükü

Kadıköy

Paşabey

Cihanbey

Ganibeyler

Isık Göl:

Çoñ- Tokuz- Bay

3.1.5. İnsan Vücudunun Bölümleri ve Organ Adları İle Kurulan Yer Adları

Dillerin birbirleriyle olan akrabalığı ispatlamak için bazı kelimelerin ortak olması gerekmektedir. Fuat Bozkurt dil akrabalığında birden beşe veya birden ona kadar olan sayıların, şahıs zamirlerinin, akraba adlarının ve vücut adlarının benzer olması gerektiğini ifade eder (Bozkurt, 2005: 39). Dil akrabalığını göstermek için temel sözcükler büyük önem taşır. Vücut organlarının adları temel sözcüklerdendir. Bu yüzden bunlar genellikle ödünç alınamaz veya verilemezler, diller arasındaki akrabalık ilişkisini göstermek için bu sözcüklerin kanıtlayıcı bir değeri vardır (Doerfer 1980: 1).

Tarih boyunca birbiriyle komşu olan ve aralarında siyasi, dini ya da ticari ilişkiler bulunan ülkeler ile bu ülkelerin dilleri arasında kelime alışverişinin olması elbette ki kaçınılmazdır. Yeryüzündeki bütün dillerde olduğu gibi Türkçe 'de de yabancı kökenli kelimeler bulunur. Eski Türkçe döneminde nispeten az olan yabancı kökenli kelime oranı, daha sonra çeşitli milletlerle (Arap, Fars, Avrupa halkları) olan münasebetler doğrultusunda artmıştır. Osmanlı döneminde %70'lere kadar çıkan yabancı kökenli kelime oranı günümüz Türkiye Türkçesinde, tespitlerimize göre, % 25 civarındadır. Organ adları, diller arasındaki kelime alışverişinden hemen hiç etkilenmemiştir. Bugün Türkiye Türkçesi ile diğer modern Türk lehçelerinde büyük ölçüde ortak kullanılan organ adlarının tamamına yakını Türkçe kaynaklıdır (Başdaş, 2006: 46).

İnsan vücudunun bölümleri ve organ adlarıyla ilgili kelimelerle kurulan yer adlarında bu kelimelerin daha çok benzerlik ilgisi kurduğu dikkat çekmektedir. İnsan vücudunun bölümleri ve organ adları ile kurulan yer adları Karabük ilinde fazlayken Isık Göl bölgesinde azdır. Kullanılan kelimeler karşılaştırıldığında ortak kelimelerin az olduğu görülmektedir.

a. Baş Kelimesiyle Kurulan Yer Adları

Türkiye T. baş < Kırgız T. baş

Baş kelimesiyle kurulan yer adlarına hem Karabük hem de Isık Göl bölgesinde rastlanmaktadır. İnsan vücudunda baş bir şeyin başlangıcını yani çıkış noktası oluşturduğu gibi *baş* kelimesiyle kurulan yer adlarında da aynı özelliği taşır. Baş kelimesinin eş anlamlısı olan Arapça kökenli *kafa* kelimesi ise yer adlarında hiç kullanılmamıştır.

Karabük:

Bağbaşı

Başboyunduruk

Başköy

Başpınar

Derebaşı

Üçbaş

Yolbaşı

Isık Göl:

Ala- Baş

Börü-Baş

b. Boğaz Kelimesiyle Kurulan Yer Adları

Türkiye T. boğaz < Kırgız T. tamak

Boğaz kelimesiyle kurulan yer adları Karabük'te sadece bir örnekte kullanılırken Isık Göl bölgesindeki yer adlarında hiç kullanılmamıştır.

Karabük:

İnceboğaz

c. Burun Kelimesiyle Kurulan Yer Adları

Türkiye T. burun < Kırgız T. murun

Türkiye Türkçesinde *burun* kelimesinin Kırgız Türkçesindeki karşılığı *murundur* ve kelime başında b>m değişikliği görülmektedir. Karabük ilinde sadece bir örnekte bulunan bu kelime Isık Göl bölgesindeki yer adlarında bulunmaz.

Karabük:

Burunsuz

d. Göz Kelimesiyle Kurulan Yer Adları

Türkiye T. göz < Kırgız T. köz

Karabük ilinde *göz* kelimesiyle kurulan yer adları azdır. Isık Göl'de ise hiç yoktur.

Karabük:

Gökgöz

Gözlü

e. Kol Kelimesiyle Kurulan Yer Adları

Türkiye T. kol < Kırgız T. kol

Kol kelimesiyle ilgili yerleşim yeri örneklerine Karabük ve Isık Göl'de birer örnekte rastlanmaktadır.

Karabük:

Abakolu

Isık Göl:

Karakol

f. Yürek Kelimesiyle Kurulan Yer Adları

Türkiye T. yürek < Kırgız T. cürök

Karabük ilinde *yürek* kelimesi ile yapılan yer adı örneklerine rastlanırken Isık Göl bölgesinde *yürek* > *cürök* ile yapılmış yer adlarına rastlanmamıştır.

Karabük:

Yürecik

Yürekören

g. İnsan Vücudunun Bölümleri ve Organlarla İlgili Diğer Yer Adları

Karabük:

Sine

Yazıboyu

Isık Göl:

Ak-Şıyrak

Alkım

Kara-Cal

Kök-Moynok

Söök

Temir-Kanat

3.1.6. Renk Adlarıyla Kurulan Yer Adları

Yukarıda belirtildiği gibi dil akrabalığı açısından önem arz eden kelimeler arasında renk adları da bulunmaktadır. Renk adları yer adlarında en fazla tercih edilen kelimeler arasındadır. Bu durum Türklerin ilk yazılı belgeleri kabul edilen Orhun Yazıtlarında açıkça görülebilir. Ak (ak termel “Ak Termel ırmağı” T I/25), kara (kara göl “Kara göl” KT K/2), kök (kök tengri “Mavi gökyüzü” K D/1, BK D/2; kök ön “Kök Ön ırmağı” T I/15) yeşil (yeşil ögüz “Sarı ırmak” KT D/1, BK D 15) gibi renk sıfatları ile yer adları yapılmıştır (Akar, 2006: 52).

Renklerin yer adlarında kullanılmasının çeşitli nedenleri vardır. Akar, bu nedenlerden ilkinin yerleşim yerinin fiziksel özelliklerini belirtmek olduğuna işaret eder.

Gök ova, **sarı** kaya, **boz** yaka, **kızıl** iniş gibi isimlendirmelerde ikinci unsurların (tamlanan) ‘renk’ özellikleri ön plana çıkarılmıştır. İkinci olarak da renklerin, yer isimlerinde, sembolize ettikleri yönlere göre görev aldıklarını düşünmek gerekir (Akar, 2006: 52).

Renkler, yerlerin fiziksel özelliklerini belirtmesi dışında yön gösterme işlevini de üstlenir. Türkler tarihin en eski zamanlarından başlayarak, uzun zaman beş ana renk olarak kara, ak, kızıl, yeşil ve sarı renkleri esas görmüş ve bu renklerden her birini dünyanın dört yönü ile merkezini ifade etmekte kullanmışlardır. Buna göre, tekrar hatırlatmak gerekirse merkez = sarı, doğu = yeşil (veya gök; gök renk günümüz Türkiye Türkçesinde de olduğu gibi bazen yeşil bazen de mavi anlamını ifade eder şekilde kullanılmaktadır); batı = ak, güney = kızıl (kırmızı, al) ve kuzey = kara renklerle ifade edilmiştir (Genç, 2009: 4).

Renkler Türk toplumunun manevi, milli ve dini hayatında birer sembol olarak kullanılmaktadır. Aynı durum Kırgız toplumu için de söz konusudur. İslam öncesinde Kırgızlar Tanrıyı beyaz güneş, ay, yıldızları sarı, yer ve suyu mavi renklerle belirlemişlerdir. Ağaçlara beyaz, sarı ve mavi renkteki kumaş parçalarını bağlama adedi halen daha uygulanmaktadır (Arıklı, 2015: 191).

Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yerleşim yerlerinde veya çevresinde renk adlarıyla kurulan yer adları fazladır. Bu adlar genellikle ilk kelime olarak kullanılmakla beraber nadir olarak ortada ya da sonda kullanıldığı örnekler de vardır.

a. Al Rengiyle İlgili Yer Adları

Türkiye T. al <Kırgız T. kızıl

Karabük ili yerleşim yerleri içerisinde *kızıl*, *kırmızı* renk anlamına gelen *al* kelimesi yer adlarında ilk kelime olarak yer almaktadır. Al rengi genellikle kızıl kelimesiyle karşılandığı için Türkçe’ye Arapça’dan geçen ve *al* kelimesi ile eş anlamlı *kırmızı* kelimesi yer adlarında hiç bulunmaz. Bu durum Isık Göl bölgesi için de aynıdır. Ögel, kırmızı rengin hayvancı Kırgız Türklerinde arasında adeta yabancı bir söz gibi durduğu belirtir. Bazan bir ipeklinin adı olarak söylenir; bazan da açık al renkleri, kırmızı-kızıl gibi birleşik bir söz ile -yine dış tesirlerle-, anlatılmaya çalışılır (Ögel, 2000: 417).

Karabük:

Alören

Alkısarak

Aloğlu

b. Ak Rengiyle İlgili Yer Adları

Türkiye T. ak < Kırgız T. ak

Ak renk birden fazla duygu ve düşünceyi çağrıştırmaktadır. Ak renk için, baş renk deyişinin kullanılabileceğini belirten Ögel, onun temizlik ve yücelik sembolü olduğundan bahseder (Ögel 1995: 431). Eski Türkler askeri kıyafetlerde de ak rengini tercih etmişlerdir. Devlet büyüklerinin, özellikle savaşlarda giyindikleri bir geysi, elbise rengidir. Ordu veya askeri birliklerin içinde, üst subay veya komutanların, kendilerini askerlerden ayırabilmeleri için, beyaz renkli kıyafetler giydikleri, bazı belgelerden anlaşılmaktadır (Ögel, 2000: 377).

Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yer adlarında kullanılan renk adları arasında *ak* kelimesi de bulunmaktadır. Ak ile eş anlamlı ve Arapça kökenli beyaz kelimesi yer adlarında hiç bulunmaz. Karabük ilinde ve Isık Göl bölgesinde *ak* renk adı birinci kelime olarak kullanılmaktadır.

Karabük:

Akkışla

Akmanlar

Akören

Isık Göl:

Ak-Bulak

Ak-Buluñ

Ak-Çiy

Ak-Döbö

Ak-Koçkor

Ak-Ölöñ

Ak-Say

Ak-Suu

Ak-Şıyrak

Ak-Terek

c. Akça Rengiyle İlgili Yer Adları

Türkiye T. akça < Kırgız T. akça

Ak kelimesinden türeyen akça kelimesi beyaza yakın ya da beyaz renkler için kullanılır. Tıpkı ak kelimesi gibi akça kelimesinin varlığı da çok eskilere dayanır. Örneğin, Ortaasya'nın ulu dağlarında hayvan besleyen Kırgız Türkleri arasında “*oya, oyma gibi küçücük ağzım, akça yüzüm (cüzüm)*” sözü kullanılıyordu (Ögel, 2000: 395).

Akça kelimesi her iki Türk dilinde de renk anlamı ile beraber saflığın ve temizliğin sembolü durumundadır. Konuyla ilgili Ögel şunları aktarmaktadır: Akça sözünü Yudahin ne kadar, beyazımtırak veya oldukça beyaz diye yorumluyorsa da, bu sözde arılık ve maneviyat duyguları gizlidir (Ögel, 2000: 395).

Akça renk adına Karabük ilindeki yer adlarında rastlanırken Isık Göl bölgesinde rastlanmamaktadır.

Karabük:

Akçakese

Akçapınar

d. Ala Rengiyle İlgili Yer Adları

Türkiye T. ala < Kırgız T. ala

Karışık renkliliği ifade eden ve her iki lehçede de aynı anlama sahip olan *ala* kelimesi Moğolca 'ya kadar uzanmaktadır. Türkçe ala sözü çok eskiden, alak olarak kullanılmıştır. “Alak” sözü Moğolların, Gizli Tarihi içinde Çince bütün yorumlarıyla yer almış, Türklerde ise ala şekline gelmiştir. Ayrıca ala sözü Ala yuntlu, ünlü bir Oğuz boyunun adı idi. Ala Kuş Tegin, Uzakdoğu'daki ünlü Öngüt Türklerinin, başı idi. Ala-atlar, eski Türk Edebiyatında çok geniş yer tutmaktadır. Göktürk, “Ala Atlığ Yol Tengri” ile Oğuz destanındaki “Ala atlı, kişi (samur) denlu Kayı İnal Yabgu” da çok ünlüdürler

(Ögel 1978: 451-452). Ala kelimesiyle kurulan yer adlarına Isık Göl'de ve Karabük'te birer örnekte rastlanmaktadır.

Karabük:

Alaçat

Isık Göl:

Ala-Baş

e. Boz Rengiyle İlgili Yer Adları

Türkiye T. boz < Kırgız T. boz

Türkiye Türkçesinde *gri* renkle anlamdaş olan bu kelime Kırgız Türkçesinde, *beyaz; açık kurşuni; kır* yani benzer renkler için kullanılır. (Yudahin, 2011:135). Halk arasında *kül rengi* olarak da tabir edilen bu renk adına Karabük ilindeki ilçe, belde ve köy adlarında rastlanmazken Eflani ilçesinin Saraycık Köyüne bağlı bir mahalle adında rastlanmaktadır. *Boz* kelimesi Karabük'e nispeten Isık Göl yer adlarında daha fazla kullanılmıştır.

Isık Göl:

Boz-Buluñ

Boz-Uçuk

Boz-Beşik

Bosteri

f. Gök Rengiyle İlgili Yer Adları

Türkiye T. gök < Kırgız T. kök

Geçmişten günümüze kadar Türklerin gök rengine çok önem verdiği bilinmektedir. Eski Türkler Tanrı anlayışını bile gök kelimesiyle ifade etmiştir. Örneğin Tanrının gökte olduğuna düşünmeleri ve onu Gök Tanrı olarak adlandırmaları bu inancın bir sonucudur. Gök kelimesi eksiden beri mavi ve yeşil renkler için ortak kullanılan bir kelime olmuştur. Söz konusu durum bugün de geçerlidir. K. Yudahin, kök kelimesinin birden fazla rengi ifade ettiğini belirterek, ilk sırada *lacivert, mavi* tanımını yapmış ve ardında *yeşil* anlamının bitkiler için kullanıldığını açıklamıştır (Yudahin, 2011: 498).

Mavi veya yeşile yakın mavi rengi ifade eden *gök* rengi, halk arasında *gökçe* şeklinde de kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesindeki *gök* kelimesi Kırgız Türkçesinde ötümsüz yani *kök* şeklindedir. *Gök* > *kök* renk adıyla yapılmış yer adlarına hem Karabük hem Isık Göl bölgesinde sıkça rastlanmaktadır.

Karabük:

Gökbel

Gökgöz

Gökçedüz

Gökpınar

Isık Göl:

Birinçi-Kök-Moynok

Ekinçi-Kök-Moynok

Kök-Döbö

Kök- Say

Kök-Tör

Kök-Cayık

g. Kara Rengiyle İlgili Yer Adları

Türkiye T. kara < Kırgız T. kara

Türkiye Türkçesinde kara *siyah* rengi ifade etmektedir. K. Yudahin kara için *siyah*, *karayağız*, *esmer* açıklamasını vermiştir (Yudahin, 2011: 402). Kara kelimesi renk anlamından başka büyüklük, güçlülük, ululuk, şiddetlilik, olumsuzluk ve uğursuzluk anlamları da taşımaktadır (Karadoğan, 2004: 93). Bahaeddin Ögel, Eski Türklerde karanın yön belirttiğini ifade ederek bu renkle ilgili şunları söylemiştir: “Kara renk Türklerde, herhalde binlerce yıldan beri, bir kuzey sembolü idi (Ögel, 2000: 431).

Çağdaş Türk dillerinin hemen hepsinde yer adlarında tamlayan unsur olarak kullanılan kara kelimesi düşman, iyi, çirkin, büyük, iri gibi çeşitli anlamlar da yüklendiği için kullanıldığı kelimeye göre çeşitli anlamlar kazanmaktadır. Kelimenin sahip olduğu

bu çeşitli anlam özellikleri hem Karabük ilinde hem de Isık Göl bölgesinde kendini göstermektedir.

Karabük:

Karaağaç

Karaören

Karaşar

Karataş

Isık Göl:

Karakol

Kara-Say

Kara-Oy

Kara-Koo

Kara-Cal

Kara-Talaa

Kara-Şaar

h. Karaca Rengiyle İlgili Yer Adları

Karaya yakın olan renkleri ifade eden *karaca* kelimesi de yer adlarında karşımıza çıkmaktadır. *Karaca* kelimesi ile kurulan yer adları sadece Karabük ilinde mevcuttur.

Karabük:

Karacapınar

Karacatepe

i. Kızıl Rengiyle İlgili Yer Adları

Türkiye T. kızıl < Kırgız T. kızıl

KIZIL kelimesi bütün Türk dillerinde kırmızının eş anlamlısıdır. Yudahin, kızılın birinci anlamı olarak *kırmızıyı* verir (Yudahin, 2011:470). Doğum yapan kadınlarda görüldüğüne inanılan Albastı olayının Şamanizm'den kaldığını belirten Genç, al renk ile ilgili çeşitli geleneklerin günümüze ulaştığını belirtir. Ona göre kızıl diğer adıyla al

Türk tarihinin başlangıcından beri manevi ve milli renklerden biridir. Bununla birlikte XI. yüzyıla gelindiğinde al kelimesi renk anlamının yanı sıra bayrak adı olarak kullanılmaya başlanmış ve bayraklarda kırmızı renkli kumaşlar kullanılmıştır (Genç, 2009: 16-19). Türk kültür tarihi için bir sembol kabul edilen *kızıl* kelimesini yer adlarında da görmek mümkündür.

Karabük:

Aşağıkızılcaören

Yukarıkızılcaören

Isık Göl:

Coñ-Kızıl-Suu

Kızıl-Tuu

Kızıl-Örük

Kızıl-Suu

Kızıl-Car

j. Sarı Renkle İlgili Yer Adları

Türkiye T. sarı < Kırgız T. sarı

Türkçe Sözlükte yeşil ile turuncu arasında bir renk olarak tanımlanan sarı, Yudahin’ de sarı, kızıl olarak tanımlanmıştır (Yudahin, 201:639).

Sarı kelimesiyle ilgili «Sarılgı» örneğinden yola çıkan Ögel, «Sarılgı» sözünün, 11. yüzyıldan daha önceki dönemlerde bile Türkler arasında bir hastalık adı olarak kullanıldığından bahseder. Ona göre önemli olan aradan geçen 1000 yıla ve Türklerin dağınık halde birbirlerinden uzakta yaşamalarına rağmen, böyle geleneklerin, bugüne kadar uzayıp, gelmiş olmalarıdır (Ögel, 2000: 482). Bu cümlelerden sarı rengin Eski Türk topluluklarının günlük hayatlarında olumsuz anlam içerdiği anlaşılabilir.

Eski Türklerin yönleri belirlemede renklerden yararlandığı daha önce de ifade edilmişti Sarı renk yön belirtmekle birlikte dünyanın merkezinin bir sembolüdür. Genç, bu anlayışın Şamanizm’den kaynaklandığını savunur ve şunları ekler: “Hayır ilahı Ülgen’in altın kapılı sarayı ve altın tahtı, Türklerde hep sarı renk ile ifade edilmiş ve

Ülgen'in tahtı nasıl devletin, ülkenin ve dünyanın merkezinde olarak algılanmış ise, tıpkı onun gibi sarı renk de dünyanın merkezinde sembol rengi olmuştur” (Genç, 2009: 35).

Sarı renk adıyla kurulan yerleşim yerlerinin adları Karabük ilinde az olmasına rağmen Isık Göl bölgesinde fazladır.

Karabük:

Sarılar

Sariahmetli

Isık Göl:

Coñ-Sarı-Oy

Sarı-Bulak

Sarı-Buluñ

Sarı-Kamış

Sarı-Telegey

Sarı-Oy

Sarı-Döbö

Sarı-Tologoy

k. Yeşil Rengiyle İlgili Yer Adları

Türkiye T. yeşil < Kırgız T. caşıl

*Dîvânu Lüğâti't- Türk'*te yeşil kelimesine rastlanmamaktadır. Yeşil kelimesi Eski Türkçe döneminden beri dilimizde bulunmasına rağmen günlük hayatta gök kelimesiyle müşterek kullanılan bir kelimedir. Hatta yeşil yerine çoğu zaman gök renginin kullanıldığı görülür. Ögel bu durumu şöyle açıklar: Anadolu'da da yeşil sözü, belirli yerlerde kullanılır. Bunun dışında gök sözüyle ve köküyle yapılan sıfatlar, çoğunluğu oluştururlar. Göğirme sözü, elbette ki yeşillenmeden daha güçlü ve manalıdır. Göğeri, göğerti sözleri de, mana bakımından güçlüdürler. Güvez, göklen, göklem, gövem, göksemek gibi deyişleri, yeşil ile yapmak mümkün değildir. Çünkü bu gelişme, binlerce yıldan beri oluşmuştur (Ögel, 2000:471). Bu durum yer adlarına da yansımış ve yeşil kelimesi yer adlarında nadir olarak yer almıştır. Aslında Karabük ili

Karadeniz bölgesinde olduğu için yeşil alanların çok olduğu bir yerdir. Fakat insanlar günlük hayatta bu kelimeyi çok kullanmadıkları için yerleşim yerlerine adlarında da az kullanmışlardır. *Yeşil* kelimesi Kırgız Türkçesinde *caşıl* olarak kullanılmasına rağmen aynı durum Isık Göl için de geçerli olmuş ve yeşil kelimesi yer adlarında kullanılmamıştır. Bunun yerine Kırgızca'ya Rusça'dan geçen ve yeşile yakın renkleri ifade eden *Zeleniy* kelimesi kullanılmıştır.

Karabük:

Yeşiller

Yeşilköy

Yeşiltepe

Isık Göl:

Zeleniy

1. Renklerle İlgili Diğer Adlandırmalar

Karabük ili ve Isık Göl bölgesinde renklerle ilgili diğer adlandırmalar şunlardır:

Karabük:

Çalköy

Isık Göl:

Toru- Aygır

Koñur-Ölöñ

3.1.7. Hayvan Adlarıyla Kurulan Yer Adları

Kültürün dil üzerinde etkisi oldukça büyüktür. İnsanların yaşadıkları coğrafya, teknolojik gelişmeler, din değişiklikleri gibi etkenler kültürle beraber dili de etkilemektedir. Hayvan adları, dilin bir parçası olduğu için kültürdeki değişimler hayvan adlarına nüfuz etmektedir. Hayvanlarındaki bu değişimi şu şekilde örneklendirebiliriz: “*Türk mitolojisinde Anka, Simurg, Garuda, Grifon, Ejder gibi fantastik hayvanlar geçmekte iken Dede Korkut Kitabı'nda İslam kültürününün de etkisi ile olmalı ki, hayvanlar genelde avlanılan ya da kahramanlar için savaşılan canlılar olarak karşımıza çıkmıştır*” (Özkartal, 2012: 60).

Türklerin yol göstericisi, ordularının önünde yürüyen kılavuz olarak görülen kurt, tarih boyunca Türklerin en büyük destekçilerinden biri olan at, Türklerce kutsal sayılan geyik, Türklerde de gücün ve liderliğin sembolü olan aslan ve Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan, 24 Oğuz boyunun sembolü kuşların ve diğer bazı hayvan adlarının kişi adı olarak kullanılması Türk kültüründe eskiden gelen bir gelenektir (Şenel ve İlhan, 2008: 322). Yer adlarına baktığımızda aynı geleneğin hem Karabük ili yer adlarında hem de Isık Göl bölgesindeki yer adlarında devam ettiği görülür. Yerleşik hayata geçmeden önce tabiat ile iç içe yaşayan Türkler zorlu çevre koşulları ve doğadaki canlılarla giriştiği var olma mücadelesinde hayatın her alanında faydalandığı hayvanlara yer adlarında yer vermişlerdir.

a. Kuş ve Kuşlarla İlgili Yer Adları

Kuş kelimesiyle ya da kuş türleriyle ilgili kelimelerle kurulan yer adları hem Karabük ilinde hem de Isık Göl bölgesinde az kullanılmaktadır.

Karabük:

Bolkuş

Isık Göl:

Karkıra

b. Evcil Hayvan Adlarıyla İlgili Yer Adları

İnsanlar yaşamsal faaliyetleriyle ilgili kelimeleri yer adlarına da yansıtmıştır. Örneğin Karabük ilinde keçi ve dana hayvancılıkta kullanılırken Isık Göl bölgesinde koyun ve at hayvancılıkta kullanılmaktadır. Bu sebeple hayvancılıkla ilgili kelimeleri yer adlarında görmek mümkündür.

Karabük:

Erkeç

Aşağıdana

Yukarıdana

Isık Göl:

Koçkor

Toru-Aygır

Ceti-Ögüz

c. Evcil Olmayan Hayvan Adları

Karabük ili ve Isık Göl bölgesinde yer adları içerisinde evcil olmayan hayvan adlarıyla kurulan yer adları azdır ve bunlar arasında ortak herhangi bir kelime yoktur.

Karabük:

Arsıanlar

Doğanlar

Doğancılar

Sülük

Isık Göl:

Börü-Baş

3.1.8. Bitki Adlarıyla Kurulan Yer Adları

Yer adlarında kullanılan kelimeler arasında bitki adları da bulunmaktadır. Doğayla sürekli etkileşim halinde olan Türkler bitkilere önem göstermişlerdir. Bunun temel sebebi Türklerin eskiden beri tarım ve hayvancılıkla uğraşmasıdır. Bilindiği üzere bitkilerin yetişme alanları birbirinden farklıdır. Bazı bitkiler sıcak iklimlerde yetişirken bazı bitkiler ise ılık ya da serin iklimlerde yetişmektedir.

a. Meyve Adları İle İlgili Yer Adları

Karabük ili ve Isık Göl bölgesinde meyve adlarıyla kurulan yer adlarının sayısı azdır ve bu bölgede en çok yetişen meyve *erik* olduğu için yerleşim yerlerinde *erik* kelimesi sıkça kullanılmaktadır.

Karabük:

Beydini

Kabaarmut

Pelitçik

Pelitören

Isık Göl:

Calgız-Örük

Coñ-Örüktü

Kızıl-Örük

Kiçi-Örüktü

Lipenka

Orta-Örüktü

b. Sebze Adlarıyla İlgili Yer Adları

Sebze adlarının birçoğu her iki Türk dilinde ortak olmasına rağmen Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yer adlarında herhangi bir ortaklık yoktur.

Karabük:

Soğanlı

c. Ağaç ve Ağaç İle İlgili Yer Adları

Türkiye T. ağaç < Kırgız T. cığaç

Karabük ilinde bitki örtüsünün de etkisiyle yer adlarında kullanılan ağaç adları *çam* ve *kavaktır*. Türkiye Türkçesinde *çam* Kırgız Türkçesinde *karağay*'dir. İki bölge arasında aynı kullanım örneklerine rastlanmasa da ağaç adlarından yapılmış yer adlarının sayısı fazladır.

Karabük:

Çamlıköy

Çamyurt

Düzçam

Kavak

Kavaklar

Yazıkavak

Isık Göl:

Ak-Terek

Arçalı

Çok-Tal

Oy- Tal

Taldı- Suu

Taldı-Bulak

d. Ağaç ve Ağaç İle İlgili Diğer Adlandırmalar

Karabük:

Ağaçkese

Hacıağaç

Karaağaç

Isık Göl:

Lesnoe

e. Çalı, Ot, Çimen ve Diğer Bitki Türleriyle Kurulan Yer Adları

Karabük ilinde ve Isık Göl bölgesinde çalı, ot ve başka bitki türlerinde *ot, kamış* gibi ortak kelimelerin olması ve bu kelimelerin yerleşim yerlerine ad olarak verilmesi önemlidir.

Karabük:

Bağcıgaz

Çemçi

Ekincik

Kamışköy

Kulat

Pürçükören

Saçak

Söbüçimen

Yıgınot

Isık Göl:

Ak-Çiy

Çırpıktı

Baktuu- Dolonotu

Eñilçek

Sarı-Kamış

3.1.9. Maden ve Madenle İlgili Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Türkiye T. demir < Kırgız T. temir

Madenler Türklerin hayatında önemli bir yer teşkil etmektedir. Ergenekon Destanında dağı eriten Türkler bunu demir sayesinde başarmıştır. Banarlı'ya göre demircilik, Türklerin an'anesidir ve demirden silahlar yapmak Türklerin doğal sanatıdır (Banarlı, 1983: 27). Kırgızistan'ın Orta Çağlarda şehirlerindeki el zanaatının gelişmesinde madencilik ve metalurji önemli rol oynamıştı. Daha 6. ve 7. yy. Türk halklarının metalürji hakkında bilgileri olduğuna, ondan sonraki zamanlarda Kırgızistan'da madenciliğin ne kadar geliştiğini hem yazılı kaynaklardan hem de arkeolojik çalışmalardan öğrenebiliyoruz (Arıklı, 2015: 168).

Buradan hareketle Kırgızistan'ın maden bakımından zengin bir ülke olduğunu söylenebilir. Karabük ili ise maden bakımından zengin bir il değildir ancak burada bulunan Demir Çelik fabrikasının etkisiyle yer adlarında demir kelimesinin yer aldığı görülmektedir. Madenlerle ilgili yer adlarına baktığımız zaman ortak yer adlarına *demir* > *temir* ile yapılan yer adlarıdır.

Karabük:

Bakırcılar

Demirli

Demirciler

Isık Göl:

Temir

Temir-Kanat

3.1.10. Araç-Gereç Adlarıyla Kurulan Yer Adları

Türkler yerleşik yaşama geçip tarım yapmaya başladıktan sonra ihtiyaçları olan araç-gereçler değişerek artmıştır. Çünkü çadırlarda kullandıkları eşyalar evde ve tarımda kullanmak için yetersizdi. Onlar da hem tarım hem de ev hayatı için yeni eşyalar icat edip kullanmışlardır. Günlük hayatlarının bir parçası olan bu eşyaların adlarını yerleşim yerlerine ad olarak vermişlerdir.

a. Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları

Karabük ilinde ve Isık Göl bölgesinde tarım ve hayvancılıkla ilgili yer adlarının sayısı azdır.

Karabük:

Nodullar

Değirmencik

Harmancık

Isık Göl:

Cargılçak

Calgız- Orok

b. Ev Eşyaları İle İlgili Yer Adları

Ev eşyaları ile ilgili kurulan yer adları iki bölgede de geniş bir şekilde kullanılmaktadır. *Beşik, tandır, çırak* dışında ev eşyalarıyla kurulan yer adları iki lehçe arasında farklılık oluşturmaktadır.

Karabük:

Abakolu

Ağaçkese

Akçakese

Başboyunduruk

Çengeller

Değirmencik

Koltuk

Tandır

Üçoluk

Isık Göl:

Boz- Beşik

Çırak

Iştık

Ottuk

Şatı

Tepke

Teplo-Klyuçenka

3.1.11. Köy Adı İle Kurulan Yer Adları

Türkiye T. köy < Kırgız T. ayıl

Bu kısımdaki yer adları köy adı ile tamamlanan adlardır. Dilimize Farsça'dan geçen *köy* kelimesi Karabük ilindeki köylerde oldukça fazladır. Kırgız Türkçesinde ise köy kelimesi yerine "*ayıl*" kelimesi kullanılmaktadır. Bu sebeple köy adı ile kurulan yer adları bakımından bir ortaklık söz konusu değildir.

Karabük:

Başköy

Çamlıköy

Çukurköy

Dereköy

Esenköy

Hanköy

Hisarköy

Kadıköy

Kamışköy
Kışlaköy
Köyceğiz
Kuzyakaöteköy
Ortaköy
Ovaköy
Ozanköy
Şenköy
Şirinköy
Tirköy
Yakaköy
Yamaçköy
Yazıköy
Yeniköy
Yeşilköy
Yörökköy
Yukarıçiftlikköy

3.1.12. Çeşitli Meslek Gruplarına Ait Kelimelerle Kurulan Yer Adları

İnsanoğlunun yaşadığı döneme ve ihtiyaca göre şekillenen meslekler toplumdan topluma değişmektedir. Tarih boyunca bazı meslekler önemini kaybetmiş bazı meslekler ise önem kazanmıştır. Meslekler aynı zamanda imkânlara göre şekillenmektedir. Bugün Yer adlarında mevcut olan meslek adları göz önüne alındığında bir kısmının önemini yitirdiği bir kısmının ise yok olduğu söylenebilir.

Karabük:

Bakırcılar
Bürnük
Çıraklar

Bostancı
Bostancılar
Çömlekçiler
Demirciler
Kâhyalar
Kapıcılar
Müftüler
Sipahiler

Isık Göl:

Balıkçı
Darkan

3.1.13. Boy, Topluluk, Milliyet ve Soy Adlarıyla Kurulan Yer Adları

Türkmenlerin Anadolu'ya geldiği dönemlerde bu topraklarda çeşitli milletlerden insanlar yaşasa da Anadolu'da siyasi bir birlik yoktu. Moğol İstilaları nedeniyle birçok kırsal alan boş kalmıştır. Boşalan kır kesimleri ise kitleler halinde göç eden Türkmen kitleleri tarafından doldurulmuştur. Bu Türkmen kitlelerinin zamanla yerleşerek kurdukları köyler, Anadolu'nun her tarafını bir ağ gibi örmüştür. Bu köylerin önemli bir kısmı, mensup olunan Türkmen/ Yürük grubunun veya liderinin adını almıştır (Şahin, 1999:8). Karabük ilindeki köy adları ele alındığında bu adların genellikle Oğuz boylarına ya da bu boylara bağlı Yörük beylerine veya cemaatlerine ait adlar taşıdığı görülmektedir.

Kırgızların etnik tarihi çok eski tarihlere dayanmaktadır. Bugünkü Kırgız halkı yani Kırgızistan'da yaşayanlar esas olarak Tanrı Dağları ve o civardaki eski ve Ortaçağ kavimlerinin ve birliklerinin üzerinde teşekkül etmiştir. Kırgızların etnik oluşumunda XV. yüzyılda İrtiş civarından ve Altay'dan Tanrı Dağları'na gelen boylar önemli rol oynamıştır (Kıldıroğlu, 2013: 55). Buradan hareketle Isık Göl'de çeşitli boyların yer aldığını söylenebilir.

Mevcut boyların dışında onlardan ayrılan boylar da vardır. Kapağan Türkistan coğrafyasındaki akraba topluluklar arasında, bilhassa yönetici sınıfın toprak sınırlarını

genişletmek ve otoritelerini arttırmak amacıyla halk arasında huzursuzluk yaratmaları nedeniyle Kırgızların da Türkistan'daki diğer topluluklar içerisinde farklı boylara ayrıldığını ifade eder (Kapağan, 2015: 43). Karabük ili ve Isık Göl bölgesinde boy, topluluk, milliyet ve soy adlarıyla kurulan yerleşim yeri adları aşağıdaki gibidir.

Karabük:

Afşar

Alpagut

Başığdır

Bayındır

Boncuklar

Bedil

Beydili

Budaklar

Cücahlı

Çandırılar

Çerçen

Dudaş

Emirler

Halkevli

Karahasanlar

Kayı

Karlı

Kehler

Kıran

Kırıklar

Sarıahmetli

Satköy

Yortan

Yörökköy

Isık Göl:

Cuuku

Çerik

Kabak

Kocoyar

Munduz

Otuz-Uul

Saruu

3.1.14. Din ve Dini Hayatla İlgili Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Türklerin dini hayatlarında Gök Tanrı inancı, Şamanizm ya da çeşitli kültlerin etkili olduğu bilinmektedir. Bu inanç biçimleri asırlar boyunca devam ettiği için kendilerine ait kültür daireleri oluşturmuşlardır. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra yeni bir kültür dairesine girerek bu yeni dinin yaşam şekillerini benimsemişler ancak ondan tamamıyla kopmamışlardır. Bu durum sadece Türkler için geçerli değildir. Dünya üzerinde ilahî dinlerin yayılmasından sonra hiçbir kültür eski inançlarını bütünüyle terk etmemiştir. Kitaplı dinlerin kuralları, eski inanış ve kabullerle kaynaşmıştır. Kırgız Türkleri arasında da, İslâmiyet'in kabulünden sonra, eski Türk inanç ve kabullerinin izleri kuvvetli devam etmiştir (Yıldız, 2017: 292). İslamiyet'in kabulüyle birlikte yeni doğan çocuklara Allah'ın, peygamberlerin, sahabelerin ya da saygı duydukları din büyüklerinin adlarını vermek bir gelenek haline gelmiştir. Bu gelenek daha çok kişi adlarında görülse bile yer adlarına yansımaları oldukça fazladır.

Ancak uzun yıllar Sovyet Rusya'ya bağlı kalan Kırgızlar ve diğer Türk toplulukları dini inançlarını özgürce yaşama şansı bulamadıkları için bu gelenek onlarda yeni oluşmaktadır. Bu nedenle Isık Göl bölgesindeki yer adlarında dini hayata dair kelimelerle kurulan yer adları bulunmamaktadır. Karabük'te ise Anadolu'nun hemen her yerinde olduğu gibi dini kaynaklı yer adları mevcuttur.

Karabük:

Hacıağaç

Hacıhasan

Hacılarobası

Hacışaban

İmanlar

Kuzyakahacılar

Nebioğlu

Ovaşeyhler

Sofular

Sofuoğlu

3.1.15. Yiyecek-İçecek Adlarıyla Kurulan Yer Adları

İnsanların beslenme şeklini belirleyen bazı faktörler bulunur. Yaşam biçimleri bu faktörlerin ilkidir. Örneğin göçebe ya da yarı göçebe toplumlar hayvancılıkla uğraştığı için besin maddesi olarak et ve et ürünlerini tüketirken yerleşik yaşama geçen toplumlar daha çok tarımla meşgul olup tarım ürünlerini tüketirler. Beslenme şeklini belirleyen bir diğer faktör ise toplumların ve milletlerin tarih boyunca birbirleriyle olan etkileşimidir. Yaşadıkları bölgelerde yetişen tarım ürünlerine ve hayvan türlerine göre yemek kültürü oluşturan toplumlar bu kültürünü yer adlarına da yansıtmıştır.

Karabük:

Çeltik

Çörekli

Yağlıca

Isık Göl:

Çelpek

3.1.16. Sayı Adlarıyla İlgili Yer Adları

Türk kültüründe önemli bir yeri olan sayıları ve sayılarla ilgili motifleri sözlü edebiyat ürünlerinin birçoğunda yer almaktadır. Ancak sayılarla yazılı olarak ilk defa Köktürk (Göktürk) metinlerinde karşılaşmaktayız. [Sayılar-sıfır hariç-] Köktürk, Yenisey ve Eski Uygur Türkçesinde aynıdır: bir, eki, üç, dört, beş ~ biş, altı, yiti, sekiz, tokuz, on, yigirmi, otuz, kırk, elig, altmış, yitmiş, sekiz on, tokuz on, yüz, bin ~ min, tümen (Kaymaz, 2002: 419). Akraba dilleri belirlemede bir ölçü olan sayılar yer adlarında da kullanılmıştır.

Karabük ilinde ve Isık Göl bölgesinde sayı adlarıyla ilgili yer adlarına baktığımız zaman adların çoğunlukla tek sayılardan oluştuğu görülmektedir. Eski Türk inanç biçimi olan Şamanizm'den İslamiyet'in kabulüne ve İslamiyet'in kabulünden günümüze kadar sayıların önemli olduğu görülür. Özellikle bir, üç, dört, beş, yedi, dokuz, kırk sayılarının mitolojik ve dini sembolleri dikkat çekidir. Yer adlarında da geçen bu sayılar toplumların kültürel mirasını yer adlarına yansıttasının da oldukça önemli bir örneğidir.

Karabük:

Üçbölük

Üçbaş

Üçevler

Yirmibeşoğlu

Isık Göl:

Ceti-Öküz

Çoñ-Tokuz- Bay

Miñ-Bulak

Toguz-Bulak

Tört-Kül

Üç-Kaynar

3.1.17. Gün, Ay, Mevsim ve Zaman Bildiren Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Karabük ili yer adlarında gün, ay ve mevsim adlarıyla ilgili kelimeler arasında Türkçe'ye Arapça'dan geçen *cuma* kelimesi dikkat çekmektedir. Bunun nedeni Cuma gününün Müslümanlar için kutsal kabul edilmesidir. Isık Göl bölgesinde ise gün, ay ve mevsim adlarıyla ilgili yerleşim yeri örnekler yoktur.

Karabük:

Cumayarı

Ovacuma

Toprakcuma

Isık Göl:

Oktyabrskoe

3.1.18. Yapı ve Yapıt Adlarıyla Kurulan Yer Adları

İnsanlar kendi inşa ettikleri yapıların adlarını yerleşim yerleri adı olarak da oldukça yaygın kullanmışlardır.

a. Ören Adıyla ilgili Yer Adlar

Karabük ili tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Safranbolu ve Eflani ilçelerinde bulunan tümülüsler ve höyükler bu bilgiyi kanıtlar niteliktedir. Malazgirt Savaşı ile bölgeye gelen Türk toplulukları mevcut olan yerleşim yerlerini veya kalıntılarını bazen tek başına bazen kendileri de uygun bir isim eklemekle beraber “*viran*” kelimesi ile ifade etmişlerdir. Arapça *viran* kelimesinin yerini zamanla Türkçe ören kelimesi almış ve yer adlarındaki *viran* kelimesi Türkçe *ören* kelimesi ile değiştirilmiştir. *Kalıntı* anlamına gelen *ören* kelimesi Türkiye'deki birçok yerleşim yeri adında olduğu gibi Karabük ilinde sık kullanılmıştır.

Karabük:

Aşağıkızılcaören

Bölükören

Çukurören

Gölören
Karaören
Kutluören
Oğulören
Ören
Örencik
Pelitören
Pürçükören
Yeniören
Yukarıkızılcıören
Yürekören

b. Han, Hamam, Hisar, Saray, Kale Adlarıyla İlgili Yer Adları

Eski dönemlerde insanların seyahat, ticaret, güvenlik gibi nedenlerle yol güzergâhı üzerinde kurdukları yapılar, yer adlarında kullanılan kelimeler arasındadır.

Karabük:

Hamamlı
Hanköy
Hisarköy
Kale
Saray
Saraycık

c. Diğer Yapıt Adlarıyla Kurulan Yer Adları

Karabük:

Ambarözü
Camiyanı
Çiftlik

Değirmenyanı

Eskipazar

Gümelik

Kışla

Konak

Ulugeçit

Üçevler

Isık Göl:

Taş-Koroo

Cer-Üy

3.1.19. Miktar, Boyut ve Şekil Belirten Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Miktar ve boyut belirten kelimelerden oluşan yer adları örneklerine Isık Göl bölgesinde ve Karabük bölgesinde sık rastlanmaktadır. Türkiye Türkçesinde miktar ve boyut belirten küçük, *büyük*, *ince bol* kelimelerinin Kırgız Türkçesindeki karşılığı *kiçi*, *kiçik*, *çoñ*, *içkedir*. Bu kullanımlar ses benzerlikleri bakımından birbirine uymasa da her iki lehçede de aynı anlamı taşımaktadır.

Karabük:

Bolkuş

Safranbolu

Büyükyayalar

İncekaya

İnceboğaz

İnceçay

Kocacık

Küçüksu

Isık Göl:

Coñ- Sarı

Coñ- Taş

Coñ-Bulak

Çoñ-Cargılçak

Çoñ-Kızıl-Suu

Çoñ-Örüktü

Çoñ-Toguz-Bay

İçke-Buluñ

İçke-Cerkez

İçke-Suu

Keñ-Suu

Kiçi-Cargılçak

Kiçi-Örüktü

Koş-Döbö

Koş- Göl

Orto-Örüktü

Orto-Tokoy

3.1.20. Bolluk-Zenginlik veya Durum Bildiren Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Bolluk, zenginlik ve durum bildiren kelimelerle kurulan yerleşim yeri adları adı örnekleri Karabük'te fazla olmasına rağmen Isık Göl bölgesinde azdır.

Karabük:

Bağlıca

Boyalı

Çamlıköy

Çaylı

Demirli

Gözlü

Hamamlı

Haslı

Kapaklı

Sırçalı

Soğanlı

Tokatlı

Topçalı

3.1.20. Akrabalık Bildiren Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Aile hayatının temelinde ve devamında akrabalık ilişkileri yatar. Aile hayatına özen gösteren Türkler aynı özeni akrabalık ilişkilerine de göstermiştir. Gün içerisinde insanlarla konuşmak için en sık kullanılan kelimelerden arasında bulunan akrabalık adları yer adlarında da mevcuttur. Ancak Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yerleşim yeri adlarında akrabalık bildiren kelimelerin yoğunluğu fazla değildir.

Karabük:

Babalar

Kocacık

Oğulören

Isık Göl:

Kurbu

Çolpon-Ata

3.1.21. Toplumsal-Siyasi Özellik Bildiren Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Karabük ilinde siyasi özellik bildiren kelimelerle kurulan yerleşim yeri adı yoktur. Isık Göl'de ise bu tür kelimelerle kurulan Yer adları SSCB'nin siyasi partileri ya da halk üzerinde uyguladığı siyasetle ilgilidir.

Isık Göl:

Komsomol

Komsomolskoe

Pioner

Sovetskoe

3.1.22. Güzel Anlam İfade Eden veya Soyut Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Yeri adları insanlar arasındaki ortak mutlulukların, sevginin ve saygının varlığına da işaret edebilmektedir. Karabük ilinde ve Isık Göl bölgesindeki yerleşim yeri adlarında bunun izlerini sürmek mümkündür.

Karabük:

Arıcak

Kutluören

Mülayim

Seferler

Şenyurt

Ulugeçit

Isık Göl:

Birlik

Ceñiş

3.1.23. Olumsuz Anlam İçeren Bildiren Kelimelerle Kurulan Yer Adları

Yer adları güzel anlam taşıyan kelimelerin yanı sıra insanların ortak acılarını ya da acıyı ifade eden kelimeleri de içerisinde barındırır. İnsanlar için mutsuzluk sebebi olan olaylar veya hastalık adları yer adlarına yansımıştır. Karabük ilinde ve Isık Göl bölgesinde bu tür kelimelerin kullanımlarının az olduğu görülmektedir.

Karabük:

Acıöz

Isık Göl:

Kuturgu

3.1.24. Halk Arasındaki Efsanelere Dayanan Yer Adları

Karabük:

Keyfallar: Kesin bir bilgi olmamakla beraber halk arasındaki bir efsaneye göre köy bulunduğu yer nedeniyle keyifli kabul edilmiş ve adı Keyfallar olarak kalmıştır.

Zopran: Köyün adı hakkında iki farklı efsane bulunmaktadır. Bunlardan biri Horasan erenlerinden olduğu kabul edilen Zoralı Şeyh Mehmed Efendi ile ilgilidir. Zoralı Şeyh Mehmed Efendi yetiştirdiği halifeleriyle kendisine saygı duyulan bir şahsiyet olmuştur. Mezarı Zopran köyü sınırları içerisinde. İkincisi ise bu köyün Zopran ve Zora adlı iki Rum kardeşle ilgilidir. Ancak kesin bir bilgi yoktur.

3.1.25. Herhangi Bir Nedene Bağlanamayan Yer Adları

Bu başlık altında bulunun yerleşim yeri adları anlam bakımından yapılan sınıflandırmanın dışında kalan yerleşim yeri adlarından oluşmaktadır.

Karabük:

Aday

Alınca

Bulduk

Doğlacık

Dökecek

Gelicek

Geren

Koltucak

Sallar

Soğucak

Isık Göl:

Örnök

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. KARABÜK VE ISIK GÖL YERLEŞİM YERİ ADLARININ SES VE ŞEKİL İNCELEMESİ

Araştırmanın bu bölümünde Karabük ve Kırgızistan'da kullanılan yerleşim yeri adları şekil ve ses yönünden detaylı bir biçimde incelenmiştir.

4.1.1. Basit Kelimelerden Oluşan Yer Adları

Karabük ve Isık Göl'deki yerleşim yeri adlarında yalın halde bulunan yer adlarına sıkça rastlanmaktadır.

Karabük:

Avşar

Babalar

Bedil

Cabbar

Düzce

Göller

Kale

Karıt

Kavak

Kavaklar

Kayı

Koltuk

Kulat

Mülayim

Sallar

Saray

Sarılar

Satuk

Sine

Sülük

Tandır

Tayyip

Isık Göl:

Alkım

Aral

Balbay

Bayzak

Cıldız

Cuuku

Çelpek

Çerik

Çırak

Çolpon

Darkan

Dolon

Eşperov

Kabak

Karkıra

Kaşat

Kurbu

Lipenka

Munduz

Orlinoe

Otradnoe

Örnök

Pioner

Saruu

Söök

Şapak

Şatı

Tamga

Tasma

Temir

Tepke

Toñ

Tüp

4.1.2. Birleşik Kelime Şeklindeki Yer Adları

Karabük ilinde ve Isık Göl bölgesindeki yer adları içerisinde birleşik isimlerden meydana gelen yer adlarına da rastlanmaktadır. Birleşik isimler iyelik eki almadan birden fazla kelimelerden meydana gelir.

Karabük:

Avlağıkaya

Başboyunduruk

Başığdır

Başköy

Başpınar

Beytarla

Cihanbey

Çalköy

Çamyurt
Çukurgelik
Çukurören
Dereköy
Deresemail
Deresoplan
Ganibeyler
Gökbel
Gökçedüz
Gölören
Güneysaz
Hanköy
Hisarköy
Kadıköy
Kamışköy
Kışlaköy
Kuzdağ
Kuzören
Kuzyakaöteköy
Oğulören
Ortaköy
Ovacuma
Ovacuma
Ovaköseler
Ovaköy
Ovaşeyhler

Ozanköy

Pelitören

Pürçükören

Satköy

Söbüçimen

Tintin

Tirköy

Toprakcuma

Yakaköy

Yamaçköy

Yazıkavak

Yazıköy

Yörökköy

Yukarıçiftlikköy

Yürekören

Isık Göl:

Temir-Kanat

Añ-Östön

Börü-Baş

Cele-Döbö

Col-Kolot

Çet-Baysoorun

Kayıрма-Arık

Kerege-Taş

Oy-Tal

Taş-Kıya

4.1.3.Tamlamalar Yönünden Yer Adları

Karabük ve Isık Göl bölgesinde yer adları tamlamalar yönünden isim tamlamaları ve sıfat tamlamaları alt başlıkları altında incelenmiştir.

4.1.3.1. Belirtisiz İsim Tamlaması Kuruluşundaki Yer Adları

Belirtisiz isim tamlaması yani *isim+isim+iyelik eki* şeklinde yapılan yer adları daha çok Karabük ili yerleşim yer adları içerisinde kullanılmıştır.

Karabük:

Abakolu

Abdullahoğlu

Ambarözü

Bağbaşı

Beydili

Beydini

Boduroğlu

Bostanbükü

Camiyanı

Cumayanı

Davutobası

Değirmenyanı

Derebaşı

Hacılarobası

Halkevleri

Hatipoğlu

Hüseyinbeyoğlu

Kadıbükü

Kayaarkası

Kayadibi

Nebioğlu

Pınarözü

Safranbolu

Sofuoğlu

Taşoğlu

Yazıboyu

Yirmibeşoğlu

Yolbaşı

Isık-Göl:

Dolonotu

4.1.3.2. Sıfat Tamlaması Kuruluşundaki Yer Adları

Adların önüne gelerek, onların vasıf kazanmasını sağlayan kelimelere sıfat denir. Karabük ve Isık Göl yer adlarında sıfat tamlaması ile kurulmuş olan örneklere bolca rastlanmaktadır.

Karabük:

Acıöz

Ağaçkese

Aşağıçiftlik

Aşağıdana

Aşağıgüney

Aşağıkızılcaören

Başboyunduruk

Başköy

Başpınar

Bolkuş

Bölükören

Büyükayalar

Çamlıköy

Çukurgelik

Çukurköy

Çukurören

Düzçam

Esenköy

Güneysaz

Hacıağaç

Hacıhasan

Hacışaban

İnceboğaz

İnceçay

İncekaya

Kabaarmut

Kutluören

Kuzyakahacılar

Kuzyakaköseler

Kuzyakaöteköy

Küçüksu

Küçüksu

Ortaköy

Sadeyaka

Sakaralan

Soğuksu

Şenköy

Şenyurt

Şirinköy

Ulugeçit

Yakaköy

Yeniköy

Yeniören

Yığınot

Yukarıçiftlikköy

Yukarıdana

Isık Göl:

Burma-Suu

Koş-Döbö

Koş-Köl

Bar-Bulak

Calgız-Orak

Cañı-Arık

Cıluu-Bulak

Coñ-Bulak

Çet-Baysoorun

Çoñ-taş

Isık-Göl

Eçkili-Taş

İçke-Cergez

İçke-Suu

Keñ-Suu

Koş-Göl
Kum-Bel
Şor-Bulak
Taldı-Suu
Tura-Suu

a. İçerisinde Renk Adı Geçen Sıfat Tamlaması Kuruluşundaki Yer Adları

İsimleri renk yönünden niteleyen sıfatlar, Karabük ve Isık Göl'deki yer adları kuruluşunda yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Karabük:

Akçakese
Akçapınar
Akkışla
Akören
Alaçat
Alören
Aşağıkızılcaören
Gökbel
Gökçedüz
Gökgöz
Gökpınar
Karaağaç
Karabük
Karacatepe
Karahasanlar
Karaören
Karapınar

Karaşar
Karataş
Sariahmetli
Yeşilköy
Yeşiltepe
Yukarıkızılcıören

Isık Göl:

Ak-Bulak

Ak-Buluñ

Ak-Çiy

Ak-Döbö

Ak-Koçkor

Ak-Say

Ak-Suu

Ak-Şıyrak

Ak-Terek

Ala-Baş

Bosteri

Boz-Beşik

Boz-Buluñ

Boz-Uçuk

Coñ-Kızılcı-Suu

Coñ-Sarı-Oy

Kara-Cal

Kara-Say

Kara-Talaa

Kara-Kol

Kara-Koo

Kara-Oy

Kara-Şar

Kızıl-Car

Kızıl-Suu

Kızıl-Suu

Kızıl-Örük

Kızıl-Tuu

Kök-Cayık

Kök-Döbö

Kök-Say

Kök-Tör

Sarı-Döbö

Sarı-Oy

Sarı-Tologoy

Sarı-Bulak

Sarı-Buluñ

Sarı-Kamış

Sarı-Telegey

Toru-Aygır

b. Sayı Belirten Sıfatlarla Oluşturulan Sıfat Tamlaması Kuruluşundaki Yer Adları

Sayı sıfatları, isimlerin başına gelerek onların miktarını belirtmek için kullanılan sıfatlardır. Karabük ve Isık Göl'deki yerleşim yeri adlarında sayı sıfatlarıyla meydana gelen yer adlarıyla da karşılaşmaktayız.

Karabük:

Üçbölük

Üçbaş

Yirmibeşoğlu

Isık Göl:

Otuz-Uul

Üç-Kaynar

Ceti-Öküz

Toguz-Bulak

Çoñ-Tokuz-Bay

Miñ-Bulak

4.1.4. Aldıkları Ekler Yönünden Yer Adları

Yer adları Türkçenin gramer yapısına uygun bir şekilde türetilmiştir. Ayrıca yer adlarında hem yapım eklerinden hem de çekim eklerinden yararlanıldığı görülmektedir. Tuncer Gülensoy Türkçe *Yer Adları Kılavuzunda* köy adlarında kullanılan ekleri şu şekilde vermiştir (Gülensoy, 1995: 82-85):

-a, +aca, -acak, +aç, +ak, -ak, -al, -alak, -amak, +an, -an, +anak, +ar, +ar-, +aş, +ay, +ca, +cak, +ce,+ceğiz, +cek, +cı, +cığaz, +cık, +cıklı,+cıl, +cılı, +cın, +ci, +ciğın,+cik, +cu, +cuk, +cü, +cük, +cülü,+ç, -ç, +ça, +çağız, +çalar, +çalı, +çe, +çı, çağız,+çık, +çi,+çıl, +çu, +çuk,+çük, +dacı, -daç, -daçlı, +dak, +dan,+daş,+den, -dı, +dığın, -dik, -dim, -dır, -di, +dığın, +dik, -dik, -du, -duk, -dum, +duruk, -dü, -dük, -ece, -eç, +ek, -ek, -emiç, -emiş, -en, -enek, -er, +erek, -ga, -gaç, +gâh, -gan, +gar, +ğa, +gan, -ge,-geç, +gen, -gen, +gı, -gı, +gıç, +gıl, -gın, +gi, +giç, +gil, -gu, +guç, -gun, +gur, -gü, -güç, +gür, +ği, +ı, -ıcı, -ık, -ıl, -ılmış, -ım, -ıntı, -ış, -it, -i, -icek, -ik,-il, -im, +inci, -inç, -ir, -iş-, -it, +k, -k, +kan, +keç, +ken, -kı, -kıl, -kın, -kır, -kin, -kun, +la, +lağa, +lağı, +lak, +lama, +lar, +lar+ca, lava,+leğen, +lek, +ler, +lı, +lıca, lık,+li, +lu, +luca,+luğan, +luk, +lü, +lüce, +lük, -ma, -maca, -maç, -mak, -mal, +man, +maz,-maz, -me, -meç, +men, -mez, +mık(+muk), -mık, -mıç, -miş, -muş, -n, r, +rak, +re, +rek, +sak, +san, +sı, +sıl, +sız, +sil, +suz, +ş, -ş, +t, -tan, +ten, +tı, -tık, -tır-, -ti, +tuk, +u, +uk, -uk,

+untu, -ut, -ücü, -ük, -üm, +ür, -ür, -yık'tır. Ancak bu çalışmada Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yerleşim yerleri adlarında sık kullanılan ekler ele alınmıştır.

4.1.4.1. Yapım Ekleri Alan Yer Adları

Bu başlık altında isimden isim yapım ekleri ve fiilden isim yapım ekleri kullanılarak oluşturulmuş yerleşim yeri adları ele alınmıştır.

4.1.4.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri ile Oluşturulmuş Yerleşim Adları

a. +Ay

Türkçesinde +ay/ +ey, Kırgız Türkçesinde +ay/ +ey/ +oy/ +öy şekillerinde kullanılır. Günümüzde az kullanılan ekler arasındadır. Yer adlarında durum belirtir (Kasapoğlu, 2017: 106).

Karabük:

Aday

Aşağıgüney

Güney

Güneysaz

b. +CI

Adlara gelerek insanların mesleklerini ve uğraşma alanlarını ya da alışkanlıklarını ifade eden isimler yapar. Türkiye Türkçesinde bu ekin hem tonlu hem de tonsuz olarak +cı/ +ci/ +cu/ +cü +çı/ +çi/ +çu/ +çü biçimleri görülürken Kırgız Türkçesinde sadece +çı/ +çi/ +çu/ +çü/ biçimleriyle yani tonsuz şekilleri görülmektedir (Azırkı Kırgız Adabiy Dili, 2013: 317).

Karabük:

Bakırcılar

Bostancı

Bostancılar

Çemçi

Çömlekçiler

Demirciler

Doğancılar

Erikçiler

Kapıcılar

Yaylacılar

Isık Göl:

Balıkçı

Kööçü

Tamçı

c. +cIğAz / +cAğIz

Adlara eklenerek onlara küçülte, sevgi ve acıma anlamı katar. İşlek bir ek olmasına rağmen yer adlarında kullanımı azdır. +cIğAz / +cAğIz eki Kırgız Türkçesinde +ay/ +ek/ +ke ile karşılanmaktadır (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 319).

Karabük:

Bağcığaz

Köyceğiz

d. +cAk

+cAk eki isimlere gelerek onlara küçültme, sevgi ve bir şeyi ayırma anlamı taşıyan isimler türetir. Türkiye Türkçesinde ekin tonlu şekilleri görülürken, Kırgız Türkçesinde +çak/ +çek/ +çok/ çök gibi tonsuz şekilleri görülür (Kasapoğlu, 2017: 107).

Karabük:

Ibrıcak

Koltucak

Soğucak

Arıcak

Isık Göl:

Cargılçak

e. +ÇII

Türkiye Türkçesinde +*cıl/ +cil/ +cul/ +çül* şekilleriyle kullanılan bu ek Kırgız Türkçesinde +*çıl/ +çil/ +çul/ +çül* olarak yani tonsuz şekilleriyle kullanılmaktadır. İsimlere gelerek düşkünlük bildiren bu ekin benzerlik kurma anlamı da vardır. Türkiye Türkçesinde birkaç kelimedede kullanılan +*ÇIL* eki kelimelerde görülen ve az kullanılan bu ek Karabük ili yer adlarında kullanılmamıştır (Kasapoğlu, 2017: 110).

Isık Göl:

Tegizçil

f. +cIk

Küçültme, sevgi ve acıma ifadesi barındıran eklerden biri de +*cIk* ekidir. İncelediğimiz yer adlarında acıma ifadesi bulunmayıp daha çok küçültme anlamları dikkat çeker. Türkiye Türkçesinde hem tonlu hem de tonsuz şekilleri bulunan bu ek Kırgız Türkçesinde +*çık/ +çik/ +çuk/ +çük* şeklindedir. Her iki Türk dilinde de yer adlarında sık kullanılan bir ek olmasına rağmen Isık Göl bölgesinde görülmez (Kırgız Adabiy Tili, 2013: 318).

Karabük:

Değirmencik

Doğlacık

Ekincik

Esencik

Harmancık

Kocacık

Ovacık

Örencik

Peliçcik

Saraycık

Yürecik

g. +duruk

Türkiye Türkçesinde *+dırık/ +dirik/ +duruk/ +dürük*, Kırgız Türkçesinde *+dırık/ +dirik/ +duruk/ +dürük/ +turuk/ +türük* şekilleri vardır (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 318).

Karabük:

Boyunduruk

h. +lA

+lA eki *+la* ve *+le* şekilleriyle az kullanılan ekler arasındadır. Aslında +lAğ olan bu ekin sonundaki ğ sesi zamanla kaybolmuştur. Kırgız Türkçesinde *+la/ +le/ +lo/ +lö/ +da/ +de/ +do/ +dö/ +ta/ +te/ +to/ +tö* olarak görülür.

Karabük:

Kışlaköy

Akkışla

i. +lAk

Türkiye Türkçesinde *+lak* ve *+lek*, Kırgız Türkçesinde *+lak/ +lek/ +lok/ +lök/ +dak/ +dek/ +dok/ +dök/ +tak/ +tek/ +tok/ +tök* şekilleri mevcuttur. Yer adları yapar (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 319).

Karabük:

Avlağıkaya

j. +II

Adların kök ya da gövdelerine gelerek onlara “sahiplik ya da bir yerde bulunma” anlamı katan yer adları yapar. Kelime türetmek için sıkça kullanılan bu ek hem Karabük ili yer adlarında hem de Isık Göl bölgesindeki yer adlarında kullanılmıştır. Ayrıca bu ekin Türkiye Türkçesinde *+lı/ +li/ +lu/ +lü* şekilleri varken Kırgız Türkçesinde bu şekilleriyle beraber *+lı/ +dı/ +di/ +du/ +dü/ +tu/ +ti/ +tu/ +tü* şekilleri de vardır. Bazen bu ek *+lı/ +dı* olarak karşımıza çıkmaktadır. Örnek: Alçalı, Arçalı, Bürgöndü. *+lı/ +dı* ekleri etimolojik olarak incelendiğinde isim ve sıfatlar türettiği görülmektedir: *+lık/ +luu*. (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2009: 319)

Karabük:

Boyalı

Cücahlı

Çamlıköy

Çavuşlu

Çaylı

Çörekli

Demirli

Gözlü

Güneşli

Hamamlı

Haslı

Kapaklı

Karlı

Kutluören

Sariahmetli

Sırçalı

Soğanlı

Tokatlı

Topçalı

Karabük ilinde +II / +IU ekinin üzerine +cA ekinin eklenmesiyle oluşan yer adları da mevcuttur.

Günlü(ce)

Yağlı(ca)

Bağlı(ca)

Isık Göl:

Arçalı

Baktuu

Çırpıktı

Çoñ-Örüktü

Ekçili-Taş

Kiçi-Örüktü

Korumdu

Koyluu

Kürmöntü

Orto-Örüktü

Örüktü-Hotor

Taldı-Bulak

Taldı-Suu

k. +llk

Türkiye Türkçesinde +lık/ +lik/ +luk/ +lük şekilleri bulunan +llk eki Kırgız Türkçesinde +lık/ +lik/ +luk/ +lük/ +dık/ +dik/ +duk/ +dük/ +tık/ +tik/ tuk/ tük şeklindedir (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 318).

Karabük:

Aşağıçiftlik

Gümelik

Yukarıçiftlikköy

Isık Göl:

Birlik

Irdık

Iştık

Ottuk

l. +(I)ncI

Her dili Türk dilinde sık kullanılan bir ektir. Sayılara eklenerek onlardan sıra ve derece belirten yer adları yapar (Kasapoğlu, 2017: 117).

Isık Göl:

Birinçi-Kök-Moynok

Ekinçi-Kök-Moynok

m. +man

Türkiye Türkçesinde +*man* ve +*men* olan bu ek, Kırgız Türkçesinde +*man* yani kalın ünlülü şekliyle kullanılır. Artık işlek olarak kullanılmasa da sisteme ait bazı halkaların (sarman, gökmen vs.) kalıp olarak günümüzde de kullanıldığı görülmektedir. Bu sisteme göre {+mAn} eki, üzerine geldiği renk ismini pekiştirerek yeni bir ek ismi yapmaktadır. Bu yeni renk ismi ise, o rengin en belirgin, en tipik tonunu ifade etmektedir (Şahin, 2015: 65). Kelime türetmede işlek bir ek olmamasına rağmen Türkiye'deki yer adlarında sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Karabük:

Akmanlar

n. +sIz

İsimlere gelerek yokluk veya bir şeyde eksiklik bildiren +*sIz* ekinin hem Türkiye Türkçesinde hem de Kırgız Türkçesinde +*sız*/ +*siz*/ +*suz*/ +*süz* şekilleri vardır. Sık kullanılan bir ek olmasına rağmen Karabük ilinde bir örneğine rastlanan bu ek Isık Göl bölgesindeki yer adlarında yoktur (Kasapoğlu, 2017: 118).

Karabük:

Burunsuz

4.1.4.1.2. Fiilden İsim Yapan Eklerden Yer Adları

a. -(y)A

Fazla işlek olmayan bir ektir. -(y)A ile türetilen adlar varlıkları ve varlığın bulunduğu yeri ifade etmek için kullanılır. Kırgız Türkçesinde -oo/ -öö şeklindedir (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 321).

Karabük:

Kuzyakaöteköy

b. -(y)AcAk

Türkiye Türkçesinde -(y)acak/ -(y)ecek olan bu ek, Kırgız Türkçesindeki -ooçu/ -ööçü/ -uuçu/ -üüçü; -çu/ çü ekleri ile karşılanmaktadır (Kasapoğlu, 2017: 146).

Karabük:

Gelicek

Dökecek

c. -(y)An

Fiillerden sıfat türeten -(y)An eki, özneyi işaret eder. Türkiye Türkçesinde -(y)an/ -(y)en, Kırgız Türkçesinde ise -gan/gen; -gon/-gön, -kan şeklindedir (Kasapoğlu, 2017: 140).

Karabük:

Doğancılar

Geren

Gündoğan

Güngören

Kıran

Yortan

Isık Göl:

Türgön

d. -Ak

Eklendiği kelimelerde işi yapanı ya da işin tesiri altında kalanı ifade eder. Türkiye Türkçesinde -ak / -ek, Kırgız Türkçesinde -gak/ -gek; -gok/ -gök/ -kak/ -kek/ -kok/ ve -kök şekilleri vardır (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 321).

Karabük:

Çatak

Kapaklı

Konak

Saçak

Isık Göl:

Kurgak-Ayrık

e. -Dİk

Sıfat-fiil eklerinden olan –*Dİk* eki Türkiye Türkçesinde işlek bir ek olmasına rağmen Kırgız Türkçesinde sadece bir örnekte(kaldık) kalıplaşmış olarak görülür (Kasapoğlu, 2017: 138).

Karabük:

Bulduk

f. -gu

Fiillere gelerek çeşitli adlar türeten bu –*gu* eki Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesinde –*kı/ -ki/ -ku/ -kü/ -gı/ -gi/ -gu/ -gü* şekilleriyle kullanılır. (Kasapoğlu, 2017: 140).

Isık Göl:

Kuturgu

g. -(I)k

Türkiye Türkçesinde ve Kırgız Türkçesinde –*k/ -ık/ -ik/ -uk* ve –*ük* şekillerinde görülen -(I)k eki, bir durumun sonucunu ifade eden yer adları yapar (Kasapoğlu, 2017: 142).

Karabük:

Bölükören

Budak

Bulak

Bürnük

Büyükayalar

Kırıklar

Soğuksu

Isık Göl:

Isık-Göl

Kök-Cayık

Kurgak-Ayrık

h. -(D)n

Türkiye Türkçesinde ve Kırgız Türkçesinde *-n /-ın/ -in/ -un/ ve -ün* şekilleriyle kullanılan bu ek, işi yapanı veya yapılan işi işaret eden isimler türetir (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 321).

Karabük:

Burunsuz

Ekincik

Yığınot

Isık Göl:

San-Taş

i. -(D)t

Türkiye Türkçesinde ve Kırgız Türkçesinde *-t, -ıt/ -it/ -ut/ -üt* şekilleri vardır (Kasapoğlu, 2017: 147). Günümüzde fazla işlek olmadığı için yer adlarında da işlek değildir.

Karabük:

Ulugeçit

j. -(y)Iş

İsim- fiil eklerinden biri olan *-(y)Iş* eki Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesinde *-(y)Iş/ -(y)iş/ -(y)uş/, -(y)üş* tür (Kasapoğlu, 2017: 147).

Isık Göl:

Ceñiş

Kün-Çığış

k. -mA

İşlek olan isim-fiil eklerinden biridir. Eklendiği kelimedede durum belirten yer adları yapar. Türkiye Türkçesinde *-ma / -me*, Kırgız Türkçesinde *-ma/ -me/ -mo/ -mö* biçiminde görülür (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 320).

Isık Göl:

Burma-Suu

Kayıрма-Arık

Kayıрма-Suu

l. -mAn

Türkiye Türkçesinde *-man/ -men*, Kırgız Türkçesinde ise *+man/ +men/ +mon/ +mön* şeklindedir (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 321). Eklendiği fiilleri isme çevirerek onlara süreklilik anlamı katar.

Karabük:

Değirmenyarı

Değirmencik

Salmanlar

m. -mİş

Sıfat-fiil eklerinden olan *-mİş* eki Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesinde *-mış/ -miş/ muş/ müş* şekilleriyle kullanılmaktadır (Kasapoğlu, 2017: 144).

Karabük:

Ödemiş

n. -r, -ur

Fiillerden geniş zaman anlamı taşıyan isimler türetir. Bu ek, süreklilik bildiren yer adları yapar. Türkiye Türkçesi'nde *-r/ -Ar/ -(I)r/ -(U)r* biçiminde Kırgız Türkçesi'nde *-ar/ -er -or/ -ör/ -r* biçimindedir (Kasapoğlu, 2017: 147).

Isık Göl:

Kaynar

Üç-kaynar

Tosor

4.1.4.2. Çekim Ekleri Alan Yer Adları

a. +CA

Adlara eklenerek onlara küçültme, benzerlik, gibi, kadar anlamı katar. Türkiye Türkçesinde +ca/ +ce/ +ça/ +çe, Kırgız Türkçesinde ise +ça/ +çe/ +ço/ +çö şekilleri vardır (Azırkı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 318). Renk adlarından +ca küçültme ekiyle yapılmış olan sıfatlar, isimler ile birleşerek sıfat tamlaması kalıbında birleşik isimler oluşturmaktadır ve bunların çoğu yer adlarıdır (Korkmaz, 2009: 38).

Karabük:

Akçakese

Alınca

Aşağıkızılcaören

Çukurca

Düzce

Gökçedüz

Karacapınar

Karacatepe

Ortaca

Yağlıca

Yenice

Yukarıkızılcaören

Yukarıkızılcaören

b. +lAr

Türkiye Türkçesinde çokluk eki *+lar ve +ler* Kırgız Türkçesinde *+lar/ +ler/*, *+lor/ +lör/*, *+dar/ +der/*, *+dor/ +dör/*, *tar/ +ter/*, *+tor/ +tör* şeklindedir. Çokluk eki Türkiye Türkçesinde ünsüz uyumuna girmezken Kırgız Türkçesinde ünsüz uyumuna girmektedir (Azırcı Kırgız Adabiy Tili, 2013: 275).

Karabük:

Abdullar

Adiller

Ahmetler

Alagözler

Arslanlar

Babalar

Bakırcılar

Boncuklar

Bostancılar

Büyükyayalar

Cemaller

Çakıllar

Çandırlar

Çavuşlar

Çengeller

Çıraklar

Çömlekçiler

Davutlar

Demirciler

Doğancılar

Doğanlar

Emirler

Ganibeyler

Göller

Hamzalar

Hasanlar

İmanlar

Kâhyalar

Kapıcılar

Karahasanlar

Kavaklar

Kavuklar

Kırıklar

Kuzyakahacılar

Kuzyakaköseler

Mehterler

Müftüler

Nodullar

Osmanlar

Saitler

Sallar

Sarılar

Seferler

Sipahiler

Sofular

Şamlar

Şenler

Şevkiler

Tamışlar

Üçevler

Yaylacılar

Yeşiller

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1.SÖZ VARLIĞI YÖNÜNDEN YERLEŞİM YERİ ADLARININ İNCELENMESİ

Söz varlığı yönünden yerleşim adları tek, iki ve iki'den çok kelimelerin birleşmesiyle oluşan yer adları ile alıntı kelimeler, somut-soyut, ikilemeler ve köken bakımından oluşan kelimeler incelenmiştir.

5.1.1. Tek Kelime, İki Kelime ya da Üç Kelimenin Birleşmesiyle Oluşan Yer Adları

Isık Göl ve Karabük illerinde yer adları olarak kullanılan kelimelerin çoğunluğu tek, iki ve üç kelimedenden oluşmaktadır. İncelenen yer adlarında (Isık Göl'de 84, Karabük'te 134) tek kelimeli, (Isık Göl'de 93, Karabük'te 133) iki kelimedenden oluşan, (Isık Göl'de 4, Karabük'te 7), üç kelimedenden oluşan, (Isık Göl'de yok, Karabük'te 1) dört kelimedenden oluşan yer adları bulunmaktadır.

5.1.2.Alıntı Kelimeler Bakımından Yer Adları

Karabük ve Isık Göl yer adları çoğunlukla Türkçe kelimelere dayanmaktadır. Bununla birlikte Karabük ilindeki yer adlarında Türkçe kelimelerin yanında Arapça, Farsça kelimelere de rastlanmaktadır.

5.1.2.1. Farsça Kelimeler

Karabük:

Bostancı

Bostancılar

Çeltik

Çengeller

Çıraklar

Danişment

Harmancık

Kâhyalar

Kehler

Köyceğiz

Mehterler

Saray

Saraycık

Sine

Sipahiler

5.1.2.2. Arapça Kelimeler

Karabük:

Abdullar

Adiller

Ahmetler

Cabbar

Cemaller

Emirler

Hamamlı

Hamzalar

Hasanlar

Haslı

İmanlar

İmanlar

Kale

Kale

Müftüler

Mülayim

Osmanlar

Pelitçik

Saitler

Seferler

Sofular

Şevkiler

Tandır

Isık Göl:

Eşperov

Intımak

5.1.2.3. İbranice Kökenli Yer Adları

Karabük:

Davutlar

5.1.2.4. Rumca Kökenli Yer Adları

Karabük:

Nodullar

5.1.2.5. Çince Kökenli Yer Adları

Karabük:

Çaylı

5.1.2.6. Moğolca Yer Adları

Isık Göl:

Cırgalañ

Darhan

Dolon

5.1.2.7. Rusça Kökenli Yer Adları

İncelediğimiz yer adların yer alan isimlerde Rusça yer adları bulunmamaktadır. Isık Göl bölgesinde ise Sovyet Rusçanın etkisi yer adlarına yansımış ve yer adlarına Rusça kelimeler etki etmiştir.

Isık Göl:

Ananiyeva

Belevodskoe

Bogatirovka

Frunzenskoe

Grigorievka

Komsomol

Komsomolskoe

Konkino

Kultsentr

Lesnoe

Lipenka

Mihaylovka

Novokonstantinovka

Novovoznesenovka

Oktyabrskoe

Orlinoe

Otradnoe

Pioner

Podgornoe

Pokrovka

Semenovka

Sovetskoe

Svetlaya-Polyana

Teploklyuçenko

Zelenniy-Gay

5.1.3.Somut Kelimelerden Oluşan Yer Adları

Karabük ve Isık Göl yer adlarında somut kelimelerin sayısı soyut kelimelere göre fazladır.

Karabük:

Akçakese

Çengeller

Çörekli

Demirli

Göller

Karataş

Karlı

Kavak

Koltucak

Babalar

Başpınar

Boncuklar

Çaylı

Budaklar

Çömlekçiler

Hamamlı

Gözlü

Kapaklı

Sallar

Düzçam

Kale

Tandır

Üçbaş

Avlağıkaya

Soğanlı

Sülük

Sine

Çamlıköy

Değirmenyanı vb.

5.1.4.Soyut Kelimelerden Oluşan Yer Adları

Karabük:

(Ova) Şeyhler

Adil(ler)

Esen (köy)

Esen(cik)

Hacı (ağaç)

Hacı (şaban)

Hacılar (obası)

İman(lar)

Keyf(allar)

Kutlu (ören)

Mülayim

Sefer(ler)

Sofu (oğlu)

Sofu(lar)

Şen (yurt)

Şen(ler)

Ulu (geçit) vb.

Isık Göl:

Birlik

Ceñiş

Komsomol

Komsomolskoe

Oktyabrskoe

Pioner

Sovetskoe

Tilekmat vb.

5.1.5. İkilemelerden Oluşan Yer Adları

Karabük:

Tintin

5.1.6. Yer Adlarının Köken Bakımından İncelenmesi

Karabük ili yer adları çoğunlukla Türkçe kelimelerden oluşmakla beraber Arapça ve Farsçadan geçen kelimelerle kurulan yer adları da bulunmaktadır. Isık Göl bölgesindeki yer adlarında ise Türkçe kelimeler çoğunluğu oluştursa bile Rusça kökenli yer adları da azımsanmayacak sayıdadır. Ayrıca alıntı kelimelerde Moğolca, çok az da olsa Arapça ve Farsça kelimeler de görülmektedir.

5.1.6.1. Türkçe Kökenli Yer Adları

Karabük ili ve Isık Göl bölgesinde tek kelimedenden oluşan Türkçe kökenli yer adları çoğunluğu teşkil etmektedir.

Karabük:

Aday

Afşar

Akmanlar

Alınca

Arıcak

Arslanlar

Babalar

Bakırcılar

Bayındır

Bedil

Belen

Belen

Boncuklar

Boyalı

Budaklar

Bulak

Bulduk

Burunsuz

Bürnük

Çakıllar

Çandırlar

Çatak

Çatak

Çavuşlar

Çavuşlu

Çemçi

Çerçen

Çömlekçiler

Çörekli

Çukurca

Değirmencik

Demirciler

Demirli

Doğancılar

Doğanlar

Dökecek

Düzce

Ekincik

Erkeç

Esencik

Gelicek

Geren

Göller

Gözlü

Gümelik

Güneşli

Güney

Günlüce

Ibrıcak

Kapaklı

Kapıcılar

Karıt

Karlı

Kavak

Kavaklar

Kayı

Kıran

Kırıklar
Kocacık
Koltucak
Koltuk
Konarı
Navsaklar
Ortaca
Ovacık
Ödemiş
Ören
Örencik
Saçak
Sallar
Salmanlar
Sarılar
Satuk
Sırçalı
Soğanlı
Soğucak
Sülük
Şamlar
Şenler
Tamışlar
Tokatlı
Topçalı
Yağlıca

Yaylacılar

Yenice

Yeşiller

Yürecik

Isık Göl:

Alkım

Aral

Arçalı

Balbay

Balıkçı

Bayzak

Birlik

Ceñiş

Cıldız

Cırgalañ

Cuuku

Çelpek

Çerik

Çırpıktı

Çolpon

Darkan

Dolon

Irdık

Iştık

Kaşat

Kaynar

Kööçü
Kurbu
Kuturgu
Kürmöntü
Ottuk
Örnök
Saruu
Şatı
Tamçı
Tamga
Temir
Toktogul
Toktoyan
Toñ
Tüp

5.1.6.2. Arapça Kökenli Yer Adları

İslamiyet'in kabulü ve XI. yüzyıldan itibaren Horasan, Suriye, Irak ve Anadolu'ya başlayan göçlerle birlikte Türk dilinde Arapça kökenli kelimelerin sayısında artış yaşanmıştır. Bununla beraber Selçuklular döneminde bilim dilinin Arapça olması bu artışa neden olan bir başka etkendir olarak kabul edilebilir. Karabük ilinde Türkçe kökenli yer adlarından sonra ikinci sırayı Arapça kökenli yer adları almaktadır.

Karabük:

Abdullar
Adiller
Ahmetler
Cabbar
Cemaller

Eflani
Emirler
Hamamlı
Hamzalar
Hasanlar
Haslı
İmanlar
Kale
Müftüler
Mülayim
Osmanlar
Peliçik
Saitler
Seferler
Sofular
Şevkiler
Tandır
Tayyip
Isık Göl:
Intımak
Şapak

5.1.6.3. Farsça Kökenli Yer Adları

Bütün dünya dillerinde olduğu gibi Türkçe de başka dillerden etkilenmiştir. Bugün Türkçe'de Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin çoğunlukta olması bu etkileşimin Arap ve Fars dilleri ile çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Zeynep Korkmaz, Türk dilinde Arapça ve Farsça etkisini Orta Asya 'daki Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na bağlar ve bu tutumu, Orta Asya'dan Anadolu Selçuklularına aktarılan

bir gelenek kabul eder (Korkmaz, 1974: 21). Bu geleneğin oluşumunda Farsça'nın etkisi ise Türklerin İran'a komşu olmaları, onlardan sonra Müslümanlığı kabul etmeleri ve özellikle İran'a girerek hükümet kurmalarıdır (Karal, 1978: 20). Karabük ilindeki yer adlarında Farsça kökenli adlar sayıca dikkat çekmektedir.

Karabük:

Bağcıgaz

Bağlıca

Bostancı

Bostancılar

Çeltik

Çengeller

Çıraklar

Danışment

Harmancık

Kâhyalar

Kehler

Köyceğiz

Mehterler

Saray

Saraycık

Sine

Sipahiler

Isık Göl:

Çırak

5.1.6.4. İbranice Kökenli Yer Adları

Asırlardır semavi dinlerin dili olan İbranice bugün ölü dillerden biri olarak kabul edilse de günlük hayatta Türkçe'ye yerleşmiş İbranice kökenli kelimelere rastlamak mümkündür. Bu duruma yer adları açısından bakıldığında ise İbranice kökenli yer adlarının daha çok kişi adlarından oluştuğu görülür. Karabük ili yer adlarında yok denecek kadar az olan İbranice kökenli yer adları Isık Göl'de hiç bulunmaz.

Karabük:

Davutlar

5.1.6.5. Rumca Kökenli Yer Adları

Karabük ili özellikle Safranbolu ilçesinde Rumların varlığının çok eski tarihlere dayandığı bilinse de yer adlarında Rumca kelimeler azdır. Isık Göl bölgesinde ise yoktur.

Karabük:

Nodullar

5.1.6.6. Çince Kökenli Yer Adları

Çaylı

5.1.6.7. Moğolca Kökenli Yer Adları

Karabük:

Alpagut

Isık Göl:

Cırgalañ

Darhan

Dolon

Karakol

Korumdu

Orgoçor

Orgoçor yer adı Moğolcadaki *or gan* ya da *or gants* (*yalnız, farklı*) anlamındaki kelimeyle *otsgor* (*yüksek*) anlamındaki kelimenin birleşimiyle ortaya çıkmıştır. *Organ* + *otsgor* > *orgonotsor* > *orgotsor* (İsaev, 1977: 59). Bu yer adıyla ilgili diğer bir görüş de Isık Göl bölgesinde zamanında Kalmukların bulunduğunu ve bu yer adının da oradaki Orgo ve Çor adında iki kardeşin isminden geldiği görüşüdür (Akmatov, 2009: 120).

Sarı-Tologoy

Söök

Tasma

Türgön

Türgön yer adı üzerinde bilim adamları arasında iki farklı görüş mevcuttur. Bu kelime Kırgızca'daki *tür* - fiiline *-gön* sıfat fiil ekinin gelmesiyle oluştuğunu savunanlarla birlikte bu kelimenin kökü Kalmukça' ya dayanarak *sonuncu* anlamına gelen kelime olabileceği görüşünde olanlar da vardır (Akmatov, 2009: 158). Diğer bir görüş ise *türgön* Moğolca *hızlı akan* anlamındadır (İsaev, 1977: 61).

5.1.6.8. Türkçe + Türkçe Kökenli Yer Adları

Karabük ili ve Isık Göl bölgesinde iki kelimeyle kurulan adlarda ilk sırayı Türkçe+Türkçe şeklinde kurulan yerleşim yeri adları almaktadır.

Acıöz

Akkışla

Akören

Alaçat

Alören

Aşağıdana

Aşağıgüney

Avlağıkaya

Başboyunduruk

Başığdır

Başpınar

Beydili
Beytarla
Boduroğlu
Bolkuş
Bölükören
Büyükyayalar
Çamyurt
Çukurgelik
Çukurören
Değirmenyarı
Derebaşı
Düzçam
Gökbel
Gökçedüz
Gökgöz
Gökpınar
Gölören
Gündoğan
Güngören
İnceboğaz
İncekaya
Kayaarkası
Kayadibi
Kutluören
Kuzdağ
Kuzören

Küçüksu
Oğulören
Ovaçalış
Paşabey
Pınarözü
Pürçükören
Sakaralan
Söbüçimen
Şenyurt
Taşoğlu
Tintin
Ulugeçit
Üçbaş
Üçbölük
Üçevler
Yazıboyu
Yazıkavak
Yeniören
Yeşiltepe
Yığınot
Yolbaşı
Yukarıdana
Yürekören
Isık Göl:
Ak-Bulak
Ak -Buluñ

Ak-Bulak

Ak-Çiy

Ak-Döbö

Ak-Koçkor

Ak-Ölöñ

Ak-Say

Ak-Şıyrak

Ak-Terek

Ala-Baş

Añ-östön

Bar-Bulak

Boz- Buluñ

Boz- Uçuk

Boz-Beşik

Börü-Baş

Burma-suu

Calgız-örük

Cañı- Arık

Cele-Döbö

Cer-üy

Ceti-ögüz

Cıluu-Bulak

Col-Kolot

Coñ-Bulak

Çet-Baysoorun

Çoñ-Cargılçak

Çoñ-örüktü

Çoñ-Taş

Döñ-Talaa

Ekçili-Taş

Isık- Køl

İçke-Buluñ

İçke-Cerkez

İçke-Suu

Kara-Cal

Karakol

Kara-Koo

Kara-Oy

Kara-Talaa

Karool-döbö

Keñ-Suu

Kerege- Taş

Kızıl-Car

Kızıl-Örük

Kızıl-Suu

Kızıl-Tuu

Kiçi-Cargılçak

Kiçi-Örüktü

Koñur-ölöñ

Koş-Döbö

Kök-Cayık

Kök-Döbö

Kök-Moynok

Kök-Say

Köl-Tör

Kurgak-Ayrık

May-Saz

Miñ-Bulak

Orto-Örүktü

Orto-Tokoy

Otuz-Uul

Oy-Bulak

Oy-Tal

Sarı-Bulak

Sarı-Buluñ

Sarı-Döbö

Sarı-Kamış

Sarı-Tologoy

Şor-Bulak

Taldı-Bulak

Taldı-Suu

Taş-Kıya

Taş-Koroo

Temir-Kanat

Toguz-Bulak

Toguz-Bulak

Toru-Aygır

Tört-Kül

Tuura-Suu

Üç-Kaynar

5.1.6.9. Türkçe+Arapça Kökenli Yer Adları

Karabük ilinde Türkçe+Arapça kuruluşundaki yer adlarında Arapça kökenli kelimeler genellikle gün ve kişi adlarıdır.

Dereemail

Ovacuma

Ovaşeyhler

Sariahmetli

Toprakcuma

5.1.6.10. Türkçe + Farsça Kökenli Yer Adları

Karabük ilinde Türkçe+Farsça şeklinde kurulan yer adlarının Türkçe+Arapça oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun temel sebebi ise köy kelimesi ile kurulan yer adlarının sayıca fazla olmasıdır. Isık Göl bölgesinde Türkçe+Farsça kökenli yer adları yok denecek kadar azdır.

Karabük:

Ağaçkese

Aşağıçiftlik

Başköy

Çalköy

Çamlıköy

Çukurköy

Dereköy

Esenköy

Güneysaz

Kabaarmut

Kamışköy

Karaşaar
Kışlaköy
Ortaköy
Ovakösel
Ovaköy
Ozanköy
Satköy
Şenköy
Şirinköy
Tirköy
Yakaköy
Yamaçköy
Yazıköy
Yeniköy
Yeşilköy
Yörökköy

Isık Göl:

Karaşaar

5.1.6.11. İbranice + Türkçe Kökenli Yer Adları

Karabük ilinde Türkçe+İbranice şeklinde sadece “Davut” kelime yer alırken Isık Göl bölgesinde Türkçe+İbranice kökenli yer adına rastlanmamıştır.

Karabük:

Davutobası

5.1.6.12. Farsça + Türkçe Kökenli Yer Adları

Karabük:

Ambarözü

Bostanbükü

Cihanbey

Sadeyaka

Isık Göl:

Kacı-Saz

5.1.6.13. Farsça+Farsça Kökenli Yer Adları

Karabük:

Hanköy

5.1.6.14. Arapça + Arapça Kökenli Yer Adları

Karabük:

Hacışaban

Karahasanlar

Hacıhasan

5.1.6.15. Arapça + Türkçe Kökenli Yer Adları

Karabük:

Abakolu

Abdullahoğlu

Cumayanı

Ganibeyler

Hacıağaç

Hacılarobası

Halkevleri

Hatipoğlu

Kadıbükü

Karaağaç

Karacapınar

Karacatepe

Karaören

Karapınar

Karaşar

Karataş

Nebioğlu

Pelitören

Sofuoğlu

5.1.6.16. Arapça+Farsça Kökenli Yer Adları

Karabük:

Akçakese

Hisarköy

Kadıköy

5.1.6.17. Türkçe+Türkçe+Türkçe Kökenli Yer Adları

Karabük:

Aşağıkızılcaören

Yirmibeşoğlu

Yukarıkızılcaören

5.1.6.18. Türkçe + Türkçe + Arapça Kökenli Yer Adları

Karabük:

Kuzyakahacılar

5.1.6.19. Türkçe + Türkçe + Farsça Kökenli Yer Adları

Karabük:

Kuzyakaköseler

5.1.6.20. Türkçe+ Farsça+Farsça Kökenli Yer Adları

Karabük:

Yukarıçiftlikköy

5.1.6.21. Arapça+ Türkçe +Türkçe Kökenli Yer Adları

Karabük:

Hüseyinbeyoğlu

5.1.6.22. Türkçe + Türkçe + Türkçe+ Farsça

Karabük:

Kuzyakaöteköy

SONUÇ

Karabük ili ve Isık Göl bölgesinin yer adları üzerine yapılan bu çalışmada köylerin, şehirlerin ve ilçelerin adlarının rastgele değil bilinçli bir şekilde verildiği saptanmıştır.

Yer adları bir milletin tarihini belgelendiren, geleceğe taşıyan, onun kimlerle bir arada yaşadığını, komşu olduğunu ya da etkileşimde bulunduğunu gösteren söz varlıklarıdır. Yer adlarını incelediğimizde bu adlar sayesinde Türk ad verme geleneğinin izlerini sürmek mümkündür. Aradan geçen yüzyıllara ve farklı coğrafyalarda yer almalarına rağmen bugün Kırgız toplumunda ve Türk toplumunda bu geleneğin ortak izleri yaşamaya devam etmektedir. Çalışmalar derinleştirildiği takdirde dünyanın farklı yerlerinde yaşayan Türk topluluklarının ortak tarihine, ortak kültürüne ve ortak diline dair çok daha önemli adımlar atılabilecektir.

Yapılan çalışmada Türk boylarının yerleştikleri bölgelere kimlik kazandırmak amacıyla yoğun şekilde boy adlarını verdiği görülmüştür. Karabük ilinde Oğuz boylarının Isık Göl bölgesinde ise Kırgız-Kıpçak boylarının adları karşımıza çıkmaktadır. (Karabük) Başığıdır, Bayındır, Beydili, Afşar vb. (Isık Göl), Toru-Ayğır, Saruu, Kocoyar vb. Çalışmaların derinleştirilmesi Türk tarihine ışık tutmak amacıyla bu boyların birbirleriyle olan etkileşimini ya da göç etmeden önce yaşadıkları coğrafyaların tespitini ve en iyi şekilde öğrenmeyi sağlayacaktır.

Yer adları üzerine yapılan tasnif çalışmalarında ad verme eğilimleri dikkate alınan unsurların yer şekilleri, çevredeki su kaynakları, iklim, geçim kaynakları, boy, oymak, cemaat adları, hayat tarzı, yaygın meslekler, ya da o bölgede yaşamış tarihi bir kişi olduğu görülmektedir. Kısaca söylemek gerekirse Karabük ilinde ve Isık Göl bölgesinde ad verme eğilimlerinde ortaklık varlığını korumuştur.

Anlam yönünden yapılan incelemelerde su adlarının, coğrafi adlandırmaların, renk adlarının her iki taraf için de ortak olduğu tespit edilmiş, çevrenin coğrafi ve fiziksel koşulların ya da su kaynakları yönünden çeşitliliğin yer adlarını etkilediği görülmüştür. Yine anlam bakımından yapılan sınıflandırma içerisinde sayılarla kurulan yer adlarında sayıların ortak olduğu ve tek sayıların kullanıldığı tespit edilmiştir. Kişi adlarıyla kurulan yer adlarında her iki toplumun kendi tarihi seyri içerisinde önem arz eden kişilerin adları yer adlarında kullanılmıştır Bunun dışında Karabük'te sülale belirlemek

amacıyla +IAr eki ya da oğul kelimesi kullanılırken (Yirmibeşoğlu, Karahasanlar, Sofuoğlu, Ganibeyler) Isık Göl'de Rus adlandırmalarının (Oktyabrskoe, Semenovka) etkisi görülmektedir. Bu da yaşanan siyasi olayların yer adlarına etkisini ve her iki toplumda yaratılan farklılığı göstermektedir. Türkiye'deki yer adlarında olduğu gibi Karabük ilindeki yer adlarında da *ören* kelimesi yer adlarında oldukça fazla kullanılmıştır.

Karabük ilinde yerleşim yeri adı oluşturmada “tepe, su, çay, bulak, taş gibi” kelimeler Isık Göl bölgesinde de oldukça fazla kullanılmaktadır. “Gölören, Bulak, Sarı-Bulak, Yeşiltepe, Taş-Koroo, Aktaş vb. Karabük ilinde “köy” kelimesi ile kurulan yer adları oldukça fazla iken (Yeşilköy, Kışlaköy, Yakaköy vb.) Isık Göl'de köy anlamına gelen “ayıl” kelimesi kullanılmaktadır. Ancak “ayıl” kelimesi yer adlarında tekrar edilmemiştir.

Karabük ili ve Isık Göl bölgesindeki yer adlarının kökenleri incelendiğinde ise adların çoğunlukla Türkçe olmakla beraber, Arapça, Rusça, Farsça, Moğolca, kökenli olduğu saptanmıştır. Bunlar arasında ilk sırayı Türkçe alırken Karabük ilinde Arapça ve Farsça, Isık Göl bölgesinde Rusça ve Moğolca ikinci ve üçüncü sırayı almaktadır. Türklerin Anadolu'ya gelmeleri ve kutsal toprakları yakınlığı sebebiyle Karabük ilinde Arapça ve Farsça kelimeler, Isık Göl bölgesinde, Rusya'nın hâkimiyetinde yer alması nedeniyle Rusça kelimeler bulunsada bunlar Türkçe ile kıyaslandığında azdır. Ayrıca burada yaşanan coğrafyanın bir dilin söz varlığına etkisi görülmektedir.

Türkçe kökenli yer adlarının çoğunlukta olması bu topraklardaki Türk varlığının ne kadar eskilere dayandığını gösteren belge niteliğindedir Karabük ili ve Isık Göl bölgesinde Türkçe kökenli yer adlarının araştırılması, yapılacak çalışmaların sadece başlangıcı teşkil etmektedir. Bütün Türk lehçeleri arasında yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar sayesinde ortak söz varlığını belirlemek ortak Türk dili çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

Karabük ilinde tek kelimedenden oluşan yer adlarının sayısı Isık Göl bölgesinden daha fazladır. (Karabük), Aday, Kavak, Saçak, Karlı, Göller, Esencik, (Isık Göl) Türgön, Çerik, Söök, Kabak, Çırak vb. Isık Göl bölgesinde yer adları genellikle iki kelimedenden oluşmakla beraber en fazla 3 kelimeye kadar çıkmaktadır. Isık Göl (Ak-Suu, Börü-Baş, Kerege-Taş, İçke-Cergez, Çoñ-Toguz-Bay, vb.) Karabük yer adlarındaki kelimelerin

sayısı 4'e kadar çıkmaktadır. (Karabük) Aşağıkızılcaören, Yukarıkızılcaören, Kuzyakaöteköy vb.

Yer adları oluşturmada kullanılan ekler incelendiğinde Karabük ilinde çokluk eki(+lAr), eşitlik eki(+cA), isimden isim yapım ekleri +lIk, +lI, ve +cI eklerinin örnekleri çoktur. (Karabük) Çengeller, Sallar, Gözlü, Haslı, Yağlıca, Yenice vb. Aynı şekilde Isık Göl bölgesinde de bu eklerin kullanımını görmek mümkündür. (Isık Göl) Birlik, İrdık, Balıkçı, Baktuu, Çırpıktı gibi. Burada şunu belirtmek gerekir ki Kırgız Türkçesinin bir özelliği olarak kelime türetmede kullanılan eklerin hepsinin tonsuz şekli mevcuttur.

Türkiye Türkçesinde ve Kırgız Türkçesinde yer adlandırmalarında isim tamlaması ve sıfat tamlaması biçiminde oluşturulan yer adlarına sıkça rastlanmaktadır. (Karabük) Karaören, Karaağaç, Karaşar, Yeşiltepe, Gökçedüz, Küçüksu, (Isık Göl), Ak-Bulak, Karakol, Orto-Tokay, Coñ-Taş vb.

Karabük ilinde ve Isık Göl bölgesinde yer adlarından hareketle Türklerin bu bölgelerdeki ayak izlerini sürmek mümkündür. Her iki bölgede de yer adları ortak bir söz varlığına işaret etmektedir. Dünya genelinde yapılacak derlemeler ve etimoloji çalışmaları, hiç şüphesiz ki Türk kültür tarihi ve medeniyeti için bir kazanç olacaktır.

KAYNAKLAR

- Acıpayamlı, O. (1992) “Türk Kültüründe ‘Ad Koyma Folkloru’nun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi”, *IV. Milletlerarası Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Gelenek, Görenek ve İnançlar IV*, s.1-15.
- Ağaoğlu, S. (2015) *Bölge Tarihi ve Karabük*, İstanbul: 81 İlde Kültür ve Şehir Karabük, s.52-73
- Ahmedov, T. (1991) *Azerbaycan Toponimikasının Esasları*, Bakı.
- Akalın, Ş. H. vd., (2011) *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Akar, A. (2006) “Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 51-63.
- Akmatov, N. (2009a) *Isık-Köl Cer-Suu Attardın Sözdüğü*, Karakol.
- Akmatov, N. (2009b) *Isık-Köl Toponomiyası*, Karakol.
- Aksan, D. (1974) “Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar”, *TDAY Belleten*, Ankara, (1973-74), 185-193.
- Aksan, D. (1983) “Köktürkçenin Söz Varlığı Üzerine”, *TDAY-Belleten*, (1980-1981), 17-21.
- Aksan, D. (2015) *Her Yönüyle Dil*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alagöz, C. A. (1984) “Türkiye’de Yer Adları Üzerine Bazı İncelemeler”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KYB, s.11-23.
- Arıklı, E. (2015) *Başlangıçtan Günümüze Kırgızistan ve Kırgızlar*, Ankara: Nüans Kitabevi.
- Atalay, B. (1985) *Divanü Lûgat-it- Türk Tercümesi III* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kırgız Respublikasının Uluttuk İlimder Akademiyası (2009), *Azırkı Kırgız Adabiy Tili*, Bişkek.
- Banarlı, N. S. (1983) *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (Destanlardan Zamanımıza Kadar)*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Başdaş, C. (2006) “Türkçe Organ Adlarında Kelime Sonu -k Ünsüzü ve Çokluk”, *İlmi Araştırmalar Dergisi*, (21), 45-57.
- Başkan, Ö. (1970) “Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme”, *TDAY Belleten*, Ankara, (1970), 237-251.
- Bozkurt, F. (2005) *Türklerin Dili*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bozyiğit, A. E. (1995) *Türk Adbilim Bibliyografyası (Deneme)*, Ankara: Ayyıldız Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1953) “Türk Onomastiğinde At Kültü”, *Türkiyat Mecmuası*, (X), 201-212.
- Coldaşbaev A. S. ve Yoldaş, M. A. (2016) “Hıristiyanlık Ve İslamiyet’in Rus Ve Kırgızların Ad Koyma Geleneklerine Etkileri”, *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 31-38.
- Cunbur, M. (1984) “Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Yer Adları”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KYB, s. 201-217.
- Çağlıyan, A. (2013) “Harput ve Çevresinde Yer İsimlerine Coğrafi Bakış”, *Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu*, Elazığ, s.1073-1092.
- Çam, B. F. (2016) “Parthenios’tan Bartın’a: Antik Dönemde Bartın Hakkında İlk Tespitler”, *İnsan, Kimlik, Mekân Bağlamında Zonguldak Sempozyumu Bildirileri*, Zonguldak, Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, No:11, s.71-77
- Çankaya, S. (2014) *Kırgız Sözdüğü (Kırgız Sözlüğü)*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Çengel, K. H. (2017) *Kırgız Türkçesi Grameri (Ses ve Şekil Bilgisi)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilaçar, A. (1938) “Anadolu Toponimisi ve Fırat Adı / Anadolu Toponimisinde Substratum”, *Türk Dili Belleten*, 31-32 Ekim, 171-192.
- Doerfer, G. (1980-1981) “Temel Sözcükler ve Altay Dilleri Sorunu”, (Türkiye Türkçesine Çeviren Semih Tezcan), *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s.1-11

- Eminoğlu, H. (2016) “Atasözü ve Deyimlerdeki Yer Adları”, *Turkish Studies*, 11 (15), 119-172.
- Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2009) *Antropoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim Sanat Yayınevi.
- Emiroğlu, M. (1984) “Bolu Yöresi Yer Adları”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KYB, s.181-200.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2015) *Dîvânu Lügâti't- Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eren, H. (1950) “Türk Yer Adları Hakkında Araştırmalar: ÖREN”, *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I*, Ankara, s.39-43.
- Eren, H. (2010) *Yer Adlarımızın Dili*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eren, M. E. (1997) *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.
- Ergin, M. (2009) *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Ergin, M. (2013) *Orhun Abideleri*, Baskı 7, Ankara: Boğaziçi Yayınları.
- Eröz, M. (1984) “Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KBY, s.43-53.
- Ersoy, H. L. (2011) *Karabük'ün Köyden Kente Dönüş Öyküsü*, *Karabük Tarihi*, İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.
- Eyice, S. (1964) “İstanbul'un Mahalle ve Semt Adları Hakkında Bir Deneme”, *İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü Türkiyat Mecmuası*, XIV, 199-216.
- Genç, R. (2009) *Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Gökyay, O. Ş. (1984) “Yer Adlarında Kişilerin ve Olayların Payı”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KBY, s.243-257.
- Gülensoy, T. (1979) “Anadolu Yer Adları Üzerine Bir Araştırma: BAZLAMBAC”, *Türk Kültürü*, XVII (197), 297-300.
- Gülensoy, T. (1984) “Elazığ, Bingöl ve Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KBY, s.149-156.
- Gülensoy, T. (1995) *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Gülensoy, T. (1998) *Anadolu Yer Adlarına Genel Bir Bakış*, Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı, Ankara, s.41-48.
- Hüseyin, N. ve Ahmet, N. (1928) “Anadoluda Türklere Aid Yer İsimleri”, *Türkiyat Mecmuası II*, s.243-259.
- Isaev, D. (1977) *Cer- Suu Attarının Sırı*, Frunze: Mektep Basması.
- Işıttın, İ. R. (1945) “Köy Adları Üzerine Bir İnceleme”, *Belleten*, (1-3), 52-61.
- İç İşleri Bakanlığı (1968) *Köylerimiz*, Ankara: İç İşleri Bakanlığı Başbakanlık Basımevi.
- İnan, A. (1991) *Makaleler ve İncelemeler*, C II, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kapağan, E. (2015) *Kırgız Şiirinde Ekim Devrimi (Devrimi Hazırlayan ve Kabul Gören Sebepler)* Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaboran, H. (1984) “Türkiye’de Mevki Adları Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Yer Adları Sempozyumu*, Ankara, KBY, s.97-148.
- Karaçetin, H. (1984) “Antik Çağ’da ve Anadolu’da Tarihi Yer Adları”, *Türk Yer Adları Sempozyumu*, Ankara, KBY, s.219-223.
- Karadoğan, A. (2004) “Türk Ad Biliminde Renk Kültü”, *Milli Folklor Dergisi*, 8 (62), 89-99.
- Karadovut, Z. ve Aksoy, M. (2018) *Kırgız Gelenekleri ve Abramzon Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN: 1303-5134 s.1-10, <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/viewFile/80/78>, [Erişim Tarihi: 01.04.2018]
- Karal, E. Z. (1978) *Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu (Tarih Açısından Bir Açıklama)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Karasalihoğlu, M. (2014) “Antikçağ Kaynaklarında ve Sonraki Seyahatnamelerde Kastamonu Kıyıları”, *Mediterranean Journal of Humanities*, IV (2), 151-165.
- Karauğuz, G. (2016) “2004-2008 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırması Işığında Zonguldak Bölgesi’nin Eskiçağ Tarihi Kronolojisi Üzerine Kısa Bir Not”, *İnsan, Kimlik, Mekân Bağlamında Zonguldak Sempozyumu Bildirileri*, Zonguldak, Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları No:11, s.21-30.
- Kaymaz, Z. (2002) *Türklerde Sayı Sistemleri*, Ankara: Yeni Türkiye.

- Keleş, D. (1996) Türk Adbilimi Bibliyografyası, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kıldıroğlu, M. (2013) *Kırgızlar ve Kıpçaklar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Kırgız Tilinin Sözdüğü (2011) C II, Bişkek: Avrasya Press.
- Korkmaz, Z. (1974) *Cumhuriyet Döneminde Türk Dili*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2015) *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köprülüzade, M. F. (1925) “Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar”, *Türkiyat Mecmuası*, I, s.185-211.
- Kurgun, L. (2002) Denizli İli Yer Adları, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kurt, Y. (1992) “Adana Sancağı Kişi Adları” *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, XV (26), 169-252.
- Ögel, B. (1978) *Türk Kültür Tarihine Giriş I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları No:224.
- Ögel, B. (1995) *Türk Mitolojisi I,II*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ögel, B. (2000) *Türk Kültür Tarihine Giriş VP*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları No: 638.
- Önder, M. (1984) “Anadolu Şehir Adları Üzerine Efsanelerin Oluşumu”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KBY, s.219-223
- Özkartal, M. (2012) “Türk Destanlarında Hayvan Sembolizmine Genel Bir Bakış (Dede Korkut Kitabı’ndan Örnekler)”, *Millî Folklor*, 24 (94), s.58-71.
- Polat, K. (2008) *Beşikten Mezara Kırgız Türklerinde Gelenek ve İnanışlar*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1984) “İnsan Adlarından Kaynaklanan Yer Adları”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KBY, s.259-264.
- Sakaoğlu, S. (2001) *Türk Ad Bilimi I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Sümer, F. (1972) *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı-Destanları*, 2. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları.
- Şahin, İ. (2003) “Anadolu’da Türk Yerleşmesi Sürecinde Safranbolu”, *I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları VII, s.7-14
- Şahin, İ. (2007) “Türkçe Yer Adlarının Yapısı Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (32), 1-14.
- Şahin, İ. (2015) “Türk Dilinde Renk Adı +mAn Sistemi ve {mAn} Ekinin Kökenine Dair”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4 (1) s.45-68.
- Şenel, M. ve İlhan, N. (2008) “Av Hayvanlarının Kişi Adlarındaki Yansıması”, *Av ve Avcılık Kitabı*, İstanbul: İstanbul Kitabevi Yayınları, s.321-336.
- Tan, N. (1984) “Türkiye’de Yer Adları Verilirken ve Değiştirilirken Neler Esas Alınmalıdır?”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KBY, s.279-283.
- Tural, S. (2006) *Tarihten Destana Akan Duyarlılık*, 5. Baskı, Ankara: Yüce Erek Yayınevi.
- Türkay, C. (1979) *Başbakanlık Osmanlı Arşivlerine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul: Tercüman Kaynak Eserler Dizisi.
- Uygur, S. (2008) “Dobruca’daki Türkçe Yer Adlarının Anlam ve Yapılarına Göre Tasnif”, *Karadeniz Araştırmaları*, (18), 127-141.
- Şenel, M. ve Yavuz, S. (2013) *Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü*, Ankara, *Turkish Studies*, 8 (8) s. 2239-2254.
- Yazıcıoğlu, H. ve Al, M. (1982) *Safranbolu (Safranbolu, Karabük, Ulus, Eflani)*, Karabük: Özer Matbaası.
- Yediyıldız, B. (1984) “Türkiye’de Yer Adı Verme Usulleri”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KYB, s.25-41.
- Yıldırım, D. (1984) “Coğrafya’dan Vatan’a Geçiş ve Vatan İle Göç Ediş Problemleri”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, KYB, s.157-168.

Yıldırım, M. (2006) Uşak İli ve İlçeleri Yerleşim Yeri Adları (Orun)'nın Yapı ve Köken Bakımından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2006.

Yıldız, N. (2017) *Manas Destanı (W.Radloff) ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tespitler ve Tahliller*, 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yudahin, K. K. (2011) *Kırgız Sözlüğü*, Çev.; A. Taymas, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Eda KUTUCU 1992 yılında Zonguldak'ta doğdu. 2003 yılında ilköğrenimini, 2006 yılında orta öğrenimini Saltukova İlköğretim Okulunda tamamladı. 2010 yılında Melek-Ahmet Şanlı Anadolu Lisesinde lise eğitimini bitirdi. 2015 yılında Karabük Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 2015 yılında Karabük Üniversitesi Yeni Türk Dili dalında yüksek lisansa başladı. 2015 yılından beri Karabük Üniversitesi TÖMER'de ders vermektedir.

